

قازاق حيسالارى

باتىرلار جىرى

2

قۇراستىرعاندار: قابدەن بالقشى ۇلى
ورازانباي مەگەۋبايەۆ

رەداكتورى: قازىمبەك ارابىن

ۇلتتار باسپاسى

1785

مازمۇنى

- (1) ..... قۇراستىرۇشلاردان
(3) ..... جانىبەك
(28) ..... قابانباي
(74) ..... بوگەنباي
(288) ..... سابالاق
(307) ..... ەسەنكەلدى
(373) ..... ەر تارعىن
(442) ..... قامىبار
(520) ..... الپامىس
(701) ..... قوبلاندى
-

بوزى مەنەن الاسى.
 سونشاما باي بولسا دا
 جوق ەدى ەردىڭ بالاسى.
 اللانىڭ ۇزى بەرمەسە،
 پەندەنىڭ بار ما شاراسى؟!
 اتادان جالعىز ەر ەدى،
 ەڭىرەگەن ەردىڭ ۇبىرى ەدى.
 جوق ەكەن ۇنى، اعاسى.
 قۇلتاي دەگەن تۇسقان
 نەمەرە مەن شوبەرە
 ەكەۋىنىڭ اراسى.
 ازىراق بايان ەتەيىن
 قۇلاق ساپ بۇعان قاراشى.
 سول ۋاقتتار بولغاندا،
 سەكسەنگە جاسى تولغاندا،
 كەتەم دەپ بايقۇس ارماندا،
 قايمىلى بولپ قامىقتى،
 پەرزەنتسىز بولپ قالغانغا.
 قىبلاغا باس بەرىپ،
 ەكى كوزگە جاس بەرىپ،
 بايبورى حاققا ئالدىدى:
 "المادىڭ، قۇداي جانىمدى،
 ۇبىر بالانىڭ چوقتىغىنان
 اعايىن جەيدى مالىمدى.
 اينالايىن اتىڭنان

الپامسى

بۇرىنقى وتكەن زاماندا،
 جىدەلى بايسىن جەرىندە،
 قوڭىرات دەگەن ەلىندە
 بايبورى دەگەن باي شىقتى،
 توقسان مىڭ ەكەن قوراسى.
 مۇرىندىق، نوقتتا تىمەگەن،
 تۇيەشىلەر مىنبەگەن
 سەكسەن مىڭ ەكەن ماياسى.
 شۇرقىراپ جاتقان ۇبىر جىلقى،
 توغاي سايىن مىڭ جىلقى.
 ەسەبى جوق كوپ جىلقى،
 جىدەلى بايسىن دالاسى.
 وز الدىنا ۇبىر بولەك
 تورىسى مەن قاراسى.
 ايداي بولپ كورىنگەن

جاراتقان جالعز، قۇدايىم.
بىر بالانىڭ جوعىنان
زورلىق قىلدى ماڭايىم.
اكىم قىلا سويلەيدى،
بالاسى كوپ اعايىن.
كورەتىن كۇنىڭ بولار ما
كوزىمنىڭ جاسىن، قۇدايىم!
سۇيەگىم كەتتى جاسىق بوپ،
دوسىم كەتتى قاشتىق بوپ.
كورەتىن كوزىم كور بولدى،
بىر پەرزەنتكە اسىق بوپ،
اقتان جاسىم تيا الماي
پەرزەنتتىڭ - داعى وتەدى.
بالاسى جوق ادامنان
ار كىمگە اقى كەتەدى.
بايبورى قۇ باس دەگەن سوز
سۇيەگىمنىەن وتەدى.
جاراتقان چاپپار قۇدايىم،
پەرزەنتكە زار عىپ قويغانشا،
جاراتپاساڭ نە وتەدى؟
بايبورى وسىلاي دەپ جۇردى جىلاپ،
قۇدايدان كۇنى - تۇنى بالا سۇراپ،
سۇيەگى سىرقىرايدى بايبورىگە،
بۇل سوزدى ەستىگەن جان سالپ قۇلاق.
كوز جاسى بايبورىنىڭ بەتىن جۇدى،

كورمەي - اق وتەم بە دەپ ۇيدەن دۇدى،
سول كۇندە قۇلتاينىڭ (اياق سالعان)،
تەزەكشى قارا كۇڭنەن بىر ۇل تۇدى.
بايبورى وسىلاي وىلايدى ويدى،
قايعىنىڭ شىندەگى بارىن جۇدى.
بالاغا تاڭسىق بولپ جۇرگەن بايقۇس،
ۇيىنە الپ كەلپ قىلدى تويدى.
تۇعانداي تۇماسا دا قىلايىن دەپ،
ۇلتان دەپ ول بالانىڭ اتىن قويدى.
بىر تۇرلى بولدى نۇسقاى،
پورىمدى مىناۋ بالانىڭ،
الدىمداعى جاقسىلار،
كەلبەتىنە قاراعىن.
كەۋدەسى بولدى كەنەدەي،
مۇرنى بولدى توبەدەي.
كورەك تىسى كەتپەندەي،
كەڭىردەگىنىڭ تەسىگى
جۇگىمەن تۇيە وتكەندەي.
قۇلاعى بولدى قالىقاندای،
مۇرىنى قاراساڭ
سىعىمدانغان تالقاندای.
كوزى تەرەڭ زىندانداي،
باسقان مۇزىن قاراساڭ،
كورىنەد وتتىڭ ورىنداي.
اۋزى ۇلكەن وشاقتاي،

قويدان الدى قوشقاردى،
باسقا مالدى ئاستادى.
باسنا قۇداي سالعانسن،
ەكى كوزىن جاستادى.
بايىشە باردى ائىراپ،
قوزداغان قويداي ماڭىراپ،
قازنا اۋزىن اشقالى.
تاراتتى التىن - كۇمىستەن،
قالغانىشا مىسقالدى،
التىن - كۇمىس ارتتىرىپ،
اسل كىلەم چاپتىرىپ،
تۇيەدەن الدى بۇرانى.
قانى قاشىپ بەتىنەن
رەڭگى جامان قۇاردى.
سارسەنبى كۇن ساسكەدە
جۇرمەككە قوسىن شىعاردى.
قوڭسىلارى جىنالىپ،
قوش ايتىسىپ شۇلادى.
بىرىن بىرى قيا الماي،
نە قىلارىن بىلە الماي،
بىر كۇندىك جەرگە شۇبادى.
سول ۋاقىتتا بولغاندا،
كۇن ۇپاغا قونغاندا،
بىر تۈپەنىڭ باسندا
ۇركەردەي بولپ تۇرادى.

ازۇ تىسى پىشاقىي.
يەگى بار سەگگەردەي،
بىر باتىر بولدى سول كۇندە - اي.
بايبورى مەن قۇلتايغا
الجىعان قاقباس دەردەي،
ەرچەتكەن سوڭ كۇنىنە - اي.
مالدا، جاندا نەڭ بار دەپ،
نامازدىگەر بولغانىشا
جولانپاي قويدى ۇيىنە - اي،
ەستىگەن ادام زار جىلار،
جىلانداي زاھار تىلىنە - اي.
چارىنىڭ اتى انالىق،
جىلاي بەردى زارلانپ.
كورمەدىك دەپ سامالىق،
جاسىمىز بولسا كەپ قالدى،
ەندى قانداي قىلالىق؟
ماقۇل دەسەڭ العانىم،
الاشا توسەك سالعانىم،
ازىرەتى سۇلتانغا
ەكەۋىمىز دە بارالىق.
اۋلىيە قىلسا كەرەمەت
بولار ما ەكەن جاڭالىق،
بەرمەسە قۇداي شارانە؟
دالادا ۇلپ قىلالىق.
ماقۇل كورپ بايبورى،

نالىس قىلىپ قۇدايغا
كوزىنىڭ جاسىن توگەدى.
ادام ۇلى كورمەگەن،
ەشپىر پەندە جۇرمەگەن
پەسىز جاتقان جەر ەدى.
كوز جەتپەگەن دالادا
كوپ قورلىققا كۈنەدى.
باي - بايىشە جاسىنان
جەر باسپاعان ەر ەدى.
ماڭدايى كۈنگە كۇيەدى،
تابانى تاسقا تىيەدى.
بايبورى باي سەرت قىلىپ،
كولىككە كۈتى تىمەدى.
انالىق جازغان اڭىراپ،
بۇ دا كولىك مىنبەدى.
كەي جەردە جايلاۋۇدەرىپ،
كەي جەردە جاتىپ تۇنەدى.
كۈننەن كۈنگە تۇن قاتىپ،
بەيشارا ابدەن جۇدەدى.
بىرنەشە كۈن جۇرگەندە،
”ولدىك - تالدىق” دەگەندە،
ازىرەتكە كەلەدى،
ازىرەتتىڭ توبەسىن
كۈندىك جەردەن كورەدى.
چاقىنداسىپ كەلگەنسىن،

بايەكە بولسىن جولىڭ دەپ،
قابىل بولسىن مۇنىڭ دەپ،
قول جايىپ دۇعا قىلادى.
باي - بايىشە جۈنەلدى،
قالعاندار مالعا كەنەلدى.
زامانى قانداي بولادى،
انالىق اتتى بايىشە
تاناداي كوزى چارقىلداپ،
جىلايدى جازغان اڭقىلداپ.
بايبورى باي كەلەدى،
قۇزغىنداي قاقساپ، قاڭقىلداپ.
كەۋىنىڭ داۋسى
قوسلادى سىڭقىلداپ.
كەي جەردە جاتىپ نىڭقىلداپ،
كەي جەردە جاتار قىڭقىلداپ.
كۈبەلەكتەي كوزى جوق،
پەرزەنتتەن باسقا سوزى جوق.
جول تۇڭىل، مالدىڭ نىزى جوق -
الدىندا جاتىر قۇلا تۇز،
تەلمىرىپ قالدى كى كوز.
اسۋى جوق، جولى جوق
بىر جاپانغا بولدى كەز،
جۇرەرىن قايدا بىلمەدى.
بىزىڭ بىزىڭ دالاسى
قىرىق كۈنىلىك شول ەدى.

وسىمەن ۋەتتى توقسان كۈن
ەشېر ايان بەرمەدى،
كۈدەر ۋۇزىپ بارىنەن
ونان دا ارى جونەدى.

بەت الدىنا قاراسا،
اسۇسىز اسقار بەل ەدى،
بەلگە شىعا كەلەدى.
بەلدەن ارمان قاراسا،
جالتىراپ جاتقان كول ەدى.
كول جاعالاي قاراسا،
سۋى تۇنىق اينادان،
اتىلىپ تاسىپ قايناعان
جىلى بۇلاق دەر ەدى.
باسىندا بار قاراعاش،
مولاسى جوق، تامى جوق،
توڭىرەگى جالاڭئاش،
جاعالاي بىتكەن شەڭگەلى.
شەڭگەلىنە قاراسا،
قاراعاشپەن تەڭ كەلدى.
كوزىنىڭ جاسى توگىلىپ،
جىلاپ-ەڭىرەپ ەگىلىپ،
اراسىندا شەڭگەلدىڭ
بوتاداي بوزداپ كەلەدى.
سول ۋاقىتتار بولغاندا

الپ شىققان داۋلەتسەن،
ەكى جەرگە بولەدى.
التىن، كۈمس، گاۋھارىن
ونى دا بولسىپ ۋىيەدى.
قوجالارىن شاقىرىپ
تەڭ جارىمىن بەرەدى.
كوزىنىڭ جاسى كول بولسىپ،
وتىرعان ورنى جەر بولسىپ،
جەتى كۈن ۋداي تۇنەدى.
باي-بايىشە ەكەۋى
ەشېر نىشان بىلمەدى.
قوجالاردان باتا الپ
جاپان كەزگەن اتانىپ
جوعارى قاراپ ورنەدى...
بارىنە بىر تۇنەدى،
ازىرەتى قارا تاۋ
اۋلىيەنىڭ كەنى ەدى.
وزەن سايىن تاستاماي
بارىنە بىر تۇنەدى.
ول ۋاقىتتا باباتا
تومپايىپ جاتقان جەر ەدى.
اتىسىك سالنىپ باسنا،
قابرىن بۇلار تۇزەدى.
قالغان مالنى سارىپ قىپ،
بۇعان دا ۇش كۈن تۇنەدى.

توپ قاراعاش قاسنان،
بىر شەگگەلدىك باسنان،
يىلىپ كەلىپ بىر شىبىق،
ماڭداينان تىرەدى.
جازاينشى دەگەنشە،
ەكى ەلى باتىپ كىرەدى،
قان شىققان جوق ونىمەن،
كەرەمەتتى ەكەن دەپ
اقىلمەن ويلاپ بىلەدى.
انالىق اتتى بايىشە،
جۇلىپ الپ جاۋلىعىن
ار شەگگەلگە بىلەدى.
جەردەگى تاستى جىناپ اپ
بىر جەرگە بارىن ۇيەدى،
تاس ۇستىنە تاس قويسا،
قىۋىنا كەلەدى.
ناماز شام ەدى كۇن باتتى،
قۇتپاننىڭ بولدى ۋاقتى.
نامازىن وقىپ شام جاعىپ،
بۇرىنقى قىلدى ادەتتى؛
بىر ەتەگىن توسەنىپ،
اياقتارىن كوسىلىپ،
بىر ەتەگىن جامىلىپ،
كوزىنەن جاس اعىلىپ،
قۇبىلاعا ناس بەرىپ،

جارسا تۇسىپ بۇل جانتتى.
كوزدەرى مىزىپ، ۇيقىعا...
انە - مىنە دەگەنشە
سارعايىپ كەلىپ تاڭ اتتى.
سول ۋاقتتار بولغاندا
كوك ەسەگى استىندا،
اق سالدەسى باسنىدا،
سىرلى اسا قولنىدا،
وزى اقتىڭ جولىندا
بىر دىۋانا كەلدى دە،
اسامەنەن تۇرتىپ وياتتى.
كوكىرەگىن وياتىپ،
بەتىنە بەتىن قاراتىپ،
ەسەكتەن تۇسىپەي تىل قاتتى؛
”ەي، بەيشارا مۇگەدەك،
جانىڭىزعا نە كەرەك؟
دەيسىڭ عوي ماعان ۇل كەرەك،
اۋلىيەنى قىدىردىڭ،
جەردىڭ جۇزىن سىدىردىڭ،
ماڭدايىڭا توبەلەپ،
ارقايسىسىنىڭ ارتۇرلى،
مارتەبەسى بىر بولەك.
سەن ۇشىن بارى قىنالدى،
بىر جەرگە تەگىس جىنالدى.
بىر ۇل بەر دەپ وسعان،

بىر جاراتقان قۇدانىڭ
تۇرا وزىنە جىلادى.
مەن دە تۇردىم نىشىدە...
جاراتۇشى جالغىز - اق
دەرگەينە ئۇنادى،
ئۇناعاننى سودان ئېىل:
بىر قىز قوسىپ سىلادى.
سەكسەن سەگىز سەرۋلەر،
توقسان توغىز مىڭ ماشايىق،
بارىنىڭ كوڭلىنى قىمادى.
مەنىڭ اتىم شاشتى ئازىز،
قىلامىن دەسەڭ نىقلاس
جارىلىقانى جاراتقان،
ەي، بەيشارا كوزىڭدى اش!
ئۇلىڭنىڭ اتى پامىس،
قىزىڭنىڭ اتى قارلىعاش،
اتسا مىلىتىق وتپەيدى،
شاپسا قىلىش كەسپەيدى،
قالماقتارمەن بولار قاس.
تۇرەگەل دە قوللىڭ جاي،
بولادى "وزى ئومىر جاس!"
مۇنى كورىپ ەكەۋى
تۇرەگەلدى ورنىنان،
اياغىنا باس ئۇرىپ
پىسكەدى قوللىنان.

جىرتىپ الدى تۇمارلىق
دېۋانانىڭ تونىنان.
سول ۋاقىتتا دېۋانا
غايىپ بولدى قوللىنان.
بىتتەي دە نىساپ قالغان جوق
دېۋانانىڭ بويىنان.
دېۋانانىڭ بۇل ئسوزى
كەتپەدى شىعەپ وپىنان.
ويلىنىدى ەلگە بارماققا،
ەلىنەن خابار الماقتا،
ارىلىپ جازغان سورىنان.
بۇل سىردى كوڭلى بايقادى،
ئىشتىڭ كىرى تارقادى.
بايىشە قايتا تۇرلەنىپ،
مويىنىنا سالىدى القانى
بايىپورى ئجۇر قولايلاپ...
باي - بايىشە قۇانىپ،
قاپالى كوڭلى جۇبانىپ،
ەلگە قويدى قادامدى.
بەرگەسىن اققا خاباردى،
چاپاۋلىق پەن جالغىزدىق
جالغاندا ۇلكەن جامان - دى.
نەشە كۇندەي جولى ئجۇرىپ،
از عانا ەمەس، مول ئجۇرىپ،

ويغزىدى تاسقا تاباندى.
وتكەن كۇندى كىم سانايد،
وتكىزدى تالاي زاماندى.
بايىشە كەلدە الاڭداپ،
جاس بورىدەي جالاڭداپ،
جەرىگى قانباي ساندى.
قاتىپ - سەمىپ كەلدەدى،
ەشپەر تاغام جەمەدى،
سۆزەكتەن جەرىك جامان - دى.
بايعا ايتتى: "ەر ەدىڭ،
ەرىم سەنەن تىلەدىم،
تويغانمىشا جەر ەدىم،
تاۋىپ بەرسەڭ قابىلاندى.
ادالدى كوڭلىم قالاماي،
قالايدى كوڭلىم ارامدى.
نە بولسا اۋقات قىلۇعا،
امالنى جۇرمىن تابا الماي.
جۇرەگىمە اس باتپاي،
نە قىلارنى بىلە الماي،
ولەيىن دەسەم، ولە الماي،
ۇز جانىمدى قيا الماي،
قازى مەنەن قارتاڭا
كەلدەدى كوڭلىم قاراماي."
بايپورى سوندا سويلەدى:
"راس پا سوزىڭ، العانم،

الاشا توسەك سالعانم،
اللاتاعالا چار بولسا،
بەرەمنى اتىپ قابىلاندى.
سوڭمىنان ەر دە جۇر جىلدام،
بولمايدى قابىلان دالادا - اي."
مۇنى ەستىپ بايىشە،
قۇاندى كوڭلى بالاداي.
وسنى ايتىپ بايپورى،
وقشانتايىن بايلانىپ،
مويىننا مىلتىق سالادى - اي.
بازىبىر جەردە جۇگىرىپ،
بازىبىر جەردە كىدىرىپ،
جۇگىرە باسىپ بارادى - اي.
ارت جاعىندا بايىشە
كەلە جاتىر اناداي،
شىركىن اڭنىڭ قىزىعى
بىرىنە بىرى قاراماي.
جەتىپ كەلدى جۇگىرىپ،
جەتى قابات ارالعا - اي.
اتىپ تاستاپ كەلدەدى،
بۇعى مەنەن مارال، ەلىكتى.
كورىنگەننىن جىبەرەمەيد،
قۇلان مەنەن كىيىكتى.
ەشپەرەۋىن جەمەيدى،
بايىشە باسپاي جەرىكتى.

اۋزىنا سالسا قۇسادى
مەيىز بەنەن ورنىكتى.
سول ۋاقتتا ەكەۋى
بىر قالغۇغا ەنىپتى،
ەكى كوزى تاباقتاي،
ساپتياقتى قاباقتاي
بىر قابىلان كورپىتى.
بىر اعاشتى پانالاپ،
وكپەنىڭ تۇسن سعالاپ،
سباعاغا وعىن بەرىپتى.
تارس ەتكەندە شارت ەتىپ،
دالەدەگەن جەردەن ئىيىپتى.
اجالدىڭ وعى تىگەن سوڭ،
تىرىپ ەتپەي قابىلان ۇلپىتى.
ارسالاقناپ جۇگىرىپ،
اسعىستا سۇرىنىپ،
كەۋدەسنە مۇنىپتى.
قۇس كەزدىگىن سۇرىپ
كەۋدەسنەن ئىلىپتى.
وكپەدەن الپ سۇرىپ،
جۇرەگىن كەسىپ بەرىپتى.
وتقا سالپ باۋىرىن،
شىندەگى تاۋىرىن،
ازۇغا سالپ جۇلپىتى.
شالا - پۇلا پىسىرىپ،

موسدان الپ تۇسىرىپ،
قوڭ ەتىن كەسىپ بەرىپتى.
ارقايسىسىنان بىر اساپ
بايىشە باستى جەرىكتى.
تاماقنىڭ قالاي قۇاتى
بولسا دا مەيلى ۇياتى،
قىزداعى نۇرى كىرىپتى.
ەكى بەتى البىراپ،
جاس قالپىنا كەلىپتى.
كوڭلى تاسىپ جۇش ۇرىپ،
بايپورىگە قوسىلىپ،
ەزۇ تارتىپ كۇلىپتى.
مۇنى كورىپ بايپورى
اقىلمەن ويلاپ بىلىپتى...
ەتەك - جەڭىن تۇرىنىپ،
قىناپ بەلىن بۇنىپ،
تاۋەكەل دەپ اللالاپ،
چولعا موينىن بۇرىپتى...
چاقىنداسىپ كەلگەسىن،
ەلىن امان كورگەسىن،
قايعىنىڭ بارىن ۇمىتتى،
بارسا ەلدەر دىن امان،
مالى شىقتى قورادان.
كۇگىرەنىپ قوڭىرات،
جۇگىرە شىقتى الدىنان.

ەستىگەن خالىق قالمادى،
 خانى مەنەن قارادان.
 قىز - بوز بالا، جاس - كارى،
 قالماپتى ەشكىم قالادان.
 كەشە كەتتى دەسە دە،
 ۋوتىپتى ون اي ارادان.
 خانى ايتتى: "بايەكە،
 كوردىڭىز نە سر بالادان؟"
 بايبورى باي جىلادى،
 كورگەننىن ايتىپ دالادان.
 ايەلگە ايەل سر ايتىپ،
 جاقسلىق دەيدى اللادان.
 مۇنى ەستىپ قۇانىپ،
 قايتىپ كەتتى خانى دا
 بۇيىمىن الپ قالاعان.
 ار جەردەن خالىق كەلدى دە
 قۇتتى بولسىن دەدى دە،
 قۇرساق شاشۇ جەدى دە،
 قايتادان خالىق تاراعان.
 بايبىشە ەندى تۇرلەندى،
 تۋ بىيەدەي بۇلىقىپ.
 كۈننەن كۈنگە تولەجىپ.
 كەلىنشەكتەي قىلىمىسىپ...
 شىندە بالا تىپىرلاپ،
 جاتا المادى نىگرسىپ،

توعىز اي، ون كۇن بىتكەنشە
 شىدادى كەمپىر تىرىسىپ،
 توعىز اي، ون كۇن بىتكەسىن،
 تۋاتىن مەزگىل جەتكەسىن،
 بايبىشە ۇبىر كۇن تولعاتتى،
 تولعاتا بارىپ وڭ جاتتى.
 قۇرىپ قالعان بۇلاقتىڭ
 جىلعاسىنان سۇ اقتى.
 امىرىمەن اللانىڭ
 ارىستاي قىلىپ ۇل تاپتى.
 وزگە ايەلدەي بولمادى،
 دەنەسى بولدى جىناقىتى.
 قۇانىپ بايقۇس كەۋىلى،
 بولعاي دەپ ۇزاق ۇمىرى،
 اناعان بەردى ۇبىر اتتى،
 مىناعان بەردى ۇبىر اتتى،
 ارت جاعى قىزىق توي بولپ،
 سويىغىزدى توقسان قۇر اتتى.
 مۇرىندىق، نوقتا تىمەگەن،
 تۇپەشىلەر مىنبەگەن،
 توقسان ناردى قۇلاتتى.
 توقسان ۇيدىڭ شىندە
 اراق - شاراپ، بال قۇيىپ،
 شىكەننىڭ ۇبارىن سۇلاتتى.
 بايسىننىڭ قونىپ سازىنا

قىس مەس كۈننىڭ جازىنا
 چەردىڭ جۇزىن شاڭلاتتى.
 ۋوز الدىنا سىلادى،
 قۇدا مەن دوس، جەگجالتتى،
 ارقاسىنا چاپتى كەپ،
 يىق شىك جانناتتى،
 بەرە-بەرە، جازاندا،
 دونەن مەن بەستى قالماپتى.
 ارالاسا جىلقىسىن،
 قۇنان مەنەن تاي قاپتى.
 بايىشە مەن سويلەسىپ،
 حالقىمەن كەكەسىپ،
 قوي بەرۋدى ۇناتتى.
 ۇباز بىرەۋلەر ەشكى الپ،
 ۇباز بىرەۋلەر قويدى اپتى،
 ۇبىر العانى ەكى الپ،
 ويلاماپتى ۇياتتى.
 ۇباز بىرەۋلەر قولدان اپ،
 ۇباز بىرەۋلەر ۇرلاپتى.
 بۇل كەلگەن ادام شىنەن،
 ۇلكەن مەنەن كىشىدەن،
 دەمەيدى ەشكىم قۇر قاپتى.
 ونىمەنەن تۇرماپتى.
 ۇشۇيىشى سۇراپ تۇنىمەن
 ۇبىرىن ۇبىرى توناپتى.

ەكى جىلى وتكەنسىن،
 ۇشىنىشى جىلى جەتكەسىن،
 اي مەن كۈندەي قىز تاپتى.
 قۇدىرەتى كۈشتى ۇبىر بالا
 جىلاتىپ ۇجۇرىپ جۇباتتى.
 كەلدى حالقى قۇانىپ،
 ۇبىر جەرگە ۇبارى جىنالىپ،
 وڭايدان بەردى جاراتقان
 تاپقان جوق ۇبىرىن قىنالىپ.
 قايتادان كەلىپ سۇ اقتى،
 كول ەدى قالغان سۇالىپ.
 ۇار كىمدى اللا قۇانتقاي،
 ارت جاعى قالماي قۇارىپ.
 الپامىس دەپ ات قويدى
 حالققا ماشھۇر شىعارىپ.
 قىزىنىڭ اتى قارلىعاش،
 اش بەلگە تۇسكەن سۇمبىل شاش.
 ەقدى بۇلار ەرجەتسىن،
 قويايىن ۇبىراز دوغارىپ.

ۇالقىسىا، "شەكتى" دەگەن ەلىندە سارىباي دەگەن باي بار
 ەدى، وندا دا پەرزەنت جوق ەدى. بايىورىمەن ەكەۋى سويلەس-
 كەندە ارمان قىلار ەدى: "بىرەۋىمىزدەن ۇل، بىرەۋىمىزدەن قىز
 تۇسا، ەكەۋىمىز قۇدا بولساق، قىز بەن بالانى كەمەلىنە كەلتىرىپ،
 ەكەۋىمىز قوسىپ بۇل دۇنيەدەن وتسەك، ارمانىمىز قالماس ەدى-
 ۇ". دەپ جىلايتىن ەدى. سول ۇاقتتا سارىبايدىڭ قاتىنى ۇبىر

قىز تۇپ، ونىڭ اتىن گۈلبارشىن قويدى. ەكى باي بىرىنەن بىرى شۇيىشى سۇراتىپ، قۇدا بولدى. قۇيرىق جەپ، بەتكە ۇن جاعۇ سولاردان قالدى جانە ترگە باسىپ قالگىدىق ويناۋ وىسلاردان قالدى. سونمەن اپامىس بىر جىل قالگىدىق وينادى. سول كەزدە كۈندەردە بىر كۇن سارباي وىلاندى: "مەنىڭ كۈيەۋىم اپامىس جالعز بولدى، ەگەر جازاتايىم ۇلپ كەتسە، قىزىم ۇلتان قۇلغا قور بولار، قىزىمدى بەرمەي، جەر اۋىپ كوشەيىن"، دەپ وىلانپ، "شەكتى" ەلمەن تەگىس كوشىپ كەتتى. سول ۋاقتتاردا اپامىس ون جاسقا تولىپ، جىدەلى بايسىن جەرىنە، قالىڭ قوڭىرات ەلىنە بەك بولپ، جۇرت سۇراپ (باسقارپ) تۇردى. وىناپ جۇرىپ ۇرغان بالاسى ۇلپ قالا بەرەتىن بولدى. جۇرت بالاسىن دالاعا شىعارماي ۇيىندە ساقتادى. بىر كۈندەرى اپامىس ويناۋغا بالا تانا الماي، جالگىداپ كەلە جاتىپ بىر ورمەك قۇرىپ وتىرعان كەمپىردىڭ قاسىندا ۇيقتاپ جاتقان بالانى كورىپ: "ەي، بالا، تۇر وينايمىز"، دەپ تۇرتىپ قالسا، بالا ونى كوتەرە الماي ۇلپ قالدى. سوندا كەمپىر ورمەگىنەن تۇرەگەپ، اپامىسقا قاراپ ايتقان سوزى ەدى:

"دالادا مەن وتىرىمىن قۇرىپ ورمەك،

جالغىزدى قاسىمداعى قىلىپ ورمەك،

بالامدى جالعز مەنىڭ وتىرگەنشە

السايشى گۈلبارشىندى، قۇ جۇگىرمەك،

بەكەرگە جۇرت بالاسىن قىرىپ جۇرسىڭ،

ويىڭا كەلگەنىڭدى قىلىپ جۇرسىڭ.

سارباي قىزىن بەرمەي كەتتى قاشىپ،

نەسىنە وىيىن وىناپ كۇلىپ جۇرسىڭ؟"

ەستىگەسىن بۇل سوزدى،
اپامىس بەرەن تۇرادى،
سۇڭقارداي مويىن بۇرادى:
"تۇسىنەدىم، شەشەجان،
قايتادان ايت!" — دەپ سۇرادى.
سوندا كەمپىر سويلەدى:
اتادان جالعز تۇعانسىڭ،
تۇعاننان بەلىڭ بۇعانسىڭ.
سايبىقىران ەر بولپ،
قانمەنەن قولىڭ جۇعانسىڭ،
تالاي بالا قىرعانىسىڭ.
شەكتى دەگەن ەلىندە
سارباي دەگەن باي ەدى.
جالغىز قىزى گۈلبارشىن
ون بەستە تۇعان اي ەدى.
جاسىڭنان ساعان ايتتىرعان
گۈلبارشىن سۇلۇ جارى ەدى.
سارباي بىر كۇن وىلادى،
الغىر قۇستاي بوىلادى:
جالغىز قىزىم، بەرمەيىمىن،
ارتىنان بالا تۇمادى.
اپامىس قىران ولەدى،
ارتىندا جوق كومەگى.
اپامىس باتىر ولگەنسىن
قۇلغا قىزىم تىيەدى.

بالانىڭ كوڭملى تورىقتى.
ۋستىپ جىلاپ تۇرغاندا،
ۋشاقتاي بار جاۋىرى،
تارتىلىپ قالغان باۋىرى،
جال-قۇيرىقتان دىمى جوق،
شاباتۇغىن كۇيى جوق،
زاتى ارق دەمەسەڭ،
سۇلۇقتان مۇنى جوق،
قۇنان ئىسىن تاستاغان
شۇبار دونەن چولپىقتى؛
ۇستاي الماي ەشپىرىن
ەر الپامس جىلادى،
قايمىمەن كوزىن بۇلادى.
باياعى كورگەن بايشۇبار،
مەنى ۇستا دەپ جانئوار،
كولدەنەڭ تارتىپ تۇرادى.
مىنبەيمىن دەپ الپامس،
جۇگەنمەن باسقا ۇرادى.
جۇگەندە دەپ باسمىدى،
جۇگەنگە موينىن بۇرادى.
اشۇلانىپ الپامس
جۇگەنمەن باسقا ۇردى.
ەلەمەدى ونى دا
قارسى الدىنان تاق تۇردى.
اشۇلانىپ الپامس

قۇلغا قىزىم تىگەسن
قانداي قورلىق كورەدى؟
وسنى ويلاپ سارىباي
بولسە كوشىپ جونەدى.
كۇشنىڭ بولسا بارساڭشى،
جەسىرىڭدى ساڭشى!
نامىسىڭدى ويلاماي،
قاي جەردەن كۇلكىڭ كەلەدى؟
ەستىكەنسىن بۇل سوزدى
الپامس باتىر قامىقتى.
جامان ەكەن جالعزىدىق
مۇنىسى جوق بوپ تارىقتى.
ورتەكەدەي سەكىرىپ،
جالعزىمىن دەپ وكىرىپ،
اۋىلىنا قاراي سالىپتى.
اۋزىن اشىپ كەلدى دە،
جۇدىرىقپەن بىر ۇرىپ،
قىرىق كەز بولات ساندىقتىڭ.
سايماندارىن سايلاىپ،
التىننان كەمەر بايلاىپ،
جىلقىغا قاراي جونەدى.
مىنبەيمىن دەپ شونىقتى①،
ۇستاي الماي ەشپىرىن،
قارسى الدىنان تاق تۇردى.
اشۇلانىپ الپامس

① شونىقتى — نىتتىقتى.

مەن كەتەمەن دەمەدى،
جالغىز باۋىرى قارلىغاش
كەتەرىن دە بىلمەدى،
سايماندارىن سايلاپ،
التىننان كەمەر بايلاپ،
ابجىلانداي تولعانپ،
قىزىل نايىزا قولغا الپ
شۇبارغا قارغىپ مەنەدى،
قۇدايدان مەدەت تىلەدى،
قارغىپ مۇننىپ جاس بالا
اشۋى كەرنەپ جونەدى،
لاشكەر ① تارتىپ كەلەدى،
اۋىزدىقپەن السىپ،
ۇشقان قۇسپەن چارسىپ،
كەي جەردە بالا شوقىتىپ،
كەي جەردە باسىن توگەدى،
بىر كۈن شاپسا شۇبار ات،
ايلىق جەر الپ بەرەدى،
وسىمەنەن ۇدايى
ون ەكى كۈن جۇرەدى،
اينالدىرىپ ساناسا،
ون ەكى ايلىق جەر ەدى.

① لاشكەر (پارسىشا) - اسكەر.

قۇيرىقتان الپ لاقتىردى،
جىعلىمادى ونىمەن،
تاقتىر جەرگە تاق تۇردى،
سول ۇاقتتا الپامس
قارادان شىققان تورە ەدى،
نە سالساڭىز دا كۈنەدى،
شۇبار اتتى ابايلاپ
اقلەمەن ويلاپ بىلەدى،
ۇستاين دەپ جاقىنداپ
قاسنا تامان كەلەدى،
موينىسۇنىپ جانۋار
جۇگەنگە باسىن بەرەدى،
سول ۇاقتتا شۇبار ات،
تورت اياعى تەڭ بولات،
دۇشپان ۇستاپ الار دەپ،
وكىمەن قۇرىق سالار دەپ،
جاسرىپ بويىن جۇرەدى،
جۇگەندەپ باسىن العاندا،
ۇستىنە ەر سالعاندا،
سەگىز جاسار ات بولدى،
دونەن مەن بەستى بىر ەدى
ارقا-باسىن سىيالاپ
شۇباردى بالا ۇستادى،
اشۋى جامان قىستاندى،
ۇينە دە كەلمەدى،

بەت الدىندا توبە بار
 توبەگە شىعا كەلەدى.
 ولاي - بۇلاي قارادى،
 سۇڭقارداي كوزىن قادادى،
 قاراي - قاراي بالانىڭ
 ەكى كوزى ئالادى.
 استىنداعى شۇبار ات
 سۈمبەدەي بولپ چارادى.
 بەت الدىنا قاراسا،
 بۇداق - بۇداق شاڭ كوردى،
 بۇل قالاي دەپ تاڭ كوردى.
 شاڭ استىنا قاراسا،
 ايشىقتى الا تۇ كوردى.
 تۇ استىنا قاراسا،
 چەر قايسقان قول كوردى.
 قول ارتىنا قاراسا،
 اق شاتىر مەن كوك شاتىر،
 باراتىن تۇرا چول كوردى.
 اياغىنىڭ استىندا،
 تاقىتاي تاستىڭ بەتىندە،
 جازىلغان تاستا حات چاتىر،
 خاتقا بالا قاراسا،
 ئىشى تولغان تاماشا.
 ئالاي - ئالاي گەپ چاتىر،
 تىزىنىبەگەن تۇسىنىسىن

بولماغان بۇرىن سوز چاتىر.
 قالماقتاردا بار ەكەن.
 قارامان دەگەن بىر باتىر.
 ارقايسىسى بىر مىڭنان
 قىزمەتىندە كوپ باتىر.
 ون قارادان بىر قارا،
 زەكەتتەپ الپ چەپ چاتىر.
 "گۈلبارشىن سۇلۇ شونىقتى،
 بەرسىن ماعان"، - دەپ چاتىر.
 كوكپارىن شاۋىپ كۈنىگە،
 قىز ويناغىن قىپ چاتىر.
 گۈلبارشىن تۇر كۈنبەستەن،
 قىز ويناغىن كورمەستەن،
 سارىباي تۇر جالعىزىن
 قالماققا ۇستاپ بەرمەستەن.
 اراسى دا بۇلاردىڭ
 ولقى - تولقى بوپ چاتىر.
 سەمىزىن تاڭداپ جەگەنسىن،
 وزىنە كەزەك كەلگەنسىن،
 بىر كۈندەرى گۈلبارشىن
 ۇيىنەن تۇندە قاشادى،
 كوڭىلىن قايعى باسادى.
 اتا - ئانا كورىنبەي،
 ەش ادامعا بىلىنبەي،
 كەتۈنە ەرىنبەي،

شالقمغان شالغار كولىنەن.
جەرىنەن اۋغان جەكە وڭباس،
اۋغاننان سوڭ جەرىنەن.
گۈلبارشىن قىزىن اپ قاشىپ
الپامس قىران تەڭىنەن.
قارامانغا كەز بولپ،
تاپقانداي بولدى پەيىلىنەن.
ارۋاق مەنى ۇردى دەپ،
كەتپەيدى وسى كوڭلىنەن.
قارامانغا قاراسا،
تۇسى دە سۇنۇق تەمىردەن.
قايراتىنا ماس بولپ
تىزەسىن شايىناپ كەمىرگەن،
قورنىقسا قىزىن بەرسىن دەپ،
زورلىغىما كونسىن دەپ،
جەپ جاتىر مالىن سەمىرگەن.
ئۇش مارتەبە وقىدى،
ار سوزىن شىكە توقىدى.
سوز وسى حاتتا كورىنگەن،
كوردى وقىپ جاس بالا،
قايراتقا سەنگەن ماس بالا.
وز ايتقانى بولماسا،
كونبەيتىن بۇل ماسقارا.
ويلاندى ەندى بارماققا،
سول ەلدەن جاۋار الماقتا.

تالاي قىردان اسادى.
ەندى تاۋدان وتە الماي،
جىدەلىگە جەتە الماي،
جالغىز ۇزى كەتە الماي،
قاتتى جامان ساسادى.
وسى جولمەن جۇرسە دەپ،
الپامس جالغىز كەلسە دەپ،
جازغان حاتتى كورسە دەپ،
تاسقا قالام باسادى،
الپامس دەپ ات جازىپ،
ۇزىنىڭ اتىن قوسادى.
كورگەن كۇنىم وسى دەپ،
كوزىنىڭ جاسىن شاشادى.
ايەلدىڭ جولى جىڭشىكە،
جۇمىسى كەتتى تەرسكە.
تاغى دا قايتىپ كەتەدى،
تۇنىمەنەن جۇڭىرىپ
قىز ۇيىنە جەتەدى.
قۇدىرەتى كۇشتى قۇدايىم،
جارىلقاسا نە ەتەدى؟
قىز ۇيىنە كىرگەنشە،
الپامس حاتتى كورگەنشە،
اراسىندا بۇلاردىڭ
ۇزاق ساعات وتەدى.
اۋغاننان سوڭ ەلىنەن،

قازاق بولسا قايرىلىپ،
اڭگىمەگە قانباقتا.
قالماق بولسا زارادا①،
ويىلادى قىرعىن سالىماقتا.
راس بولسا حات سوزى
ويىلدى ءولپ قالماقتا.
وسنى بالا ويلىنىپ،
العمر قۇستاي بويلىنىپ،
قىزىل نايىزا قولعا الپ،
ابجىلانداي تولعانىپ،
شۇباردىڭ باسنى توگەدى،
قولتىعىن شۇبار سوگەدى.
ەرىگىپ جۇرگەن جانۋار،
توگىلە باسپ چۈنەلدى.
انە-مىنە دەگەنشە،
قولتىقتان تەرى كەلگەنشە،
قازاق پەنەن قالماقتىڭ
اراستا كەلەدى.
ۇيىپ جاتقان قالماقتى
كوزىمەنەن كورەدى.
چەردىڭ جۇزى قايسىقتان
ەسەپسىز قالماق كوپ ەدى.
بۇل قالاي دەپ سۇراۋعا،

① زارادا — زاۋدە، ەگەر.

جولغىپ ەشكىم كەلمەدى.
راس ەكەن ءوزى دەپ
تاسقا جازعان سوزى دەپ،
قىز سوزىنە سەنەدى.
بۇتقانىپ، بۇرسانىپ،
مۇزداي تەمىر قۇرسانىپ،
اشۋى قىستى دەنەنى.
ايداھاردىڭ تىلىندەي،
سالسا كەتكەن بىلىنبەي،
قىناپىنان سۇرىپ
قولنا الدى بەرەندى.
ات قويىپ جالعىز بارسام دەپ،
جازىم بولپ قالسام دەپ،
ارتىندا كۈمەك چوقتىعى
ويىنا ەردىڭ كەلەدى.
اتا-اناسىن ويلىنىپ،
جالغىزدىق تۇسىپ باسنا
كوزىنىڭ جاسىن توگەدى.
جاد قىلىپ جىلاپ ەرەندى،
سونداي ايتقان سوز ەندى:
جاد قىلىپ اۋەل اللانى،
تاپسىردى شىبار الانى.
جالغىز باۋىرىم قارىلعاش،
تاپسىردىم اللا وزىڭگە،
ارتىمدا جالعىز قارانى.

كۆرەنۈس كۈن قايدا
اتا مەنەن انانى؟!
جەردىڭ جۇزى قايسقان
قالماقتىڭ تۇرى جامان-دى.
يىرگەن قويداي قوراعا
قازاقتى قالماق قامادى.
جالعز ۈزىم شىرقىراپ،
بۇزاسىن قايتىپ قامالدى؟!
ون قارادان بىر قارا،
سالپ تۇر بەتكە جارانى.
قايدا بارىپ توگەمسىن
شىمدەگى سانانى؟
قىز دەگەن ەردىڭ ولجاسى
الى جەتكەن الادى.
بۇرىنغىدان سوڭغىغا
قالغان ورنەك بولادى...
كونبەيمىن دەپ قورلىققا،
كىم شىدايد دەپ زورلىققا،
الاتاۋلاپ ايقايلاپ
شەتەن كەلىپ تىەدى.
الاتاۋلاپ ات قويماق،
ورتا جۇزدىڭ ۇرانى،
الپامس ايتقان كەپ ەدى.
سول ۋاقتتا گۇلبارشىن
ۋىيىنە چاڭا كەپ ەدى.

① كەلدە — باس.

ەتى تۈگىل بالانىڭ

تەرىسىنە كىرمەدى.

غايىپەرەن، قىرىق شىلتەن

بالانى قولداپ دەمەدى،

جانىپ تۇرغان جالىنداي،

قوبىلىپ تۇرغان ساعىمداي

شابلپ شىبار تەرلەدى.

تەرلەگەن سايىن ورتلەدى.

انا شەتتە بىر كورسە،

مىنا شەتتە بىر كوزەدى.

جۇرسىن بالا سونمىن،

ەرلەردىڭ سالغان جولىمىن.

اۋىپ كەلگەن حالايىق

مۇنان دا خابار الايىق.

”شەكتى” دەگەن ەل ەدى،

اتى شەكتى ارعىنىڭ

دەم الاتىن بەلى ەدى.

۱ دەگەندە ما دەيتىن،

شىنىدە ەرلەر كوپ ەدى.

قاناشما باتىر بولسا دا،

قالماققا ۱ كەلمەدى.

قورقىنىش كەتىپ قازاقتار،

سوڭىنان بىرى ەرەدى.

تىشقان العان مىسقىتاي،

تاماشاسىن كورەدى.

۱ ار جەردەن سۇيرەپ ولگىن

بىر جەرگە بارىن ۇيەدى.

ماي قۇيىپ وتقا ەرتىپ،

جىندى ادامداي كۈلەدى.

تىزەدەن شۇبار قان كەشىپ،

شاپىلداپ شاۋىپ جۇرەدى.

سول ۋاقتتا بىر قالماق

باردى قاشىپ جانىنا،

نايزا تىيىپ كوك ەتتەن

ولمەيتىن قىلغان سانىنا.

جەر-جاھاندى لاستاپ،

سۇداي اعىپ قانى دا.

ەتپەتەن جىمىلدى،

حاننىڭ بارىپ الدىنا:

”ەي، قارامان، قارامان،

اكىم بولدىڭ جاسىڭنان!

ايداي الەم قاراغان،

شىبار اتتى بىر پالە،

كەپتى بۇگىن دالادان.

اسكەردىڭ بارى قىرىلدى،

سول كەلگەن جالغىز بالادان!

كەلبەتەنە قارادىم،

قالمايدى مۇنان جان امان.

بىلە المادىم مانسىن،

بىرى كوردىم جۇمىسىن.

ايتايىن سىزگە قىلىسىن،
اسكەردىڭ بارىن قىرىسىن.
چاپىرىپ باراد جالىنداى،
بالانىڭ تۇرى قۇرىسىن!
شاپقانن ەشكىم كورمەيدى،
ولگەنن ەشكىم بىلمەيدى،
سىلتەگەندە قىلىشىن،
جارالى بولپ سانىمنان،
بىتىپ تۇر مەنىڭ تىنىسىم.
گۇلبارشىندى الام دەپ،
سەنىڭ دە بىتىسىن كورمىڭ.
بىلمەدىم ۇزى قالماق پا؟
قالماق مەس قازاق پا،
مەگر دە قازاق بولماسا،
قالماققا كەلگەن عازاپ پا؟
بۇعان ۇزىڭ بارماساڭ،
قالاسىڭ اقر ۇياتقا.
جاسرىنغان سايىمەنەن،
كوك الالى تايىمەنەن،
بار مەكن پالە بۇ جاققا.
حالىقتىڭ بارىن قىردىرىپ
جاتاسىڭ با جىراقتا؟
سۇلۇدى الما ويىڭا،
بەرمەيدى سەنىڭ قولىڭا.
جانىپ تۇرغان بىر جالىن

كەلىپتى بۇگىن سورىڭا.
مۇنى ەستىپ قارامان
اشۇلانىپ دولدانىپ،
چىبەردى تۇلپار قارا اتقا.
تاعى دا بىرە ۇ شاپتىرىپ
ساۋىت - سايىمان - جارقاقا.
اشۇ قىسىپ دىرىلدەپ،
قوسپاق نارداى گورىلدەپ،
قارايدى قالماق جان - جاققا.
اقرىن قۇداى وڭداغاي،
كۇللى اۋلىيە قولداغاي،
قىىن بولدى بەيياققا.
اشۇلانىپ قارامان،
مىنەدى تۇلپار قاراسىن.
ەر توقمىن سايىمانداپ،
باسىنان الدى دورباسىن.
قىرايىن دەپ ويلادى
قازاقتىڭ كۇللى قىلىشىن،
قولنا الدى نايىزاسىن.
ساسكەلىك جەردەن شانشادى
تاپتىرمايدى ايلاسىن:
”وسى بۇگىن قىلايىن،
كورىنسە قازاق قىرايىن.
بۇل كۇشىمنىڭ كورەمىن
قاي ۋاقتتا پايداسىن؟..“

باسنا قالقان توڭكەرىپ،
ساۋىتىن الدى كىيىنىپ.
سايىماندارىن سايلىنىپ،
ابدەن الدى تۇيىنىپ
لاشنى قۇستاي قۇيىلىپ،
قابى تاستاي تۇيىلىپ،
جاۋاتۇغىن بۇلتتاي
كەلە جاتىر قالماق قۇيىلىپ.
كەلە جاتسا جولىندا،
قالماقتاردىڭ ولگى
ورتەنىپ جاتىر قۇيىلىپ.
دولدىققا سىماي قارامان
تستەنىپ كەلدە كىچىنىپ.
قاي جاقتا دەپ قازاقتار
قارايدى قالماق قۇيىلىپ،
ار توبەگە شىعادى،
قىلىشىن الپ سۇرىپ،
ايباتپەنەن ايقايلاپ،
جەردىڭ جۇزىن قۇرىپ.
مۇنى كورىپ گۇلبارشىن
جانىنان كەتتى تۇڭىلىپ.
قىسىلىپ، زارلاپ تارقىتى
كوزىنىڭ جاسى توڭىلىپ.
گۇلبارشىن سۇلۇ جىلايدى،
كوزىنىڭ جاسىن بۇلايدى.

جاد قىلىپ جالغىز جاپپاردى،
بالانىڭ جانىن سۇرايدى.
جەتتىم دەپ جالغىز تۇيىڭە،
سۇلۇلىقتان تاپتىم دەپ،
جىلاي بەردى ەگىلىپ.
قابىرغا كەتتى سوكىلىپ،
سول ۋاقتتا الپامس
شۇبار اتىن تىنىستاپ
تۇر ەدى كەلىپ كىدىرىپ.
تۇعان ايداي جالتىراپ
كوزىنە قالدى كورىنىپ.
باتىردى كورىپ گۇلبارشىن
تۇرا المادى كەرىلىپ.
نەشە الۋان كىيىنىپ،
قاسى - كوزى قىيىلىپ،
الپامستىڭ قاسىنا
جەتتىپ كەلدى جۇڭىرىپ.
سول ۋاقتتا الپامس
قىزعا نازار سالمادى،
سالەمدەسسە، المادى.
قالماقتى كورىپ قۇنتىيىپ،
ۇرىسپاعىن قامدادى.
مەسىنىبەي باتىر تۇر ما دەپ،
قارارى قىزدىڭ قالمادى.
كوزىنىڭ جاسى كول بولىپ،

كەلدى دە سۇلۇ زارلادى؛
"اينالايىن قاراعىم،
قۇتتى بولسىن تالانىڭ!
اللاتاغالار جار بولپ،
وڭگۇنان تۇرسىن سامالىڭ!
سەن ولسەڭ ەگەر مەن كۇيدىم،
جازىم بوپ تايىسا تابانىڭ!
كەلەدى قالماق كۇركرەپ،
ايتقالى كەلدىم حابارىن.
تايلى بىيە، توغىز قوي،
جەپ شىقتى جاڭا تاماغىن.
"ولۇ قىيىن قالماقتىڭ،
بەرمەسە اللامالنى.
"تىلىمدى الساڭ قاش ەندى،
بولادى قانداي زامانىڭ؟!"
سوندا الپامىس سويلەدى:
"اشىسا جانىڭ گۇلبارشىن،
جولاما مەنىڭ قاسىما!
نەلەر كەلىپ، نە كەتپەس،
ەر جىگىتتىڭ باسنا.
سونشا جەردەن كەلگەنسىن،
ار قىلماي ەرلەر قاشا ما؟!
جالغىزدىڭ جارى بىر قۇداي،
بىرەۋدەن بىرەۋ ساسا ما؟!
ايەلدىك قىلماي قايت جىلدام،

ەركەكتى ايدىل باسا ما؟!
پەشەنەگە جازىلسا
بۇيرىقىسىزغا قوسا ما؟!
ۋىيىگە بار دا جاتا بەر،
سابىرسىزغا ۇساماي!"
مۇنى ەستىپ گۇلبارشىن
كەتتى قايتىپ قۇانىپ.
بالا دا بولسا بالانىڭ
ايتقاننا جۇبانىپ.
كىشى-گىرىم تاۋداي بوپ
كەلەدى قالماق قۇارىپ.
كۇلدى: "قازاق قايدا؟- دەپ،
شۇبار اتتى بالا"،- دەپ
ايعايلاپ داۋسىن شىعارىپ.
قاراماندى كورگەنسىن،
جاقىنداسىپ كەلگەن سوڭ،
سوندا الپامىس سويلەدى:
"جاراتقان جاپپار قۇدايم،
دەرگەيىگە جىلايىن.
قاشپاعىم مەنىڭ ار شىعار،
ولسەم دە قارسى تۇرايىن.
قابىرعام بولسا، قاتقان جوق،
بارما دەپ اتام ايتقان جوق،
ەندى قانداي قىلامىن؟"
وسنى ايتىپ بولعانشا،

شۇباردى كەيىن بۇرعانشا،
ايتىپ اۋىز جيعانشا،
قاراپ كوزىن تيعانشا،
چەتىپ كەلدى قارامان
الپامستىڭ قاسىنا.
قولىنداعى كۇرۇمەن ①
كەتتى سالپ باسنا.
وسى ۇرعان كۇرۇنگە
قۇلار ەدى شاپقاندا،
قويقاپتىڭ تاۋى، تاسى دا،
اتىنىڭ جالى سەل بولدى،
كوزىنىڭ اققان جاسىنا.
ۇستايىن ەدى قارامان،
سال تۇرعاندا قاسىندا.
قارعىپ كەتتى شىبار ات
شىداي الماي استىندا،
ۇستىنىدە بالا بار ەدى،
كەلمەدى الى باسنا.
اپ قاشتى شىبار بالانى،
قۇلاۋدۇز مىداي دالاعا.
قارامان قامشى باستى ەندى،
استىندا شىبارالاعا.
ەندى قالماق ۇبىر جەتسە،

① كۇرۇزى (پارسشا) — شوقپار.

مۇنان دا ادام قالا ما؟
بالا جىلاپ بارادى
جاراتقان جالعىز اللاعا.
جالىندادى جاس بالا
استىندا شىبارالاعا:
"اينالايىن، شۇبار ات،
قولتىغىڭدا بار قانات،
تاستاپ كەتپە اپارىپ،
ادام كورمەس سالاعا.
ولگىمدى تاستاماي،
امان-ەسەن الپ بار،
اتام مەنەن اناما!
مۇپىز شىقپاس باسقا،
يەڭ جوق ۇزىڭ بارغاندا.
بارغانىڭدا نە دەيسىڭ،
جىدەلى بايسىن قالاعا؟"
مۇنى ەستىپ قارامان،
سالپ كەتتى قامشىمەن
قارا تۇلپار سانىنا.
قامشى ۇستىنە قامشى ۇردى،
ۇبىر جەتسە دەپ بالاعا.
اشۇلانىپ قارامان
تۇلپاردى ۇردى ساۋىرلاپ،
جەتپەدىڭ دەپ شىبارعا
ۇرا بەردى باۋىرلاپ.

جامانداتقىر ۋىت قارا ات
كەلە مە دەپ اۋىرلاپ.
شابسقاندا ايىپ جوق،
كەلەدى جەلدەي زۇمىلداپ،
جەتكىزبەيدى شىبار ات،
اتقان وقتاي زىرىلداپ،
قۇيىنداي ۇشىپ كەلەدى
جال - قۇيرىعى سۇمىلداپ.
ۇستىندە بالا بارادى،
قاناشما قامشى ۇرسا دا
اياغىن ورە باستادى،
شابسقا شابس قوسپادى.
اۋىرلاپ كەلە جاتىر دەپ،
ساۋىت - سايىمان جاراعىن
ار جەرگە قالماق تاستادى.
جەڭىلدەنىپ الدى دا
ەندى شاپ دەپ قىستادى.
جاراقتىڭ ۇبارىن تاستاتىپ،
ۇبىر سىكە قۇداي باستادى.
مۇنى ۇبىلىپ شىبار ات
قىقاڭداپ ۇزاپ قاشپادى.
قۇدايدان قۇت بولغانسىن،
بالا دا قورقىپ ساسپادى.
سول ۇاقتتار بولغاندا،
جاراقتىڭ ۇبارى قالغاندا،

④ اپاي بەت - جالپاق بەت.

۱ دەگەندە - اق تاستادى،
سۈيۈتە - سۈيۈتە قارامان
كەسەكتەپ قاندى قۇسادى.
ۋىستاندى بالا جاعادان،
ايرىلدى پاتشا باعادان،
قايتا شاپتى شىبار ات.
شعارىپ كوكپار قورادان،
قاي جەڭگەنى كەلەر دەپ،
جەڭگەنگە سۇلۇ تىەر دەپ،
ار توبەنىڭ باسىندا
قازاق پەن قالماق قاراعان.
قۇيىنداي شاۋىپ شىبار ات
وتە شىقتى ارادان.
كۆلمەگەن ادام قالماق،
جەڭلىگەن سوڭ بالادان.
كۆلبارشىنىڭ الدىنا،
كوكپار اكەپ تاستادى،
وڭگەرىپ سەركە دالادان.
سوزىلدى داۋدىڭ اياعى،
وشىگىسكەن قاتىندار
چىنالىدى تۈگەل باياعى.
ولتىرمەككە قالماقتى
القىمعا پىشاق تايادى.
سوندا قالماق قورنىقپايدى،
ولسىنەن جوق حابارى.

بىر ارمانى قالماقتىڭ
كورمەدىم دەيدى السىپ.
كەتپەسەن دەپ ارماندا،
ۋوتىپ كەتتى بىر جەردە
بىر - بىر قامشى سالسىپ.
قارشىداي قايرىلىپ،
قالماقتى بالا بىر ۇردى.
جاسقانايىن دەگەندە
قولىن ۇرىپ سىندىرىپ،
تاغى دا شاپتى قىلىشىپەن.
وڭىبادى قالماق بۇل سىتەن،
انە - مىنە دەگەنشە
ەكى قولنى تىندىردى.
ۇرىستان ۇزىن تىندىرىپ،
ەكى قولنى سىندىرىپ،
دوڭىزداي قالماق شىغىردى.
ەندى بالا قۇتىرىپ،
يتەلگىدەي چۈتىنىپ،
جەتتىپ كەلدى ۇمىلىپ.
جاعاسىنان ۇستادى،
بۇندىرىپ قالماقتى
ات ۇستىنەن مۇشتادى ①.
باغانا جەگەن قۇيرىعىن

باقاينا تامشلاپ،
مسالى ۇرگەن مەستەي بوپ،
ۇستالار سوققان مەشتەي بوپ،
دەنەسى كەتتى ترسلداپ.
شېبار اتىن قاڭتارپ،
قالماقتان كەگىن قايتارپ،
تۇستى بارىپ بىر جەرگە.
"الپامس كۇپەۋ كەلدى! — دەپ،
قالماقتىڭ بارىن جەڭدى!" — دەپ،
تارتىلدى كەرناي ار جەردە،
قۇدانىڭ قالاي بەرۋى
مىڭ ەردىڭ كۇشىن بىر ەرگە؟!
الپامس قران كەلمەسە،
كوز جاسىن قۇداي كورمەسە،
قورقىنىش كىرىپ قازاقتار
كوز جەتكەن ەدى ولۇگە.
التىن كىلەم ۇستىندە
وتىردى تولقىپ بۇل ەلدە،
خان قىلىپ حالقى كوتەردى
ەسەبى جوق كوپ ەلگە.
قاتىندار ەرتىپ جۇگىردى،
وتاۋعا بارىپ كىرەرگە.
قىزدار دا كەتتى قۇانىپ،
كۇلبارشىندى اكەپ بەرەرگە.
كۇلبارشىن سۇلۇ جۇگىرىپ،

وڭكەي ايەل بولغانسىن
قايتەدى دەيدى قيانى،
ايەلدەر بولدى جۇرەكتى،
سېباندى ەكى بىلەكتى،
زورلىعىن كورگەن قالماقتىڭ
بەردى دەپ قۇداي تىلەكتى...
ايتۇنىشا سىياعى.
جاندى جەردەن جارلىپ
قۇرىلداپ قالماق چۈنەلدى،
دۇنيەنىڭ بولماي بايانى.
داۋ قالماق دەگەن سول
قالغانسىن بولدى جاراعى.
جاۋعا بارساڭ كەسەردى ال،
داۋعا بارساڭ شەشەندى ال!
جاراقسىزدىڭ مانىسى
كەتەدى ۇستىپ اياغى.
ەندى بالا الشاڭداپ،
قايراتى تاسىپ قالشىلداپ،
قويغا شاپقان بورىدەي
جان — جاعىنا ترسلداپ.
الەمدى الدى ايباتى،
قابىلانداي ارسلداپ.
استىندا شېبار ويناقتاپ،
اۋزىنان كوپىك بىلىشىلداپ
ومراۋدان اققان تەر

مېرزانىڭ تۇسىن كورەرگە.
 لاجىن تاپسا اياماي،
 قۇربان عىپ جانىن بەرەرگە.
 چول تىمەدى ارادان،
 قۇشاق تاپ كەلىپ سۇپەرگە.
 ساماۋرىندى قايناتىپ،
 داستارقاندى قايناتىپ،
 قىزدار مەنەن شاي كەلدى.
 شىرىن شەكەر، بال كەلدى،
 التىن لەگەن ۇستىندە،
 "ارتۇرلى تاغام شىندە،
 قازى-قارتا، چال كەلدى.
 تۇرەگەپ كۇپەۋ نىزەت قىپ،
 قىزدارغا توردەن جاي بەردى.
 گۇلبارشىن سۇلۇ ايداي بوپ،
 قىسىرەمگەن تايىداي بوپ،
 واڭ جاعىنا باردى ەندى.
 عاشق وتى جاعىلىپ،
 ابرويى جابىلىپ،
 واڭ قولتىققا الدى ەندى.
 نەشە تۇرلى قىلىقپەن
 قۇيىپ وتىر شايدى ەندى.
 قىز-بوزبالا ويىنىن
 ورتاغا تۇگەل سالدى ەندى.
 اراسىندا بۇلاردىڭ

"بىراز مەزگىل بولدى ەندى.
 ۇيقى الپ دەنەسىن،
 قىزداردىڭ بارى قالدى ەندى.
 وياتسا دا ويانباي،
 سىلەسى قاتىپ قالدى ەندى.
 شىمىلدىقتىڭ شىنە،
 مامىق توسەك ۇستىنە،
 شاعى كورپە جايدى ەندى.
 اققۇداي بولپ بايپاڭداپ،
 بايگە اتىنداي قايقاڭداپ،
 توسەككە كۇپەۋ باردى ەندى.
 كەرمازالداي كەرىلىپ،
 باسارىنا ەرىنىپ،
 قۇبىلىپ سۇلۇ جاندى ەندى.
 نازدانىپ كۇپەۋ ازىلمەن:
 "قاي جاققا شىركىن مال؟" — دەدى...
 سۇلۇ ايتتى قىلمىڭداپ،
 نەشە تۇرلى جىمىڭداپ:
 "كەرەڭنىڭ بولسا ال!" — دەدى...
 وسىنى ايتىپ بولدى دا
 قويان العان قىرانداي
 توسەككە تارتىپ الدى ەندى...

وندا الپامىس باتىر قالماقتاردى كوندىرىپ، كەلمەگەننى
 كەلتىرىپ، اتاسى ساربايدى سول ەلگە خان سايلادى. وتىز كۇن
 بىرىن، قىرىق كۇن تويمىن عىپ، گۇلبارشىندى ۇزى الدى.

بىرنەشە ئاي جاتىپ، كۈندەردە بىر كۈن ەلىنە قايتىۋىدى ويلاىنىپ،
قوشناسۇغا حالقىن جىناپ الپ، رۇقىسات سۇرادى، ول ەلىندە
جاقىسلار اقلداسىپ، كەگەسىپ قىرىق نارعا زەر ارتىپ، التىن
وتاۋ جاساپ، سارىباي قىزى مەن كۈيەۋىن شىعارىپ سالىدى
بىرنەشە كۈن چول جۇرىپ، از عانا مەس، مول جۇرىپ، ۈزى
نىڭ ەلىنە كەلدى.

الپامىس باتىر امان - مەن ەلىنە كەلسە، اكەسى بايبورىنىڭ
جىلقىسىن تايىشق خان دەگەن قالماق شاۋىپ اكەتپىتى. وندا
بايبورى "مال اشۋى مەن جان اشۋى بىر" دەگەندەي تاقات
تۇتىپ تۇرا الماي، بالاسى مەن كەلىنىنە قۇانباي، كەلگەن
دۇنيەگە كوڭلى الدانباي، اشۇعا شىداپ تۇرا الماي، الپامىسنىڭ
الدىنان شىعەپ، بايبورىنىڭ ايتىپ تۇرغان سوزى ەدى.

بايبورى سوندا سويلەدى:
تۇماي كەتكىر الپامىس،
تۇر كورىنبە كوزىمە!
ەش قايراتنىڭ تىمەدى،
ادام بولپ وزىمە!
تايىشق الدى جىلقىمدى،
قۇرتىپ كەتتى مۈلكىمدى،
تۇر الدىمىنان كەت! - دەدى،
كەت دەگەن سوزى كەكتى ەدى.
تايىشق العان جىلقىمنىڭ
ارتىنان قۇپ بار دەدى.
قالماقتان كەگىمدى ال دەدى.
الا الماساڭ كەگىمدى،

پەندە بوپ سوندا قال دەدى.
سوندا الپامىس سويلەدى،
سويلەگەندە بۇيدەدى:
تايىشق العان جىلقىمنىڭ
ال، ارتىنان كەتەيىن.
شاھىماردان چار بولسا،
ارتىنان قۇپ جەتەيىن.
جەتە الماسام، جان اتا،
جىلاپ جۇرىپ وتەيىن!
اتا، سەنىڭ سوزىڭدى
كۇنىگە ەستىپ نە ەتەيىن.
اتقا سالىدىم تەرلىكتى
دۇشپانعا قىلدىم ەرلىكتى.
مەن كەتكەسىن، اتاجان،
كورەرسىن قۇلدان قورلىقتى.
اتقا سالىدىم، پىستاندى
مەن كەتكەنسىن، اتاجان،
اقىرى جەرسىن پۇشماندى.
اكە سەنىڭ ارتىڭنان
بەس بايتالدىق بەدىرەك قۇل
اڭلىپ جۇرگەن دۇشپان - ەدى.
سول ۋاقتا وسى سوز
قاتتى تىپىدى وزىنە.
قاجىرلانسىم الپامىس
جان كورىنبەس كوزىنە.

شعارغان كۇنى، تۇندە جاتىپ قالماقتىڭ خانى تايىشق تۇس
كۆرۈپ، تۇسنەن شوشىنىپ، ەل-جۇرتىن جىناپ الپ، ۇزى
ئۇنارغا شەب: تۇسىمدى جورىڭدار! دەپ حالقنا ايتىپ تۇرغان
سوزى ەدى.

تايىشق خان سوندا سويلەدى،
سويلەگەندە بۇيدەدى:
"ە، جاراندان، جاراندان،
بارىڭ دە بەرمەن قاراڭدار!
بۇگىن جاتىپ تۇس كوردىم،
تۇسىمدە جامان ئس كوردىم،
زامانام مەنىڭ قاعىندى.
قاعىنباسا نە قىلدى؟
قۇرساۋلى قارا نار كەلىپ،
قارسى قاراپ شابىندى.
كوزىمنىڭ جاسى ەگىلدى،
قابىرعام مەنىڭ سوگىلدى.
باسىمداى تاج داۋلەت①،
جەرگە بارىپ توگىلدى.
بىر ارستان وزىمە
شاباتۇغىن كورىندى.
تالقان قىپ الدى شاھارىمدى،
تالاۋعا سالدى بارىمدى.
ەكى بۇيرىن تايانىپ،

① تاج داۋلەت (پارىشا) - باقىت.

بۇرقانىپ، بۇسانىپ،
مۇزداي تەمىر قۇرسانىپ،
الپ كەلدى شىباردى
موينىنا تاعىپ تۇماردى.
بەيسەنبى كۇنى بەسىندە
تايىشقا قوسىن شىباردى.
التى ايلققا جۇرمەككە
الپامىس بەرمەن ويلادى.
التىن باۋىر شىباردىڭ
باسىن جولعا سالادى.
تۇلپار تۇعان شىبار ات
سۇمبەدەي بولپىپ جارادى.
ۇيىنە دە تۇسپەدى،
بىر كەسە سۇسىن شىپەدى.
تايىشق العان جىلقىنىڭ
الپامىس اتتى جاس قىران
ارتىنان قۇپ بارادى.

وندا حالقى جىنالىپ كەلىپ الپامىستىڭ كەتەتىنىن بىلىپ،
"ەي، شىراعىم الپامىس، جالغىزدىق قۇدايعا جاراسقان، جالغىز
وزىڭ بارما، ەلىڭدى جىناپ كوپپەن بارا!" - دەيدى. وندا
الپامىس ايتتى: "جۇرتىم، جالغىزدىق جارى بىر قۇداي بولسىن سىز
دەردىڭ ماغان جاندارىڭىز اشسا، كورسەتكەن كومەكتەرىڭىز بولسىن،
اتام مەن انامنىڭ قابىغىنا قاراڭىزدار، - دەدى، - ايلەمنىڭ شىندە
جەنى ايلقى بالا قالپىپ بارادى، ۇل تۇسا اتىن جادىگەر قىلىڭىز
دارا!" - دەدى. وسىنى ايتىپ، الپامىس باتىر تايىشقا قايلىنىپ

الاتۇمىن كورىندى
 قوينىمدا جاتقان جارنىمدى.
 قالانىڭ اۋزىن قان قىلدى،
 قاقپانىڭ اۋزىن شاڭ قىلدى.
 ايدارلىمىدى قۇل قىلدى،
 تۇلىمىدى تۇل قىلدى،
 سولقىلداغان مىرزىمىدى
 تابانغا سالپ چۇن قىلدى.
 اۋزىنا قارادىم—
 سۇلۇدى تاڭداپ سۇيگەندەي.
 كەلبەتىمە قارادىم—
 قامقاپتى تاڭداپ كىيگەندەي.
 قاباعى قالىڭ سول بالا،
 ئىپتى شۇناق قۇ بالا—
 شىبار ات ئىمىنىپ كەلەدى،
 سول شىباردىڭ دۇبىرى
 قۇلاغىمدا كەلەدى.
 مەن بىلمەيمىن، ئاپ سونان
 قانداي ادام ولەدى؟
 جىلغاندا كوزىمە
 قاندى جاسم تولا ما؟
 تاۋغا بىتكەن بايشەشەك
 قۇراسا، ئىر كۇن سولا ما؟
 جىدەلى بايسىن جەرىنەن،
 قوڭىرات دەگەن ەلىنەن،

الپامس اتتى جاس بەرەن
 اتقا مىنگەن بولا ما؟
 الدىنان شىعپ سول ەردىڭ
 جىلقىسىن بەرسەم الا ما؟
 جىلقىسىنىڭ كەگىنە—
 قىزىمدى بەرسەم بولا ما؟
 ەر بالاسى ەر ەدى—
 كەگىن الماي قويار ما؟!

القيىسا، خالقى جىنالىپ ايتتى: "ە، تاقسىر، تۇس تۇلكىنىڭ
 بوغى بولادى، قورنىڭىز، ەش نارسە ەتپەيدى"، دەپ جاقسىغا
 جورىدى. وندا تايىشقان ايتتى: "جوق، ولارىڭ بولمايدى،
 ونان دا ويلاسىپ، اقسىل تاپىڭدار!" دەدى. ەشكىم امال تابا
 المادى. سول كەزدە جاسى ئۇش جۇزگە جەتكەن، سىتىق نىشكەن،
 سۇيىق تىشقان، كورنىگەنمەن ئورسىقان، قاباعى قاتىپ تىرىسقان،
 دامبالى بۇتىنا قاتقان، ئوزىن تۇعاننان قۇداي اتقان، ئىر كەز
 شەرىك بوپى بار، ادام تاپىپاس ويى بار، تىزەسىنە شەكسپەن
 جەتپەگەن، باسىنان جامانىشلىق كەتپەگەن، باسى ئۇيىز، كوتى
 كىز ئىر مىستان كەمپىر كەلدى. ول ايتتى: "پاتشا، ئىز ئوزىڭىز
 پاتشا بولساڭىز، سول سىياقتى دۇشپانغا جالغىز قىزىڭىز قارا—
 كوزىمىدى بەرسەن دەگەنىڭ قالاى؟" دەدى. سامايسىنان ئىرىڭ
 اققان، مۇرىنان بوق اققان مەنىڭ تاز بالام بار، سوعان قىزىڭىدى
 بەرسەڭ، دۇشپاننىڭدى بايلاپ اكەلىپ، اياغىڭنىڭ استىغا سالپ
 بەرمەن،— دەدى. وندا پاتشا: "قۇپ بولار"، دەدى. قىزىن
 بەرەتىن بولپ ۋادە جاسادى. وندا كەمپىر قىرىق وتاۋ، قىرىق
 شولمەك اراق الدى، خاننىڭ قىزى قاراكوزدى باس قىلىپ،

قىرىق قىز الدى، قىرىق وتاۋدى پامىستىڭ كەلەتتىن چولپان
تىكتىرىپ، قىرىق قىزدىڭ باسنا جاۋلىق سالىپ، كەلىنەكەش
كىيىندىرىپ، قىرىق شولمەك اراقتى ارقايسىسنا بەرىپ، مىستان
پامىستىڭ چولپان توسىپ جاتتى. سول ۋاقتتار بولغاندا پامىس
باتىردىڭ مىستانغا كەلىپ چولپاننى:

ەل - چۇرتىمەن قوشتاسىپ،

پامىس باتىر چۈنەدى،

لاشكەر تارتىپ كەلەدى،

اۋىزدىقپەن السىپ،

ۇشقان قۇسپەن چارسىپ.

استىنداى تۇلپاردىڭ

ويىندى ەتى بۇلتىلداپ،

قۇيىنداى شاڭى بۇرقىلداپ.

قۇلاق سالىڭ دىبىسى،

تاۋ سۇنىداى سىڭقىلداپ،

قولتىغىنان اققان تەر

تەبىنىڭدە سىلىپىلداپ،

ماياداى مويىنى سوزادى.

”شۇا“ دەگەندە جانۋار

ۇشقان قۇستان وزادى.

تارتا-تارتا بالانىڭ

الاقانى توزادى.

قۇلاننان اتتى قورنىقتى،

كۈلدەن تارتتى بورنىقتى،

ارادا نەشە قونىپتى،

چەتەمىن دەپ زورنىقتى،

چەتە الماي بالا تورنىقتى.

تالبا تۇستىڭ شاعىندا،

ايدىن كۈلدىڭ بويىندا،

توسىپ تۇرغان كۈلدەنەڭ

مىستانغا كەلىپ چولپاننى.

تىلەۋىڭ قۇرغىر قۇ مىستان،

سوندا تۇرىپ چىلايدى،

كۈزىنىڭ جاسىن بۇلايدى،

بىر توپ بىتكەن شەڭگەلگە

قۇشاقىپ تۇرىپ اۋنايدى.

مۇنى كورىپ پامىس

كەمپىردەن كەلىپ سۇرايدى:

”دالادا تۇرغان، جان شەشە،

مۇنشا نەگە چىلايسىڭ؟

ايتپايسىڭ سىرىڭدى،

شعارايىن مىنىڭدى،

باسىن كەسىپ، دۇشپاننان

اپەرەيىن كەڭىڭدى،

امان چۇرسەم تابايىن

كەۋىلدەڭى كىرىڭدى!

چىلاي بەرمەي شىنىڭدى ايت،

ولتىرىپ مەن بەرەيىن

دۇشپاندىق قىلغان ەرىڭدى!“

جەڭگەلەرنىڭ قاسنىدا
جاتپايمىسىڭ، قاراعم!
وسى سوزبەن قۇ كەمپىر
الداپ ۇردى اقلين،
سوزبەنەن بويىن بالقتتى
الپامستاي باتىردىڭ.
”مىنە سۇسىن شىسەڭ دەپ،
الداپ بەردى اراعىن.
مەپىرىڭدى قاندىر، قاراعم،
مبارى مەنىڭ قولمىدا
نۇردىڭ قىزى سەكىلدى،
قىرىق كەلىنىم جانمىدا.
اتىڭ بولسا شالدىرىپ،
ۇيىڭدى ابدەن قاندىرىپ،
جۇرەسىڭ ەرتەڭ، شىراعىم.
قازا ناماز قازا-دى،
تارتتىرار قۇداي جازانى.
ەلىم مەنىڭ قايدا؟-دەپ،
ەرىمدى مەنىڭ سايلا؟-دەپ،
قىرىق كەلىنىم شۇلىداپ
الادى كۇندە مازامدى.“
بۇل سوزىنە كەمپىردىڭ
ەندى بالا سەنەدى.
كوز جاسىنا جىلاغان
راحمى كەلەدى،

سوندا كەمپىر سويلەدى:
”كۆتكەنىم، شىراق، سەن ەدىڭ،
قامقورنىڭ سەنىڭ مەن ەدىم.
جىدەلى بايسىن جەرىنەن،
قوڭىرات دەگەن ەلىنەن
بايبورى دەگەن بار ەدى،
بايبورىنىڭ جىلقىسىن
تايشىق خان الپى جونەدى.
قىرىق بالام بار ەدى،
قىرىق دا بىردەي نار ەدى.
الدىنان شىقتى جىلقىنىڭ
تالاسقان سوڭ مالنا
مبارىن دە تايشىق ۇلتىردى،
سول بالانىڭ شەشەسى-
مەنى مىستان دەر ەدى.
اشلىغان باۋداي گۈل ەدىم،
سايىراغان قىزىل تىل ەدىم.
كەشكە-كۇندىز قۇدايدان
الپامىس سەنى تىلەدىم.
كەلەدى دەپ ەستىپ
جولىڭدى توسىپ تۇر ەدىم.
اينالايىن قاراعىم،
قۇتتى بولسىن تالابىڭ!
جالعىز يەم جار بولپ،
وڭىنان تۇرغاي سامالىڭ.

چىلقىسىنىڭ كەلگەننى
 اقلەن ويلاپ بىلەدى.
 "كەل، شەشە، اتقا مىنگەس" دەپ،
 ۈزەنگىسىن بەرەدى.
 بايشبارغا مېنبەككە
 دۇشپان، زالىم، قۇمستان
 وڭتايلاپ كەلەدى.
 ادامنان ەستى جانۋار
 قوس اياقتاپ تەبەدى.
 سوندا كەمپىر قۇلادى،
 ۈزىنىنان سۇلادى.
 جاتىپ ەسى تانادى،
 "بىر مەزگىلدەر بولغاندا
 كوتەرىپ باسنى الادى.
 بايشباردى جاغانداپ،
 الپامسقا قارادى:
 "تاۋغا بىتكەن اندىزىم،
 سۇغا بىتكەن جالبىزىم،
 جابىنى جاۋغا مىنگەندەي
 نەشەۋ ەدىڭ، جالغىزىم؟
 پالەنى جابى باستايدى،
 جىگىتتىڭ جولىن اشپايدى.
 ارا كۇندىك جول جۇرمەي،
 اياغىنان اقسايدى.
 اچەتتىڭ جاراماس،

جاۋ جەرىنە تاستايدى.
 جابىنى ① مىنسەڭ وڭاي ما،
 اينالايمىن، قاراعىم،
 قازانات ② مىنسەڭ بولماي ما؟
 قاراعىم، سەنىڭ جولىڭدا
 قۇرباندىق بولپ ولەيمىن!
 ەركەلىڭىڭ قالماپتى،
 الپامس ساغان نە دەيمىن.
 استىڭداى شىباردىڭ
 باسنى كەسىپ تاستاي گور،
 قازانات تاۋىپ بەرەيمىن.
 مۇسلىمانغا باس بالا،
 قالماقتارغا قاس بالا،
 سەن بىر بايدىڭ جالعىزى،
 جاڭا ۈسپىرىم جاس بالا!
 سىرتى تۇكتى قۇ جابى
 قىلادى-اۋ بىر كۇن ماسقارا!
 دولدىققا سىماي الپامس
 دەنەسىن اشۇ قامادى.
 اق قانجارىن سۇرىپ،
 زاماناسىن تۇدىرىپ،
 شىباردى باسقا شابادى.

① جابى — تۇغىم، قاراپايم جۇمىس اتى.
 ② قازانات — مايدى شىنە ساقتايتىن تۈزىمدى چىلقى.

وڭكەي سۇلۇ شۇلداپ،
جۇڭرە شىقتى دۇلداپ.
شىلاۋنان ۇستادى
جان-جاعىنان قامالاپ:
"اقتان ئۇس"، - دەپ قىستادى.
كوتەرىپ ائتتان الادى،
اق كىلەمگە سالادى.
پەريزاتتاي قىرىق زايىپ
كوتەرىپ الپ بارادى.
كوتەرىپ ۇيگە كىرگىزدى،
الپامىستاي تورەنى.
كەزەكپەنەن اراعىن
"الدىيارلاپ" بەرەدى.
بىرەۋى بەرىپ كەتكەسىن،
كەزەگى ناۋبەت جەتكەنسىن،
بىرەۋ جانە كەلەدى.
قاسىن قاعىپ، بىر جىيىپ،
ەزۋىن تارتىپ كۈلەدى.
چاڭا ۇسپىرىم جاس بالا
كۈلگەننى قىزىق كورەدى.
بىرەۋى اسقان بىرىنەن
ۇمىن تابىلماس تۇرىنەن،
قىزدار دا قىزىل گۈل ەدى.
قىرىق قاقپالى قالادان،
قالا مەنەن دالادان،

عايىپەرەن، قىرىق شىلتەن
قىلىشتى قولدان قاعادى.
تايىپ كەتىپ قىلىشى
قارا جەردى قابادى.
ات ۇستىنەن شىرەنىپ،
بىر اللادان تىلەنىپ،
قىلىشىن زورعا الادى.
اتاڭا نالەت ۇيت مىستان
بۇعان دا امال تابادى.
الدىنا ئۇسىپ بۇكەڭدەپ،
ەندى كەمپىر جۇڭگىردى،
ومىرتقاسى بۇگىلدى.
كەلە جاتىپ سويلەدى،
سويلەگەندە بۇيدەدى:
"جاۋ قايرىپ تۇراقتار
استىندا شىبار ويناقتار.
بۇكەڭ-بۇكەڭ جەلەدى،
جاۋ مۇقاتىپ بەرەدى.
الپامىس بالام كەلەدى،
شىقپايمىسىڭ دالاعا
شۇلداغان، شۇناق قارا!"
ەرلەر مىنەر الاعا،
كوڭلىم تولدى ساناعا.
جامان-چاقسى بولسا دا
جازۇدان ادام قالا ما،

ئار جەردەن سۇلۇ كەپ ەدى.
ۋزىن دا ەمەس، قىسقا ەمەس،
بويى دا بىردەي تەڭ ەدى.
جاڭا شىققان ون بىرگە
ئۇ بىر جىلدا شىققان ئۇ تول ەدى.
حاننىڭ قىزى قاراكوز
شىندە جۇرگەن سەرى ەدى.
زاتى ادام دەسە دە،
كورگەندەر پەرى دەر ەدى.
اقلىمەنەن اڭغارىپ،
ەر ەكەنن بىلەدى.
كەمپىردەن كوڭىل سۇنتىپ،
اتا-اناسىن ۇمىتىپ،
بالاغا كوڭىل بولەدى...
ئۇش مارتەبە كەلەدى.
ايتا المادى سوندا دا،
اڭدىغان قىزدار كوپ ەدى.
سول ۋاقتتار بولغاندا،
الدىارى تولغاندا،
كىشى بەسىن بولغاندا
اراقى ئۇشىپ بولادى.
قىرىق قىزدان ئۇشىپ قىرىق شىشا،
بالا ابدەن تويادى.
سوندا مىستان كەلەدى،
ەزۋىن تارتىپ كۈلەدى،

ئۇش، قاراعىم، ئۇش، — دەپ،
ۋزى دە قۇيىپ بەردەدى.
قاپالايدى شىراق دەپ،
وتاۋدى كەلىپ تۇرەدى،
وتاۋدى كەلىپ تۇرگەندە
كوك داڭغىل كەلىپ ۇرادى.
بەتىنە سامال تىگەسىن
الپامىس بالا قۇلادى.
بۇراداين ساقىلداپ،
كۈلىسەدى كوپ شايىتان
قىلغان ئۇسىن ما قۇلداپ.
ەسىل بالا، كەتتىڭ دەپ
تۇبىڭگە ۇزىڭ جەتتىڭ دەپ.
حاننىڭ قىزى قاراكوز
ئۇ بىر شىمشىپ كەتتى جاقىنداپ،
جولاما بۇغان شايىتان دەپ،
پاتشاعا، بۇيتسەڭ ايتام دەپ،
قىزداردى قۇمىپ قاسىنان،
الپامىستىڭ باسىنان
قۇمىستان تۇردى تاقىلداپ.
تىگىلگەن قاتار ۇر ۇيدىڭ
بىرىنەن ئۇ بىرى كەمى جوق،
مىنەيتۇغىن مىنى جوق
ئۇ بارى دە بىردەي بولماغان،
اسىل بۇيىم ورناعان،

كۈرگەندەر قايتىپ شىعا الماس،
قىزعالداقتاي جايناغان.
قاراقىسىستان بىر ۇستاپ،
كۈرگەننىڭ كوزى تويماغان.
جان - جاعىنا الاقتاپ،
جىندى ادامداي بويلاغان.
الپامىس بەرمەن كەلەر دەپ،
كەلسە ۇيگە كىرەر دەپ
باسىندا كەمپىر ويلاغان،
بىرى - قىزىل، بىرى - كوك،
جاڭا پىسكەن شىيەدەي،
كۈرگەننىڭ ئىشى كۇيەدى.
وتاۋدىڭ بارىن جىقتىرىپ،
الپامىستىڭ ۇستىنە
قاباتتاپ اكەپ ۇيەدى.
بۇرىنغىدان كەلە جاتقان،
وسلاي ەدى ەرتەگى.
وتاۋدىڭ بارىن ورتەدى.
بۇلىنسىە پاتشا بۇلىندى،
كەمپىردىڭ نەسى كەتەدى.
بەتكە جالىن تىيەر دەپ،
قىزدار دا قاشىپ كەتەدى.
پاتشاعا دا بارام دەپ،
كەلىنىمدى الام دەپ،
سەرتىنە كەمپىر جەتەدى.

تۇتۇنى شىقتى اسپانغا،
قاراۋىلىشى بىلەدى.
تاستى دەگەن قالادان
اسكەر جەتپ كەلەدى.
الپامىستىڭ ۇستىنەن
وتىن اشىپ كۈرەدى.
كۈرەكپەنەن شوق سالسا
جاقىنداماي سۈنەدى.
بارلىعى مۇنى كۈرەدى.
وت نىشىندە بايلاپ اپ،
تايشىق خاننىڭ الدىنا
پەندە عىپ اكەپ بەرەدى.
كەمپىر اكەپ بەرگەنسىن،
بالانىڭ تۇرىن كۈرگەنسىن،
تايشىق خان كىردى كۇشىنە،
رىزا بولدى كەمپىردىڭ
تىندىرىپ كەلگەن سىنە.
قاراسا بالا ۇدال ۇزى
كۈرگەن شوشىپ تۇسىندە.
كەمپىرگە توردەن جول بەردى،
ولتىرمەگىن وڭ كوردى.
اياسىن قالماق نەسىنە
كەمپىردى جامان ەسىرتتى.
بەس كۇنگى كەلگەن نەسىبە
قانداي كۇشىم، پاتشا؟ دەپ،

تۇردى كەمپىر ەسرە.
سول ۋاقتتا پاتشا
قالماقتان شىققان ەر ەدى.
ەلدە بولسا ەكى ەر،
ەكەۋنىڭ ۇبرى ەدى.
كەرناي - سىرناي تارتتىرىپ،
دوپ - زەڭبىرەك اتتىرىپ،
قىرىق قاقپالى قالغا
تەڭگىس جابار بەرەدى،
ۇبارى دە بۇرىن ەستىپ،
ار جەردەن ادام كەپ ەدى،
ارقايسىسى ۇبىر مىڭدىق
شىندە داۋلەر كوپ ەدى.
اقىل سالسا بارىنە
ولتىرەمىز دەر ەدى،
ولاي بولسا ۇلتىر دەپ،
ساباسنا كەلتىر دەپ،
ورتاسنا بەرەدى.
سول ۋاقتتا باتىرغا
اتسا مىلتىق وتپەدى،
شاپسا قىلىش كەسپەدى،
عايىپەرەن، قىرىق شىلتەن
قولتىقتاپ سۇيەپ دەمەدى.
سۇغا سالسا باتپادى،
ۇيىقدان بالا قايتپادى.

نەشە داۋلەر، نەشە ەرلەر
نە قىلارىن بىلمەدى.
تايشىق ايتتى حالقىنا:
"قايتسەك بالا ولەدى؟
تۇرەگەلسە ورنىنان،
جازامزى بەرەدى.
باياعى كورگەن قۇ تۇسىم
اينىمايدى كەلەدى."
حاننىڭ قىزى قاراكوز
ولتىرەم، اكه، مەن دەدى،
جەتى كۇن مەن جەتى تۇن
قولما مەنىڭ بەر دەدى.
مىستان كەمپىر شەشەجان،
ۇزىڭ دە ماغان ەر دەدى.
كورسەتەيىن وقىعا،
كوزىڭمەنەن كور دەدى.
تىلەۋىڭ قۇرعىر قۇ مىستان
قىز سوزىنە سەنبەدى.
پاتشاعا ايتىپ اينىتىپ،
قىز قولنا بەرمەدى.
سول ۋاقتتا تايشىق حان،
قانشا ايتقانمەن حان - داعى،
وزىندىكى بار - داعى.
ۇبىر اقىل ويلاي باستادى،
نەشە قىين جەرلەردە،

چوق ەدى مۇنىڭ ساستانى
بۇعان اقل تاپپاسا،
ابرويىن چاپپاسا،
بىلدە ەندى باسقانى.
قىمىلداسا بۇل بالا
قالماق تۇر بارى قاشقالى.
تۇرەگەلسە ورنىنان
بولاتىن ار كىم باس قامى.
پاتشانىڭ سول كۇندە
قازۇلى ورى بار ەدى،
سىرنايداي اۋزى تار ەدى.
قاقپاعى بار ەد اشپالى،
حانى ايتتى حالقنا:
اپارىپ سوعان تاستالى،
قۇانىپ حالقى جۇگىردى،
زىنداننىڭ اۋزىن اشقالى.
بالالاردىڭ دويىنداي،
زەڭبىرەكتىڭ وعىنداي،
دومالاتىپ بالانى
زىندانعا اكەپ تاستادى.
جەر تۇيىنە جونەلدى،
تورعايداي بولپ مىسالى،
ولمىگە قىدى نالەتتەر
بولعانسىن اقىر دۇشپانى.
سول ۋاقتتار بولعاندا

عايىپەرەن، قىرىق شىلتەن،
بالانى جولدا ۇستادى.
قۇدىققا سالعان قاۋعاداي
ەشپىر جەرى اۋىرماي،
زىنداننىڭ كەلدى تۇيىنە
الى جاتىر ۇيىقىدا،
ەشپارسە چوق كوڭىلىندە،
جالعىزدىقتىڭ ساۋداسى،
تۇستى ەرگە ۇىر كۇندە.
دالاعا شىقساڭ، جولدىس ال،
جالعىز قىيىن تەگىندە.
كەلە تۇستى زىندانعا
الا الماي بالا كەگىن دە.
الپامىس وردا قالدى دەپ،
كىم بارار دەيسىڭ ەلىنە.
ەڭبەك قىلساڭ رەتى بار
سالسا بىتكەن ەگىندە،
پۇلدىڭ ازى ۇىر تىيىن،
كىم بەرەدى تەگىنگە.
ارەكەت قىلماي دۇنيەگە
جەتكەندەر بار ما كەمەلگە؟
ازىر بالا بايلاندى،
چاستاي سورى قاينادى،
جەتكەنشە قاشان دەگەنگە.
ۇيىقىسى قاندى جاتقانسىن،

اراقنىڭ زارى قايتقانسىن،
قارعىپ تۇردى ورنىنان.
قاراسا، جاتىر زىنداندا
ارلىمىي بالا سورىنان.
شېبارات جوق استىندا
كەتپىتى چاراق قولىنان.
ەندى بالا جىلادى،
كەلدى دەپ زامان قىرىنان؛
جادەتتىم اۋەل بىر قۇداي،
قۇدىرەتتىگە كوڭلىم ساي،
دەرگەينە جىلايمىن
بىزدەرگە قىين، سىزگە وڭاي،
جاتىرمىن جالعىز زىنداندا
ويلاسام؛ بولدى بۇل قالاي؟
اتاڭا نالەت، قۇمىستان
كەتپىتى جەرگە تىعىپ-اي!
تاعى دا ادام بولام با،
جەر بەتىنە شىعەپ-اي؟!
اينالايمىن، جان اتا،
ولگەندە كوردىڭ بىر بوتام.
كەتەرمىدە بەرمەدىڭ
مىقلاسىڭمەن اق باتا.
دۇا ايتپادىڭ كەز بولپ،
جاتىرمىن ازاپ مەن تارتا.
ولشەۋلى كۈنىم بار شىعار،

قالىپىن ولمەي مەن قايتا.
قارىنداسىم، قاراعىم،
كوزىمەن اقتى بىلاعىم،
ەرتەڭدى-كەش زارلاسام،
ەستەر مە ەكەن قۇلاعىڭ،
ەرلىگىمەن نە كوردىم؟
قارا جەر بولدى تۇراعىم.
شىعۋىم قىين ويلاسام،
چەتپەيدى قولم بويلاسام،
ەندى قانداي قىلامىن؟
بىر ەمشەكتەن ەمىسكەن،
تاي-قۇلىنداي تەبىسكەن،
قارىنداسىم، قارلىعاش،
اقىرىن اقتان سۇراعىن!
سۇ سۇراسام بال بەرگەن،
جايا دەسەم، جال بەرگەن،
كارىپ انام، قايتەيىن،
وردا جاتىر زارلانپ
ولگەندە كورگەن شىراعىڭ.
اينالايمىن، جان انام،
ولگەندە كوردىڭ بىر بالا.
بىر اعاشتىڭ باسىندا
كوگەرتپەدىڭ ەكى الما.
بىر قۇدانىڭ مىسى كۈشتى،
باسقا سالدى مۇشكىل مىستى،

بالاغا ناندى بەرمەككە
س قىلدى وڭلانپ،
نەشە كۇن جاتقان اش بالا
مىسقتان جەدى ناندى الپ.
ولمەسە دە ءولمىشى
بولغان ەكەن ساندالپ.
مىسقتى جۇمساپ وتىرعان
عايىپەرەن، قىرىق شىلتەن
بالانى سۇيەپ قولغا الپ،
كەتپەسەن دەپ بالا ءولپ،
ارۋاقتار تۇردى قوزعالپ.
جاتقانى جالعز بولماسا،
شاماسى قالدى وڭالپ،
قان ويناعان بالاداي،
وينادى مىسقى بۇرالپ،
بالانىڭ مەيىرىن قاندىردى،
ءارتۇرلى ويىن شىعارپ،
ەرمەكتەسىپ وتىردى،
ەكى جاققان قۇرالپ،
(نە دەسە كەۋلى ئىنادىر)
كەلەدى مىسقى كۇندە الپ.
سول ۋاقتتا شىبار ات
الدىنا كەلسە تىستەدى،
ءارتۇرلى جۇمىس سىتەدى.
ارقىنا كەلسە تەبەدى،

رىزا بول، انا، سۇتىڭگە،
قىرىمداي بالاڭ كورگە ءتۇستى.
وسنى ايتىپ بولغاندا
جىلاپ، شارشاپ تالغاندا،
كەتتىم بە دەپ ارماندا،
وردا جالعز قالغاندا.
شىعاتۇمىن كۇن قايدا،
مىناۋ بەس كۇن جالانغا.
وتىردى بالا زارلانپ،
كىم بار، كىم جوق دەپ جىلايد،
كەلگەنشە زامان اينالىپ،
ءولى دە ەمەس، ءتىرى ەمەس،
ءار قىالدى ويلانىپ.
سول ۋاقتتار بولغاندا
زىندانغا كىردى ءبىر جارىق،
راۋشان بولپ كۇندىزدەي،
اتقانداي بولدى تاس جارىپ.
مىسالى گاۋھار شامىشراق،
قارادى بالا اڭغارپ،
تىلەكتى اللابەردى دەپ،
بابالارم كەلدى دەپ،
تاۋەتتى بارپ اينالىپ.
سول ۋاقتتا ءبىر مىسقى
كەلدى چەتتەپ جۇگىرىپ.
ءبىر تاپا پىسقان ناندى الپ،

شولگە دە قويدى كونگىزىپ،
شېنجىرلاپ موينىن نوقتالاپ،
چەتەكتەيدى جۇرگىزىپ.
شعارمايدى دالاعا
داربازاسىن ئىلگىزىپ،
ارىقتاتىپ شىباردى.
باسساق دەيدى قۇماردى
پاتشاعا دا مىنگىزىپ.
بالانى تاستاپ زىندانغا،
شىباردى سالپ الەككە،
اتاغا نالەت، قۇمىستان،
هەجبەكتى كەتتى كۇيگىزىپ،
شىبار اتتى تىندىرىپ،
بالانىڭ بەلىن سىندىرىپ.
مىستان پاتشانى كورەدى،
كەلە سويلەي بەرەدى:
"قۇلاعىڭ سال، پاتشامىز،
كەلىنىمدى بەر دەدى،
بالاڭا قىزىم بەرەم دەپ
سەرت قىلغانىڭ، سەن، دەدى.
اينىساڭ پاتشا ونىڭدى ايت،
ەسەبىن تابام مەن، دەدى.
بالاڭنان بالام كەم ەمەس،
ۇزارتقاننىڭ چۇن ەمەس.
ايبى تاز دەمەسەڭ،

بەئىنە تۇگىل شىباردىڭ،
سىرتىنا ادام كەلمەدى،
جەم قويدى شوبىمەن،
ەشپىرىن شىبار جەمەدى...
قاناشما كۆپ بولسا دا،
شىبارعا ۇلى كەلمەدى،
نەشە داۋلەر جابىلدى،
بارىن دە شىبار سۇيرەدى.
بىرىنە ۇبىرى سوقتىغىپ،
قابىرھاسى كۇيرەدى.
ۇشىپ كەتپ كاللاسى،
كوبەيدى قالماق ولگەنى.
وردادا تۇردى ويناقتاپ،
شىبارعا ەشكىم مىنبەدى.
جاننىڭ، بارىن سارساڭ عىپ،
ۇبىر شىبار ات قالدىردى.
اشۇلانىپ پاتشا
ار جەردەن ۇستا الدىردى.
ەندىلىكى جەتى كەز
تەمىر ۇيدى سالدىردى.
تەمىر ۇيگە تاستادى
شىبار اتتى كىرگىزىپ،
ايتادا بەردى ۇبىر باۋ ۇشوپ،
اشقتىرىپ جەگىزىپ.
ون كۇندە سۇدى ۇبىر بەرىپ،

بالاغا بالام تەڭ، دەدى.
كەمپىردىڭ ايتقان بۇل سۆزىن،
حالىقتىڭ بارى چۈن دەدى.
سوندا پاتشا سويلەدى:
تىڭدا سۆزدى، انامز!
ون بىردە بېيل بالامز،
جىيرماغا كەلگەن سوڭ
توي-تومالاق قىلامز.
توغمز جىل ماۋلەت بەرىڭىز،
وغان دەيىن شىداڭىز،
بالاغا بالا ۇيرەنسەن،
سۆز بەنەن بىز قۇدامز،
انا. سەنىڭ نىسگە
تىلەكتەس بولپ تۇرامىز.
چاقىلىققا چاقىلىق
بىز نەگە مويىن بۇرامىز؟
بارى سىزدىك بولدى عوي،
جىعان - تەرگەن مالىمىز.
قازنادامى بارىمىز،
جىيرما جىلغا كەلگەن سوڭ
كەلىنىڭىزدى الڭىز.
كوپتى كورگەن كونه ەدىڭ
بۇل سۆزىمە نانڭىز،
قارار تاپسا كوڭلىڭ،
ۋىڭىڭىزگە ەندى بارىڭىز!

بۇل سۆزدى ايتىپ رىزا عىپ،
شعارىپ سالدى خانىمىز.
ەندىكى سۆزدىڭ قىسقىسى،
بۇرىنقىلاردىڭ نۇسقىسى،
خاننىڭ قىزى قاراكوز،
مۇنان دا حابار الڭىز؛
قاراكوزىم بىر كۈنى،
كەلدى چەتىپ خانىنا،
ايتايىن دەپ بىر سۆزدى
اكەسىنىڭ الدىنا:
اكە، ماغان وتاۋ بەر،
تىگەيىن بارىپ ساپاغا.
چۇز سەركە بەر ويناپ،
ساپ قويايىن قوراغا،
بەقىمەنەن جايىلسەن،
قامايىق قوراغا.
قىرىق قىز نوگەر قوسىپ بەر،
سۈرەيىن داۋرەن دالادا.
توغمز جىلدىڭ بىتكەن سوڭ
كەلەيىن كوشپ قالاعا،
ارمانسىز بولپ كەتەيىن،
بەرەتىن بولساڭ بالاغا.
شوبىمە تۇسسە كەتەيىن،
تاز دەگەنمەن بولا ما؟

سەن بەرسەڭ، اتا، مەن كوندىم...
 رىزا بولدى تايىشق خان،
 قىزنىڭ ايتقان سوزىنە.
 قۇانسىپ قالدى كوڭلى،
 قاپا بوپ جۇرگەن كەزىندە.
 باسرىڭ ① دەپ جۇز سەركە
 بولسۇپ بەردى وزىنە.
 بىر ئۇيدى تىكتى جايناتىپ،
 شىنە بۇلبۇل سايراتىپ،
 تاس بۇلاقتىڭ كوزىنە.
 چار شاقىرتىپ قالاعا،
 مالم قىلدى دالاعا.
 جىگىت تۇگىل قىزدار دا
 باسپايتىن بولدى ئىزىن دە،
 ەرىككەن قىزدار تۇسەدى،
 بۇلاقتىڭ كۈندە كوزىنە.
 خاننىڭ قىزى قاراكوز
 اشق، ەدى كورگەننەن
 الپامس ەردىڭ جۇزىنە.
 "وڭاشا جايدا چولعىپ،
 سويلەسەم دەيدى وزىنە."
 سوندا دا كەزى كەلمەدى،
 ئىزدەنگەن بەيباق كوزىنە.

① باسرىڭ — چەكە كىسىگە مەنىشىكتەلىپ بولسىن بېرىلگەن مال.

قىزدارغا مۇنى ايتپايدى،
 ايتايىن دەسە باتپايدى.
 كۈن شىعۇ مەن كۈن باتۇ
 اراسىندا جاتپايدى،
 وينا السا بىر جەردى
 بىر بارماي وعان قايتپايدى.
 قۇنان قويداي بوي تاستاپ،
 بايگە اتىنداي وىقاستاپ،
 موينىنا القا قاي تاستاپ،
 شىعادى قىزدار قىر چاققا،
 بىر كۈنى كەتەدى و چاققا.
 بىر كۈنى كەتسە تاۋ چاققا،
 بىر كۈنى كەتەدى وي چاققا.
 ئۇستاۋلى راس بالانىڭ،
 تاستاعانىن بىلمەيدى،
 الپ بارىپ قاي چاققا.
 سوندا دا كەزى كەلمەدى،
 ئىزدەنگەن سورلى بەيباققا.
 ساماۋرىندى قايناتىپ،
 داستارقاندى جايناتىپ،
 قىزداردى تۇندە ويناتىپ،
 بۇلبۇلدى كۈندە سايراتىپ،
 قىلادى قىزدار تاماشا،
 چان بارمايدى وڭاشا.
 بىر كۈنى سۇغا بارماققا،

ۋىشىپ كەتپ كەپەشى،
جارىلدى تاسقا باسى دا،
قان مەنەن بىرگە
بىلغاندى قىزدار شاشى دا.
تۇرا قاشتى سىتىلىپ،
شداي الماي استىندا،
جابىلىپ قىزدار قۇدى ەندى،
تاسبۇلاقتان اسرا...
وسىمەنەن جەتى جىل،
وتكىزدى قىزدار دالادا،
سىگىسا بايان سەكىلدى،
داۋرەن سۇردى ارادا.
جەتى جىلدىك نىشىندە
كورىنبەدى كىسىگە،
بىر بارمادى قالاعا،
اتا مەنەن اناعا.
ادامزاتنىڭ بالاسى
مۇنشا اشق بولا ما؟!
حاننىڭ قىزى قاراكوز
قارايبىپ الدى قانىنا.
ەكى كوزى دالادا
بىر كورمەككە نىتىق بوپ،
الپامس بەرەن بالاعا.
جۇز سەركەسى پاتشانىڭ
قىزداردىڭ جۇردى چولپىندا.

شومىلىپ قىزدار الماققا،
قۇندىزداي شۇباپ كەلدى قىز.
بۇلاقتىڭ كەلدى باسنا
جالاڭياق اياغى،
قولىندا تالدىن تاياعى،
شىتەن ئۇرۇپ تىزەگە،
كەمپىردىڭ ۇلى باياغى.
جەتپ كەلدى جۇگىرىپ،
قىزداردىڭ ەندى قاسنا.
قىزداردى كورۇپ قىلمىڭدايت،
بولغانداي بۇرىن اشنا.
قاراكوز ايمى قارايدى:
قانداي ەسەر نەمە؟ دەپ،
اكەسى بەرگەن دوستىنا.
ويىنغا تويىماس كەزى ەكەن،
ون بەسكە كەلگەن جاسى دا.
ۇمتىلادى قىزدارغا
كەپەشەن باسىپ باسنا.
ورامال تارتىپ شەكەگە
ساماين جۇر جاسرا.
سۇيىكەنەدى قىزدارغا،
قوتىر نارداي قىشىنا.
تۇيەباس قىلىپ قىرىق قىز،
الپ ۇردى جەزدەسىن،
تاستاقتىڭ بارىپ تاسنا.

۱ارقايسسندا ۱بىر قوڭىراۋ،
 تاغۋلى ۱جۇر موينىندا.
 تۇلا بوينىن ۱ۇكىلەپ،
 اسەمدەپ قويغان بوينىن دا.
 پاتشانىڭ بار اقملى
 سويامىن دەپ ۱جۇر توپىندا.
 ەكى جىلدا توي قىلماق،
 پاتشانىڭ بار وينىدا.
 جالعز قىزى قاراكوز
 حاقتىڭ جولىندا.
 كەيقۇت دەيتىن پاتشاعا
 باعاتىن ەدى ونى دا.
 جەتى جىل ۱ۇداي سەركەنىڭ
 جۇرەتىن ەدى سوڭىندا.
 ەرتە كەتىپ، كەش كەلىپ،
 جاياتىن ەدى قىرىمعا.
 سەركەلەرى سەمىرىپ،
 كەلمەيدى موينىن بۇرۇعا.
 ۱ارقايسسى جىلقىداي،
 بارمايدى قولى ۱ۇرۇعا.
 ۱بىر كۇنى سەركە وينادى،
 اسر سالىپ سەكىرىپ،
 الپامىس جاتقان ورنىنا.
 ەندى سەركە وينادى،
 وينىغا ۱بارى توپىمادى،

ايقايلادى كەيقۇت،
 ايقايعا سەركە بولمادى،
 زىنداننىڭ اۋزىن تالقانداپ،
 بۇزىلماسقا قويىمادى...
 ەندى سەركە سەكىرىپ،
 بىرىنە ۱بىرى اسلىپ
 ەكەۋ-ەكەۋ ۱سۇزىستى،
 ۱بىرىن ۱بىرى قاشىرىپ،
 تاياغىمەن سەركەنىڭ
 قاقپاعى كەتتى اشلىپ.
 تايىپ كەتىپ تىيەگى.
 ويناققان سەركەنىڭ
 ۱نۇسىپ كەتتى بىرەۋى.
 قۇانىش كىرىپ كوڭلىنە،
 جارلىپ كەتە جازدادى
 الپامىستىڭ جۇرەگى.
 قاشانغا دەيمىن جىلاسىن
 قابىل بولدى تىلەگى.

- ۱القىيسا، كەيقۇت وردىڭ باسنا، الپامىستىڭ قاسنا كەلىپ،
 ايقاي سالىدى: "ەي، الپامىس، قايداسىڭ، سەركەم ۱تۇسىپ كەتتى،
 شىعارىپ بەر، قاراكوزىم ماغان ۱ۇرسار"، - دەدى. وندا الپامىس:
 "كامبال سەركەنىڭ ماغان كۇنىنە بىرەۋىن بەرىپ، مەنى باعىپ - قاق،
 ەگەر دە وردان امان شىقسام، وزىمنەن بۇرىن سەنى مۇراتقا جەت-
 كىزەمىن"، - دەدى. وندا كەيقۇت اشۋلانىپ: "جەتى قابات جەر-
 دىڭ استىندا جاتىپ، ماقساتقا جەتكىزەمىن دەيسىڭ، سەنىڭ بۇل

قولگۇداغى سىرنايدى،
 كىم قىلدى ەكەن، كەيقۇۋات؟
 سۇراغاندا شىن ايتساڭ،
 سەنى تاۋىر كورەيىن.
 شىنغۇدى ايتشى، كەيقۇۋات،
 نە تىلەسەڭ بەرەيىن.
 قانداي پەرى قىلدى ەكەن،
 كوزىمەنەن كورەيىن.
 ەگەر قىلسا ادامزات،
 جولىندا سونىڭ ولەيىن.
 كەيقۇۋات سوندا سويلەدى:
 بازارى پىشاق بالداقى
 ئاسلىڭ سەنىڭ قالماقى.
 شىنغۇدى ايت دەپ قىنادىڭ،
 كوپ ئىشىندە سالداقى.
 بىر ادام قىلدى ورداغى،
 ور ئىشىندە پەندە بوپ
 الپامس بەرەن قالغان-دى!!
 مۇنى الپامس قىلغان-دى!
 قاراكوزايم سويلەدى،
 اقىلمەنەن تاغى ويلادى:
 اينالايمىن، كەيقۇۋات،
 سول الپامس قايدا ەدى؟
 الپامستى ەستىپ
 عاشق وتى ورتەدى.

كۇنىڭدى وزىڭگە كوپ قىلايمىن، - دەپ، بىر تىبىرمەن تاستى دوڭ-
 گەلەتپ اكلەپ ۇستىنە تاستاپ جىبەردى. الپامس تاستى قاعىپ
 الپ، سالماقتاپ تۇرىپ قايتىپ لاقتىرىپ جىبەردى. تاس باسنان
 اسىپ كەتتى. كەيقۇۋاتنىڭ زارەسى ۇشىپ كەتتى. كەيقۇۋات جامان
 ساسىپ قالدى، تاس كەلىپ بىر ەتەگىن باسىپ قالدى. وندا
 كەيقۇۋات ويلاندى: "وسىنىڭ ايتقاننى قىلايمىن، ولسەم ولەيىن،
 ولەسەم جاقىلىغىن كورەيىمىن"، - دەپ سەركەنىڭ كۇنىنە بىرەۋىن
 بەرىپ تۇردى. سويتىپ جۇرىپ سەركەنىڭ بارىن تاۋىستى. بىر
 كۇنى الپامسقا كەلىپ: "ەي، الپامس، سەركە تاۋىسلىدى، نە
 قىلامىن؟" - دەدى. وندا الپامس ايتتى: "مىناۋ سەركەلەردىڭ
 مۇيىزى، قابىرغا سۇيەگىنەن سىرناي ىستەپ قويدىم، سونى قىزدار-
 دىڭ جولىنا بارىپ تارت، سەنى ۇستاپ الپ، كىم قىلدى دەپ
 سۇرار، ايتىپ قويما. بىراق خاننىڭ قىزى قاراكوزايمغا
 سەزدىر"، - دەدى. كەيقۇۋات سىرنايدى الپ قىزداردىڭ جۇرەتىن
 جالغىز اياق جولى بار ەدى، سوعان كەلىپ جابىندىنىڭ استىندا
 جاتىپ، سىرنايدى اڭقىلداتىپ تارتتى. قىزدار ەستىپ قاراپ
 جۇرىپ تاۋىپ الدى. "ەي، كەيقۇۋات، مۇنى كىم جاسادى، قايدان
 الدىڭ؟" - دەپ قىزدار سۇرادى. كەيقۇۋات ايتپادى. قىزدار ونى
 اياقتارىمەن تاپتادى، سوندا دا ايتپادى. سول ۋاقىتتا قاراكوزا-
 ايمىم: "ماعان شىننىن ايتاتىن شىعار"، - دەپ وڭاشا شىعارلىرى
 الپ، سۇراغان جەرى ەدى.

قاراكوزايم سويلەدى:
 مولدالار سىزغان الاحات
 بىزدەرمەنەن باس قوسىپ،
 ويناپ-كۇلمەك سالتانات،

كەيقۇاتقا نەسەپ

جۇگىرە باسپ كەتەدى.

ارقاسى كۇنگە كۇيمەگەن،

تابانى جەرگە تىمەگەن،

حاننىڭ قىزى ەركە-دى.

بۇرىنقى وتكەن حالقتان

وسلاي ەكەن ەرتەكى.

بىر چەرلەرگە بارغاندا

تازشا امال تابادى

شارشادىم دەپ جۇرمەستەن،

سوندا جانا قالادى.

قاراكوزايىم قابىندى،

جۇرە كور دەپ جالنىدى.

عاشق جارىن ەستىپ،

قىزدىڭ بەتى گۈلدەندى.

بەرەيىن ساغان پۇل دەدى.

شىنىگمەنەن شارشاساڭ،

كەل موينىما مۇن دەدى.

كەيقۇات قىلدى كەسردى،

ەكى اياغىن كوسىلدى.

جەلكە شاشىن تىزگىن عىپ،

بار كىيىمىن شەشىندى.

ەكى ەمشەككە تەپكىلەپ

كەلە جاتقان سەكىلدى.

كەيقۇات سوندا سويلەدى:

قاراقان تاۋدا خان يەم،

جارىلقاسا ەركى يەم،

الپامسقا جۇر جىلدام،

شۇ، جانۋار، تۇبىيەم!

كەلدى وردىڭ باسنا،

الپامس وردىڭ نىشىندە،

سويلەستى كىشى بەسىندە.

ئوتىدا وردىڭ باسنا كەلىپ قاراكوزايىم: "الپامس، بارمە

ئىك؟" دەپ ايقايلايدى. الپامس: "بارمىن". دەپ جاۋاپ

بەردى. وندا قاراكوز ايتتى: "سەنىڭ جولىڭدا جۇرگەنمە جەتى

ئىك، بۇلدى، سونان بەرى كەلگەنمىدە كورگەنمە وسى، ەندى مەن

ئىك؟" قانداي عىپ شىعارىپ الامىن؟" دەدى. وندا الپامس

ئىك: "سەن مەنى شىعارىپ الا المايسىڭ، شىبار اتم قايدا؟

ئىك شىعارادى"، دەدى. قىز ايتتى: "اتىڭ پاتشانىڭ قولىندا،

ئىك قابات تەمىر ۇيدە، سىرتىنان قاندا ادام باعادى، مەن ونىڭ

ئىك ئىكەن جۇرە المايمىن"، دەدى. وندا الپامس ايتتى: "مىنا

ئىك مەزالمى نەشە جىلدا بەرى تەرىم ئىسى سىڭىپ كەتتى،

ئىك ئىكەن كى، شاشىڭدى تۇي، اكەڭنىڭ اۋلا-جاينى

ارالاپ، دىۋانا بولسىپ جۇر"، دەدى. وندا قىز: قۇپ بولار

دەپ، كەمزالدى كىيىپ الپ، شاشىن شەكەسىنە تۇيىپ الپ،

قەندىرلىك كىيىم كىيىپ، اكەسىنىڭ ورداسىن ارالاپ، اينالىپ جۇرە

بەردى. جەل جاعىنان ق جاعىنا وتىپ بارا جاتقاندا شىبار ات

ئىك ئۇيدى تەۋىپ جىبەرىپ، تالقان قىلىپ، موينىنان اسىرىپ

بەردى، باغىپ تۇرغان قالماقتاردى قاشىرىپ جىبەردى. وقىرانىپ

ئۇپ كەلىپ دىۋانانىڭ قوينىنا تۇمسىغىن تىغىپ، ئۇش مارتەبە

ايناىلىپ تۇرا بەردى. وندا پاتشا كەلىپ: "جىندى دىۋانا، سەن
 الپامستىڭ ۋوزىمىسىڭ، بولماسا كوزىمىسىڭ؟" دەدى. دىۋانا
 ايتتى: "م، پاتشا، الپامسى سەنەن ون سە ۋلكەن دەمەن
 پە؟" دەدى. پاتشا ويلانپ: "الپامستى كورگەمەن، ول سەنەن
 ۋلكەنتۇمەن"، دەدى. دىۋانا ايتتى: "مەن بىلگەرسە جىندەلى
 بايسن دەگەن جەرگە، قوڭىرات دەگەن ەلگە بارغان ەدىم. سوندا
 بۇل بايشىبار قۇنان ەدى، ئىت ئىسىپ اۋىرغان ەكەن. مەن
 تۇكرىپ ەمدەپ جازغان ەدىم. دىۋانا، سول كۇندە قانداي ەدىم،
 قازىر قانداي كۇيدە تۇرمەن دەپ ماغان شاعىپ جىلاپ تۇرۇپ،
 دەدى. وندا پاتشا ايتتى: "ەي، دىۋانا، وسى شىبار ماغان تۇرۇپ
 بەي جۇر، ۋىرەتسىپ بەرشى!" دەدى. دىۋانا: "قۇپ بەلەدى،
 ۋىرەتسىپ بەرەيمەن!" دەدى. وندا پاتشا: "نە بەرەيمەن؟"
 دىۋانا ايتتى: "تاقسىر قىرىق ارقان، قىرىق قويدىڭ قۇيرىقىنى
 الپامستىڭ قارۋ-جاراعىن بەرىڭىز"، دەدى. "مەن قايتەن كەلمەن
 جەتى كۇن ۋوتىپ، سەگىزىنشى كۇنى كەلىڭىز"، دەدى. ۋىرەتسىپ
 تىپ بەرەيمەن، شارق ۋزىپ كوشە-كوشەدە "جۇرىڭىز"، دەدى.
 پاتشا بارىن تۇگەندەپ بەردى، الپامستىڭ قارۋ-جاراعىن ەدىم
 كەشەگىن بىرىن موينىنا، بىرىن بەلىنە يايلاپ، ياتالدىم.
 "ۋىڭىزگە بارا بەرىڭىز!" دەپ الداپ شىعارىپ سالىپ تۇرۇپ،
 شىبار اتتى جەتەكتەپ، ورعا قاراپ كەلە جاتقان جەرى ەكەن.
 قاراكوزايم قۇانىپ
 قاپالى كوڭىلى جۇبانىپ،
 تەسىر ۋىدىڭ شىنەن
 شىباردى الدى شىعارىپ.
 سول ۋاقىتتا شىبار ات،

قاراكوزايم قۇانىپ
 قاپالى كوڭىلى جۇبانىپ،
 تەسىر ۋىدىڭ شىنەن
 شىباردى الدى شىعارىپ.
 سول ۋاقىتتا شىبار ات،

چاراعن كيدى سايلانپ،
 جالاڭ قىلىش بايلانپ،
 نىزاسى وتكەن قالماققا
 شاپايىن دەپ ويلانپ.
 ومىراۋىن يىسكەلەپ،
 جىلدام ئىن دەپ تىستەلەپ،
 تۇردى شىبار اينالىپ.
 الماداي موينى ۇزارىپ،
 ەكى كوزى قىزارىپ،
 قۇيرىغىن سالىپ سىرتىنا
 جان-چاققا تۇردى تاڭلانپ.
 كىندىگىن تارتىپ باۋرىنا،
 قۇيرىغىن سالىپ ساۋىرىنا،
 جەردى تەۋىپ سىقىرىپ،
 جىن ۇرعانداي ساندىلىپ،
 تەمىر ۇيدىڭ ئىشىندە
 جەتى جىل جاتقان قامالىپ.
 قىرىق ارقان بوپى زىنداننان
 ەگەسىن الدى شىعارىپ.
 ۇش سەكىرىپ، ۇش ئۇستى،
 شاپامىن دەپ قۇانىپ.
 سويلەستى ۇبراىز ەكى شەر
 بىرىنە بىرى بىلىدىرىپ.
 قالجىڭداسىپ، نىرعاسىپ،
 ازىلمەنەن كۆلدىرىپ.

زىندانغا ارقان جىبەردى
 ئىبر ۇشىن بايلاپ موينىنا-اي.
 كەتتى ارقان سالىبراپ
 شىنجىرلارى سالىدىرلاپ،
 قاراسا بالا جوعارى
 كەلەدى ارقان جالىبراپ،
 قۇانعان مەنەن قورىققان ئىبر،
 تۇرەكەلدى قالىدىرلاپ،
 وتىرىك پە، شىن با دەپ
 ۇستادى بارىپ "الللاپ".
 عايىپەرەن، قىرىق شىلتەن
 كوتەردى جەردەن قاۋعالاپ.
 باباي تۇكتى شاشتى ازىز
 كەلە جاتىر ايمالاپ.
 قاراكوزايم تارتادى
 جەر تۇبىنەن ساۋمالاپ.
 تارتتى شىبار شىقىنىپ
 جەردى تەپسىپ سىقىرىپ...
 كەلىپ قالدى شامالاپ.
 شىقتى الپامىس قايقاڭداپ،
 وردىڭ باسىن جاعالاپ.
 وردان شىعپ العانىسىن،
 كەۋلى مەكەم تولعانسىن
 قۇيرىققا ابدەن تويغانسىن،
 قۇاتتانىپ بولعانسىن،

بالانىڭ كوڭلىنى شات قىلدى
بەئىنە بەئىن ئىدىرىپ.
قاپالارنى شىعاردى،
اتى تاماغىنى سۇيدىرىپ.
كوتەردى قىز قولتىقتاپ
بالانى اتقا ئىندىرىپ.
اقساقداي باسىپ جۈنەدى،
قالماققا ەردى جۇردىرىپ.
سول ۋاقتتا لىپامس
"اللا"، دەپ اتقا ئىندى ەندى.
جاردەم تىلەپ پىرلەردەن
قالماققا قاراي جۇردى ەندى.
شىباردى الداپ العانىن،
اقىلمەن تايىشق ئىلدى ەندى.
كوزىنىڭ جاسىن اعىزىپ
جاعاسىن دال - دال جۇلدى ەندى.
وگىزدەي - اق وگىرىپ،
ئوزىن ئاقتان ۇردى ەندى.
كەرناي - سىرناي تارتتىرىپ،
قىرىق قاقپالى قالعا
تەگىس حابار بەردى ەندى.
ارقايسى ئىر جاققان
جۇزىنىڭ اسكەر كەلدى ەندى.
مايدانغا ئاقتى قۇرغىزىپ،
قاتار - قاتار تۇرغىزىپ،

تايىشق خان ئاقتا ئىندى ەندى.
الدى - ارتىن بىردەي عىپ،
ساپ تارتىپ اسكەر تۇردى ەندى.
مۇنىڭ ئوزىن قارا دەپ،
قاغىرىپ جۇرگەن بالا دەپ،
مازاق قىپ اسكەر كۇلدى ەندى.
قالماقتىڭ كورىپ كۇلگەننى
لىپامس قىران تۇرلەندى.
تايىشق خان ايتتى:
بالۋاندار،
زامانا بىزگە بولدى تار،
شوشىبايىن دەيمىن - اۋ،
تۇسىمدە كورگەن سىرىم بار.
پاتشالىققا لايىق
بىرەر كۇن ەرمەك قىلايىق،
جەكپە - جەككە ئىرىك بار.
قايسىڭ بارساڭ، ونىڭ بار،
شىبارىن تارتىپ ئىنىپ ال.
شىرىلداپ تاۋىقتاي
جەلكە شاشىن جۇلىپ ال.
ايماندار بالا دەپ،
الا الماي جۇرگەن كەگى بار.
سول ۋاقتتا ئىر قالماق
اتى ەردىڭ تايىماس ەد.
قولىنداغى كورزىسى،

وتىز باتپان الماس ەد.
قاھارلانىپ سىلتەسە،
تاۋ بولسا دا قالماس ەد.
بىرگە جاسىن جاساسقان
تايىشق خانىمەن جولداس ەد.
نەشە مايدان سوعىستا
اش قاسقىرداي تويىماس ەد.
ەرەگەسكەن دۇشپاننى
ەگسەلەتپەي قويىماس ەد.
تايىماس ايتتى: پاتشام،
اۋەلى ۈزىم بارايمىن،
ايتقانغىدى قىلايمىن.
ەرلىككە بەرسەڭ شىباردى،
بالانىڭ باسىن قاغايىمىن.
ىرزا بولسىن كۇشمە،
كورىپ تۇرغان اعايىمىن.
وسنى ايتىپ بولدى دا،
شعا بەردى قۇتىرىپ.
يتەلگىدەي جۇتىنىپ.
باسنا قالقان توڭگەرىپ
كورزىسىن كەلدى كوتەرىپ.
وزىنەن باسقا جان جوقتاي
جەتىپ كەلدى ۇمتىلىپ.
قارسى ۇمتىلدى الپامس
اق تۇيىمىنداى قۇنتىيىپ.

اۋادان قۇيىغان تۇيىمىنداى
بىر ۇرىپ كەتتى سىپىرىپ.
ۇشىپ كەتىپ كاللاسى،
دەنەسى قالدى وتىرىپ.
استىنا مىنگەن كەرىگى
شعا كەلدى ويناقتاپ
چاپ - جالانغاش سىتىلىپ.
مۇنان كەيىن بىر قالماق
اشۇلانىپ دولدانىپ،
شعا كەلدى جۇگىرىپ.
چاپىراتىن نەمەدەي
ەتەگىن بەلگە تۇرىنىپ.
جاۋاتۇعىن بۇلتتاي
كەلە جاتىر قۇبىلىپ.
ۇرساتۇعىن باتىرداي
قىلىشىن بەلدەن سۇرىپ.
بارا عوي دەگەن ەشكىم حوق،
وزىنەن ۇزى جىن ۇرىپ.
ولەمىن دەگەن ويدى جوق،
جىگىتتىكىنىڭ بۇى ۇرىپ.
مۇنى كورىپ الپامس
تۇرا قالدى كىدىرىپ.
باسىن قاعىپ جىبەردى،
جۇدىرىقپەن بىر ۇرىپ.
ۇشقان كاللا جونەلدى،

قالىڭ توپتى ارالاپ،
كەۋدەسى جاتىر ورنىدا
قولمەن سانىن سابلاپ.
ۇستايمىن دەپ قالماقتار
كاللاعا قاراي ۇمتىلدى.
ورتاعا الپ قامالاپ
جانى جوق كاللا نە ۇبىلسىن
بەس - التاۋىن ۇلتىردى،
ون شاقىنىسىن جارالاپ.
سول ۋاقتتا تايماستىڭ
جالغىز ۇلى بار ەدى،
جاراپ جۇرگەن نار ەدى.
قايسىبىرىن ايتايىن،
سايمانى تۇگەل ساي ەدى.
تايشىق خان ايتتى كەلدى دە:
مايدانعا، بالام، پار! - دەدى،
الگى ۇيت ۇلدى بەكەرگە،
اكەڭنىڭ كەگىن ال! - دەدى.
كۇشىنە سەنگەن ەر ەدى،
اكەسىمەن تەڭ دە ەدى.
شعا كەلدى قۇتىرىپ،
جاراپ جۇرگەن نارداي بوپ،
سۇيرەتلىپ اياغى
كشى - گىرىم تاۋداي بوپ.
قارسى ۇمتىلدى الپامس

قسىر ەمگەن تايداى بوپ.
قارسلاستى ەكى شەر،
ۇركەر مەنەن ايداى بوپ.
جەتىپ كەلىپ قاسنا،
سالپ كەتتى باسنا،
قۇلادى قالماق جارداى بوپ.
بىلە المادى ولگەنىن
كەلسىمەن قانداى بوپ.
ۇشەۋى جانتى تەڭكىيىپ
بايلاعان ورسىپ باۋداى بوپ.
سول ۋاقتتا ۇبر بالۋان،
كەلە جاتىر ۇمتىلىپ،
اياغىن جەرگە سۇيرەتىپ،
ولاي - بۇلاى شاپقىلاپ
مىنگەن كەرىگىن ۇيرەتىپ.
نەشە داۋ، نەشە پىلدەردى
ولتىرگەن ەدى كۇيرەتىپ.
كەلە قالماق سويلەدى:
مۇنىڭ قالاي، جاس بالا،
قايرانقا سەنگەن ماس بالا؟
ۇسرا، ۇبر كەزەك بەرمەدىڭ،
ەرلەردىڭ جولدىن بىلمەدىڭ،
سەنىڭ مۇنىڭ ماسقارا!
باتىر بولساڭ كەزەك بەر،
باسىڭا قالغان ۇستا دا.

سوندا باتر سويلەدى؛
كوزىمە تولدى قاندى جاس،
ەشپىرىڭدى كورمەيمىن،
بىلگەننىڭدى قىلا بەر،
اجالسز بولسام، ولمەيمىن.
*ادىسك كوپ حالقسىك،
سەندەرگە، *سرا، سەنبەيمىن.
قىرىق ارقان بويى زىندانداك،
جەتى جىل جاتتىم مەن دەيمىن،
جەتى مىڭ قالماق ولتىرمەي،
*سرا دە كەزەك بەرمەيمىن.
وسنى ايتىپ بولدى دا،
ەكى ەر سوعىس باستادى.
شەگىنىسىپ قوشقارداي
بىرىنەن *بىرى قاشپادى.
تاپ بەرگەندە، شاپ بەرىپ
جاعادان بالا ۇستادى.
*بىرىن *بىرى سىلكىلەپ
ات ۇستىندە مۇشتادى.
قىقىلداپ قالماق بۇنىدى،
بالاعا كۇشى اسپادى.
*مالم بولدى حالققا
بالانىڭ كۇشى اسقانى.
اق قانجارىن سۇرىپ،
زاماناسىن قۇرىپ،

اتىمەنەن قالماقتى
ەكى *بولىپ تاستادى.
مۇنى كورىپ تاپشىق خان
ەكى كوزىن جاستادى.
بالا تۇردى اقىرىپ،
جىلدام كەل دەپ شاقىرىپ.
قالماقتار قادام باسپادى،
تاپشىق خان ەندى جىلادى،
قايمىمەنەن كوزىن بۇلادى.
*جۇز مىڭ اسكەر كەلسەن دەپ،
جان-جاققا موينىن بۇرادى.
ەندى قالماق ات قويدى،
*جۇز مىڭ اسكەر لاپ قويدى.
قارسى ۇمتىلدى الپامس
قامسقا تۇسكەن قۇداي بوپ.
بىرەۋدى بىرەۋ بىلمەدى،
بىرەۋدى بىرەۋ كورمەدى،
اسپاننان تۇسكەن نۇرداي بوپ.
ەسەپسىز قالماق قىرىلدى،
جابىسقان بۇدان ۇدای بوپ،
مايداننان اققان قىزىل قان
سارقىراپ اقتى سۇدای بوپ.
ول ۋاقتتا ەش سوعىس
وتكەن ەمەس مۇنداي بوپ.
رۇستەم-داستان *بىر مايدان،

وتكەن ەكەن سونداي بوپ.
 وليكتەرى توبە بوپ،
 توسكەيدەن شاپقان قىرداي بوپ.
 ەسەبى چوق وليكتىڭ
 دومالاپ جاتىر پىلدەي بوپ.
 نەشە ەرلەر ايرىلدى
 اسكەرىنەن جۇرداي بوپ.
 قالغان قالماق جابىلدى،
 ۋار جەردەن قاقتى دابىلدى.
 جەردىڭ جۇزى كوكپەڭبەك،
 كۇننىڭ دە كوزى شاعىلدى.
 قۇبىلادان سوققان داۋىلداي،
 تۇرلەنىپ بالا قاعىلدى.
 مايداننان اققان قىزىل قان
 وزەنگە سىماي اعىلدى.
 قىلىش تيسە شاق ەتەد،
 مەلتىق تيسە تاق ەتەد،
 مىسالى بالا شوپىن - دى.
 كۇننەن كۇنگە وشىگىپ،
 كورسەتتى باتىر ويندى.
 بەس بايتالدىڭ كەسىرى -
 قانشا ەزدىڭ باسى جويىلدى.
 قالغان قالماق قايرىلىپ،
 بىرىنەن بىرى ايرىلىپ،
 قالغا قاشىپ بارادى.

بەكتىپ الدى قالانى،
 دالاعا تاستاپ بالانى،
 قالاعا بالا كىرە الماي،
 نە قىلارنى بىلە الماي،
 بۇل شاھاردان اينالىپ،
 تۇن ورتاسى وتكەندە،
 تاڭ مەزگىلى جەتكەندە
 بىر تەسىكتى تابادى.
 ار جاقتان حابار الماققا
 تەسىككە شاۋىپ بارادى.
 كورنىبەيدى ەش نارسە،
 ابايلاپ ابدەن قارادى.
 استىنداى شىبار ات
 وسقىرىپ، ۇركىپ بارمادى.
 نە بار ەد دەپ تەسىكتە،
 كىرمەيسىن دەپ ەسىككە،
 شىباردى بالا سابادى.
 اشۇبەن قامشىنىڭ
 ەندى شىبار برىعدى.
 وق جىلانداي سرىعدى،
 ارقان بويى جازىلىپ،
 تەسىكتىڭ استى قازىلىپ،
 ۇتىپ كەتتى لىپ ەتىپ.
 جەرگە تىمەي اياعى،
 اسل بىزدەي جىلت ەتىپ،

ار جاعىندا بىر جەرگە
تۇستى بارىپ دىك ەتىپ.
شىنجىر ارقان تەمىر تور
تۇسىپ قالدى سىلىق ەتىپ.
سالماقنا شىداماي
شىبار دا قالدى نىقى ەتىپ.
تەسىكتىڭ استى ور ەدى،
ور جاعالاپ وتىرعان
قالىڭ اسكەر قول ەدى.
كىرمەگەنى شىباردىڭ
اسرەسە سول ەدى،
قازنانىڭ خانداعى
تۇرى سەپسىز مول ەدى.
بالاغا تاغى جاپىستى
ىلەسكەن جاستان سور ەدى.
اتاڭا نالەت قالماقتار
بىر اقىل ويلاپ تابادى،
جالعىز اۋىز جول قىلىپ،
بەكىتكەن ەكەن قالانى.
تەمىر شىنجىر ارقانى
ۇستاپ بەردى بالانى.
اۋىرلىعى بىر باتپان،
بۇرشاقتاي شوقپار ۇرادى.
دوڭگەلگە قاققان قازىقتاي
قاسقايسىپ بالا تۇرادى.

بەرەن مىلىتىق بىتىرلاپ،
بۇرشاقتاي وعى جاۋادى...
الپامىسى تاغى زارلادى،
قۇدايغا قىلىپ نالانى:
جاد ەتتىم، اۋەل، جالعىز خاق،
ۇزىڭ جالعىز، مەن دە تاق،
تاق ەرلەرگە ۇزىڭ جاق،
ۇزىڭ جالعىز، مەن جالعىز
بەرەمىن دەسەڭ كانە باق؟
اعا - نى مەندە جوق،
ۇلىپ كەتسەم ارتىم شاق.
قىسىلعاندا قولداي كور،
اكەمە بەرگەن، ارۋاق!
تۇپ قارا اعاشى قاسىندا،
اق شەڭگەلدىڭ باسىندا
جىلى بۇلاق، بىر بۇلاق،
ارماندامىن بارا الماي،
باسىڭا جاعىپ جۇپ شىراق!
قولداي كور بۇگىن بالاڭدى
سىزدەر جارسىز، بىزدەر داق.
اينالايمىن، شىبار ات،
بۇل دۇنيەدە بار ما ەكەن
مەن سەكىلدى اقسماق؟
عايىپەرەن پىرلەرىم،
بۇل پالەدەن ۇزىڭ قاق!

كەلىپ تۇستىم تورىغا،
كەمپىر سالدى ورنىغا،
جەتى جىلدى وتكىزىپ،
شەبپە دەم زورغا.
المايىن دەپ تىلىگدى.
تاعى تۇستىم تورىغا،
تەپكەنىگدە كەمپىردى،
ولتىرمەدىڭ نەگە سوندا؟
وسنى ايتىپ وكىردى،
كەلگەننە وكىندى،
وكىنگەننە بىلدى دە،
استىندا شىبار سەكەردى.
جازىم بولپ كەتەر دەپ،
ۇستىندە بالا بەكىندى.
شىنجىر ارقان، تەمىر تور،
جۇن - جۇن بولغان سەكىلدى.
تاعى شىبار بۇلغىدى،
ۇستىندە بالا چۇلغىدى،
قالماپ تۇرغان قالماققا
جالغىز بالا ۇمتىلدى.
ەندى قالماق ساسادى،
قاپاننىڭ اۋزىن اشادى.
بىرىنە قاراماي،
قاچپاغا قۇلىپ سالا الماي،
بەت - بەتمەن قاشادى.

الدڭعى جاعىن قالماقتىڭ
ارت جاعى كەلىپ باسادى،
كوپ مرزانى ات باستى،
ولىكتەرى قان تاستى،
كوبىسى تاۋدان ەندى استى،
كوك وردانىڭ باسندا،
كوك وزەننىڭ قاسندا،
تايىشق حانداي خاننا
الپامىس بەرەن ايقاستى.
قارسلاسىپ قالىستى،
تايىنباي نايىزا سالىستى.
بىرنە بىرى لاعىپ،
ەكى نايىزا قاعىستى.
وسىمەنەن ەكەۋى
بىراز جەرگە بارىستى.
نايزالارىن تاستاسىپ،
قىلىشپەنەن سالىستى.
ات ۇستىنەن جۇگىرتىپ،
بىرىن بىرى شابىستى.
وشال مايدان شىندە①
تۈزەتتى بۇلار ۇرىستى.
ويىن ەكەن بۇرىنعى،
بىرلەتتى جۇمىستى.

① وشال مايدان شىندە — سول مايدان شىندە.

كورگەن تۇسنى تايشىقتىڭ
وتىرىك ەمەس، شىن قىلدى.
اشۇ بالانىڭ تاراماي
كەز كەلگەننى قىرادى،
بىر جەرلەرگە كەلگەندە،
باياعى مىستان شەشەسى
كۈلدەنەڭ تارتىپ تۇرادى.
اۋەلگى دۇشپان كەمپىر ەد
زامانىن قانداي قىلادى.
وسنى قايتسەم ەكەن دەپ،
ار چاققا كەلۋىن بۇرادى،
جانى شىعپ شوشايىپ،
ار جەرگە كەمپىر بۇعادى،
امانىسىڭ، شەشە؟— دەپ،
مازاقتاپ بالا سۇرادى،
جۇرمىن عوي دەپ شىراغم،
قامىعپ كەمپىر جىلادى.
جۇدىرىمىن تۇيىپ اپ،
اۋىزعا بالا ۇرادى،
ەكىنىنە شىداماي
شائقالاپ كەمپىر قۇلادى.
وسى اۋىزىڭ ماغان قىلدى دەپ،
ەزۋىن تىلىپ جىرادى.
تالقان بولپ اۋىزى
ازۋىڭ بارى سىنادى.

وردان بالا شىقتالى
الغان جوق الى تىنىستى.
ەكەۋى دە بولدىرىپ،
اتنىڭ باسىن بۇرىستى...
الپامىستىڭ ارۋاعى
تايشىقتىڭ ۇستىن باسادى.
مۇنى بىلىپ تايشىق خان
قالاغا قاراي قاشادى.
قاپاننىڭ جەتىپ اۋىزىندا
تايشىق خاندى شانشادى.
ساستىردى ەندى جاندارىن،
شىرقىراتىپ جاندارىن.
تالاۋعا سالپ جىبەردى
قازناداعى مالدارىن.
ولتىردى دۇشپان بەكتەرىن
نايزامەن شانشىپ بۇيرەكتەن،
الدى ابدەن كەكتەرىن.
بىرىنە بىرىن قوسپايدى
ارت جاعىنان كەلگەننى.
وت قويىپ ەرتەپ جىبەردى
بىر جەرگە جىناپ ولگەننى.
قالانىڭ اۋىزىن قان قىلدى،
قاپاننىڭ اۋىزىن شاڭ قىلدى،
ايدارلىسىن قۇل قىلدى،
تۈلىمىدىسىن تۇل قىلدى،

كەرمارالداي كەرلىپ
 باسارنا ەرىنىپ،
 خاننىڭ قىزى قاراكوز،
 تۇستى شالقىپ كۇيىنە.
 قىزدار جۇر بەتىن شىمشلاپ،
 تىيىپ ەك دەپ كوڭلىنە.
 ەندى قىزدار وينادى.
 قوي دەسە دە قويمادى،
 تىزەسىنە اسلىدى،
 شوگە جاتقان نارداي بوپ.
 موينىنا اسلىدى،
 قىسىر ەمگەن تايداي بوپ.
 تۈزەتتى قىزدار قاتاردى،
 قۇلاغان جاڭا جارداي بوپ.
 ورتادا وتىر قاراكوز
 ون بەستە تۇعان ايداي بوپ،
 قىزىل كۇرەڭ رەڭگى.
 قۇبىلىپ وتىر جىنداي بوپ.
 ادامزاتتىڭ بالاسى
 تۋادى ەكەن مۇنداي بوپ،
 وقتاۋداي بويى بۇرىلىپ
 تارتىپ قويغان سىمداي بوپ.
 سويلەگەن سوزى قىرمىزى
 قامىردان ① تارتقان قىلداي بوپ،

① قامرى — ساداقنىڭ تارتپاسى.

تولعاننىشا نىسپەلەپ،
 اۋزىنا تاستى تىعادى.
 جارىلىپ كەتىپ جۇرەڭگى،
 وسىمەن كەمپىر تىنادى.
 تىرسەگىنەن تىلەدى،
 بايتەرەككە ئىلەدى.
 كورسەتىپ قويدى حالقۇقا
 ۇرگەن مەستەي بۇلتىتىپ،
 بار كىيىمىن شەشىپ اپ،
 بوكسەسىن قويدى تىرتىتىپ،
 دۇشپاننىڭ بارىن ۇلتىرىپ،
 باتىردىڭ كوڭلى تىنادى.
 قالماقتىڭ ولمەي قالغانىن،
 كەيقۇۋاتقا كوندىرىپ،
 باغىندىرىپ قويدى.
 پانشا بولدى كەيقۇۋات
 قالماقتىڭ قالڭ ەلىنە.
 ادلىدىگىن جۇرگىزدى،
 ەشكىمنىڭ كۈنبەي ەبىنە.
 باق قوناردا جىگىتكە،
 ازى نە، سىرا، كۈبى نە؟!
 كەرناي — سىرناي تارتتىرىپ،
 داغىرا — دابىل قاقىتىرىپ،
 بارىپ تۇستى الپامىس
 قاراكوزايىم ۇيىنە.

اياعى شىنداى ۇرىسىپ
قالغان ەكەن ەكەۋى.
سول كۇنى كۇننىڭ كەشىنە
كەيقۇات كەتتى نزا بوپ،
شىداى الياي پەشىنە،
جۇرمەتۇز كەلدى قۇبىلىپ
الپامستىڭ قاسىنا.
مويىننان قۇشاقىپ،
وتىرا كەتتى باسىلا.
الپامس ايتتى: جۇرمەتۇز،
كەسىرىڭ بار باسىڭدا!
دوستىڭ ماعان بەلگىلى،
ارمان، جۇرەندى اسلىما،
اتاڭا نالەت، ئىت قالماق
بار قىلغانىڭ وسى ما؟
جۇرمەتۇز سوندا سويلەدى:
نە دەسەڭ دە ەركىڭ بار،
قاقپايىمىن، جەزدە، قوللىغان!
جاڭا جەتتىڭ مۇراتقا،
وسى كەلگەن جوللىغان!
ارۋاعىڭا بىر زامان
اجىراتقان سورلىغان!
شىقپاي جۇرمە ويلىغان،
جەردىڭ زارى قالمىدى،
قىزداردىڭ شىقساڭ قويىننان!

سۇيكەنىپ وتسە دەنەسى،
تەيدى جۇمىساق ۇنداى بوپ.
ارمانى بار ما جىگىتتىڭ
قوسىلسا جارى سونداى بوپ؟!
جۇرمەتۇز دەگەن بىر قىز بار،
قىزداردىڭ جۇرگەن بىشىدە،
سۇرمە تارتىپ كوزىنە،
ورناتقان گاۋھار تىسىنە.
التىن شاشباۋ جارقىلداپ،
بايلانغان شاشتىڭ ۇشىنا،
قۇلىپرادى قۇبىلىپ،
نەشە الۋان تۇسى دە.
قاراڭغى ۇي جارق بولادى،
جاتارىندا شەشىنە.
اتا-اناسى بولماسا،
كورىنبەگەن كىسىگە.
جەر استىنداى گاۋھاردى،
بولادى كىمگە نەسبە؟!
الامىن دەگەن داۋلەر كوپ،
سىرتىنان جۇرىپ ەسىرە،
كەيقۇات كەلىپ وپىناسا،
يتەرەدى وشىگە،
ۇڭم تۇڭىل، كەيقۇات،
كورىنبە دەيدى تۇسىمدە!
باسى ويىن، السىپ،

ھەردىڭ استى ۋ بولار،
ارلار سوندا بويىڭنان!
بۇل سوزدى ەستىپ الپامس
قارغىپ تۇردى ورنىنان.
كەيقۇاتقا نەكەلەپ،
قوشىپ بەردى قولنىنان.
ريزا بولدى جۇرمەتۇز،
بولعانداي عاشق بۇرىننان.
تاناداي كوزى جارقىلداپ،
التىن كەبىس سارتىلداپ،
ئەلەسپ الپ جونەلدى
كەيقۇاتتىڭ سوڭىنان.
كەلپ ئىنىپ تاعىنا،
يە بولپ باغىنا
ارىلدى جازغان سورىنان.
بولارىندا كىسىگە،
كەلەدى قايدان نەسبە،
بولماسىنا كەلگەندە،
جىبەرەر ئىسن وشىرە.
كەيقۇات ايتتى: جۇرمەتۇز،
قىلغانىڭ بار ما ەسىڭدە،
وزىڭە ئوزىڭ بەرىك بول،
تۇسۇرەيىن ەسىڭە!
جۇرمەتۇز ايتتى: پاتشام،
جۇر ەدىم ئىزدى پىسىرە.

قالجىڭ مەنەن وپىندى
ساقناپسىز ئىز باسڭا.
وسنى ايتىپ جۇرمەتۇز
كورپەگە كىردى شەشە،
اقىلى بار، مي تولىق،
تۇرادى سوزگە تۇسىنە،
تۇسىنبەسەڭ مەپىلىڭ،
ۇزاتام سوزدى نەسىنە.
تۇسىنگەن حالق رىزا بول،
كەيقۇات پاتشا كۇشىنە.
كەرناي - سىرناي تارتتىردى،
داغىرا - داپىل قاقتىردى،
كىشىش مەپىز جەگىزىپ
شىبار اتىن باقتىردى.
نەشە داۋلەر، نەشە ەرلەر
قىزمەتىنە تاق تۇردى،
كۇنىنە كوكپار شاپتىردى.
حاننىڭ قىزى قاراكوز
الپامس بەرەن باتىرغا
قوسىلماقتى جاقتىردى.
ەڭبەكتىڭ كورپ رەتىن،
الپامس قىزدى اپ تۇردى.
وسمەنەن ارادا
وتىز ەكى كۇن وتتى.
وتىز ئۇش بولپ ئۇن جەتتى.

قارغىپ تۇردى ورنىنان.
قاراسا تۇنىنىڭ ئىشى ەكەن،
شوشىندى تۇلا بويىنان.
سول كۇنى تۇندە تۇسىندە
ۇشرعان ەكەن بۇ-داعى
اق تۇيىمن قۇس قولىنان.
ايتساڭشى ەندى، ەرم؟ دەپ،
نە سر كوردىڭ بۇگىن؟ دەپ،
قۇشاققادى مويىنان.
الپامس ايتتى بايانداپ،
تۇندەگى كورگەن سىرىنان.
اح، دەدى قىز سورلى،
ارىلمادىم با سورىمان؟
كوزىنىڭ جاسى اعىلىپ،
كورپەنىڭ شەتن جامىلىپ،
تۇرا المادى قويىنان.
شباردى اكەپ ەرتتە دەدى،
كوپ كەشىگىپ كەتپە دەدى،
تۇرعىزدى سۇيەپ قولىنان.
جىلاپ- ەگىرەپ جونەلدى
لاجىمنىڭ جوعىنان.
جولعا تۇسىپ ەلبەگدەپ،
جىلايدى جازعان ەگكەگدەپ.
شەشىپ الا جونەلدى
تۇرا المادى كىدىرىپ.

قالماقتىڭ قالىڭ شاھارىن
كەيقۇاتقا بىلەتتى.
سول كۇنى جانىپ ۇيىقدان
الپامس باتىر تۇس كوردى،
تۇسىندە جامان ئس كوردى،
توسەگىنىڭ ۇستىندە
بىر كۇشىگەن قۇس كوردى.
تۇسى سۇتق قۇس ەكەن،
بىر تۇندە سونى ۇش كوردى.
اقىرىندا الپامس
وزى بارىپ ۇشردى،
ايبانمەن قورقتىپ
قايتادان جەرگە تۇسىردى.
كاللاسىن كەسىپ دەنەدەن،
وكپە- باۋىرىن پىسىردى.
بىر سويقاننىڭ بولغانىن،
اۋىلىن جاۋدىڭ العانىن
اقىلمەن بايقاپ تۇسىندى.
ويلاندى بالا قايتپاقتا،
جول ازابىن تارتپاقتا.
قايعى تۇستى كوگىلىنە،
تاقات جوق قايتىپ جاتپاقتا.
قاراكوزايمىدى وياتتى،
قايتامىن دەپ ايتپاقتا.
بۇل سىردى بىلىپ قاراكوز

ارمان ەمەي نەمەنە
الدېڭىنان كەتسە العانىڭ،
العانىڭنان ايرىلساڭ،
قىزىعى بار ما جالعانىڭ،
مىنەن دەدىڭ ئىمن ەندى،
جۇرەمىن دەدىڭ، جۇرەندى،
كۈرەرمىن باسقا سالغانىن.
بولماسا نەعىپ نەسەپ،
شېبار اتقا مىنگەسەپ،
ەلىڭە نەگە بارمادىم؟
قىز دەگەن ەردىڭ ولجاسى
ات كۈتىنە سالمادىڭ.
العانىڭ كامىل ئېرىڭ دەپ،
اياتىن كوردىم قۇراننىڭ.
امان بارىپ، ەسەن جۇر،
جولڭا مەن ئېىر قۇربانىڭ.
قوش ەندى، ەرىم، قوش ەندى،
قوش دەپ ايتتىم ئۇش ەندى،
ئامىرى شىعار اللانىڭ!
الپامىس سوندا سويلەدى،
سويلەگەندە بۇيدەدى:
زاتنىڭ ايهل بولغان سوڭ،
اقتىلىڭ سەنىڭ كەم دەدى.
مەن كەتكەنسىن، سەن كەتسەڭ،

سىلاپ-سىياپ ەرتتەدى،
كۈزىنىڭ جاسى توڭلىپ
وكسىپ-وكسىپ جىبەردى.
تىزەسىن باسىپ بۇڭلىپ،
قالدىم با دەپ، ايرىلىپ؟
قابىرغا كەتتى سوڭلىپ.
سول ۋاقتتا الپامىس
دالاعا شىقتى جۇڭرىپ.
كەتتىڭ بە دەپ شىنمەن؟
سويلەدى سۇلۇ بۇرىلىپ.
قوش، امان بول، العانىم،
الاشا توسەك سالغانىم،
تاباننىمان تاس ئوتىپ،
ماڭدايما كۇن ئوتىپ
قايعىسىن شەكتىم دالانىڭ.
قىزىمىن دا كۈرە الپامىس
اتا مەنەن انانىڭ...
اقتىلى كامىل دانانىڭ!
جانىڭا سەنىڭ قۇربان عىپ،
ەلىمە ويران سالغانىم.
اتا-انامنان ايرىلىپ،
سىرداي بولۇپ قالغانىم.
ەش بولماسا بالاڭ جوق،
ارتىڭدا بەلىڭنىڭ قالغان جوق،
شىمىدە كەتتى-اۋ ارمانىم.

بۇزىلماي ما ەل دەدى.
شېبار اتم بار بولسا،
كەلەمەن دەمدە مەن دەدى.
التىن قازىق سەن بولدىڭ،
اينالاتىن مەن بولدىم،
تۇرا، بەر مۇندا سەن دەدى.
ەرلى-زايىپ اراسى،
ايتقاننىڭ دا چۈن دەدى.
اق سۇڭقار ۇشار جەم ۇشىن،
تۋادى ەرلەر ەل ۇشىن.
بولغان بىلەم اتا-انام،
قاراقۇس قۇعان كوگارشىن،
چەتى جىل بولدى كەتكەلى
قانداي بوپ قالدى ۇي ۇشىم،
ۇيدە وتىرساڭ، ۇتۇزنىڭ جوق،
تۇزگە شىقساڭ، ۇيىڭ جوق.
جالعزىدىڭ كۈنى قۇرىسىن!
توقتاي الماي بارامىن،
اعايىن-تۇعان، ەل ۇشىن.
بەينەت شەكتىڭ مەن ۇشىن،
كەلەرمەن قايتىپ سەن ۇشىن.
ريزالىقپەن جاۋاپ بەر،
السايىق قول ۇشىن!
وسىنى ايتىپ الپامىس
شېبارعا كەلدى مىنگەلى،

قۇبىلىپ شىقتى قۇلپىرىپ،
وڭشەڭ جىبەك كىگەنى.
كوتەردى سۇلۇ قولتىقتان،
ەكى كوزى سۇرمەلى.
قۇشاقنادى موينىنان
الپامىس بەرەن سۇيگەلى.
بەتىنە بەتى تىگەندە،
اق تاماقتان سۇيگەندە،
باسلدى ۇشتىڭ كۇيگەنى.
الماس قانجار اسنىپ،
جەڭنە تىعىپ جاسىرىپ
تۇر ەدى سۇلۇ ولگەلى.
قوش ايتىسىپ سۇلۇمەن
الپامىس بەرەن جونەدى.
جونەگەن كەزدە تۇن ەدى
اناداي بارىپ قايرىلىپ،
ۇش مارتەبە كەلەدى.
ايتاتىن باسقا سوزى جوق،
شىلىم بەر دەپ تىلەدى.
سارقاناسىن ① قىزدىرىپ،
تۇزەتىپ ابدەن جونەدى.
كوزىنىڭ جاسى اعىلىپ،
موينىنا گاۋھار تاعىنىپ،

① سارقانا — شاقپاق.

كۇندىزدەي تۇنگە شاعىلىپ،
 قولنا شىلم بەردى.
 اقلەنەن اڭعارىپ،
 قىماعانن بىلەدى.
 قىز دا بولسا دانا ەدى،
 اگەسى تايىشقان ەدى.
 راقىسى ونىڭ كەلەدى،
 ەسەن بارىپ، ساۋ قايت دەپ،
 اۋزىنان باتا بەردى.
 سول ۋاقتتا شىبار ات،
 اۋىزدىق باسىپ اۋىزعا.
 قويا بەر دەپ سۆزەدى.
 ايتىپ اۋىز جىعانشا
 قاراپ كوزىن جۇمعانشا،
 عايىپ بولدى شىبار ات،
 كەتكەنن دە بىلمەدى،
 ەندى بالا جونەدى،
 شىباردىڭ باسىن تۈزەدى.
 الپامىس قاشىپ كەتەد دەپ،
 قالماقتىڭ كەلدى كوڭلىنە.
 قاشتى دەگەن ات بولدى،
 كەتپەگەنن كورىنە.
 ەرتەڭنە ويلانىپ،
 تۇسىنىپ قالدى كەيقۇت
 الپامىس قىلغان ەبىنە.

①

اقلانن اداسىپ،
 جىندى ادامداي بال اشىپ،
 حاننىڭ قىزى قاراكوز
 وتىردى جىلاپ كۇنگە.
 ەندى شىبار شابادى،
 جەر جوباسىن تابادى.
 اياعى تىيىپ ەرنىنە،
 شاباتۇعىن جۇيرىككە،
 ملدىي نە، ۇرى نە؟
 تىگىزبەيدى شاڭ - توزاڭ
 سۇداي اققان تەرىنە.
 كۇنگە شاۋىپ جانۋار
 تۇستى ابدەن كۇيىنە،
 الپامىس جەتسە ۇيىنە
 جىبەرەر دەيدى ۇيىرگە.
 سول ۋاقتتا الپامىس
 جاد قىلدى ەرنەدى،
 شىباردىڭ باسىن جىبەردى،
 تاۋدان اققان تاسقىنداي
 توڭلىپ شىبار جونەلدى.
 ادنىر - ادنىر بەل ەدى،
 ادام قورقار جەر ەدى،
 نەشە قىيىن جەرلەردەن
 تەگىستەي شاۋىپ كەلەدى.

مەيلى دالا، مەيلى ادېر،
 تەپ-تەگس بولدى جەر ەندى.
 ايدىن-ايدىن كول ەدى،
 كولدىك دە اتى كوپ ەدى،
 جارباڭداپ ۇشقان قارعاڭداي
 اياغى جەرگە تيمەدى.
 سوندا اپامس سويلەدى:
 اينالاين، شىبار ات
 قولتەنڭدا بار قانات،
 جازىم بولپ جىمىلساڭ،
 بىر شۇقىرعا تىمىلساڭ،
 ولمەيمىن بە مەن دەدى.
 بۇل سوزگە شىبار شامدانپ،
 مۇنان دا جامان ورلەدى.
 كەشەگى شابىس بۇكىن جوق،
 تورت اياغى اتقان وق،
 ارتۇرلى شابىس باستادى،
 پايدا ەتكەن جوق بالاغا،
 شابىستان قورقپ ساسقانى،
 الدىندا جاتقان اڭغاردى
 جەر وشاقتاي تاستادى.
 ەكى كوزىن تارس جۇمىپ،
 بالا دا ەردەن ۇستادى،
 ەندى شىبار ۇمتىلدى،

قۇبىلىپ ۇشقان سۇڭقارداي،
 جەردىڭ جۇزىن سپىردى.
 قالىڭ جىنىس اعاشتا
 قوس قۇلاقتى جىمپىردى.
 نقتيار كەتىپ وزىنەن،
 لاجسىز بالا وتىردى.
 باسن جەرگە سالمادى،
 سۇ ئىشىپ مەيىرى قانىبادى.
 وسىنداى بولپ تانىباستان
 وتىز كۇن شاپقان سىقىلدى.
 كەلدى اپامس سالامات،
 قۇستاي ۇشتى شىبار ات،
 جىدەلىنىڭ شەتىنە،
 جامان، جاقسى ار جۇمىس،
 جىگىتتىڭ بولماق نەتىنە.
 جاپىلىپ جاتىر كوپ جىلقى،
 جىدەلىنىڭ بەتىندە.
 وقىراندى شىبار ات،
 ۇيىرىن تانىپ سەكەرە،
 كۇللى جىلقى شۇرقىراپ،
 بلەسىپ الدى ارتىنا.
 اناسى دا بار ەكەن،
 بالاسى دا بار ەكەن،
 تىگىزدى بەتىن بەتىنە.

پىشتىق
 شىبار
 جىمىل
 رول
 لىس
 تانىپ
 پىشىپ
 تىگىز

ايغىرلارنى تىستەلەپ،
قۇلن - تايىن يىسكەلەپ،
بالانىڭ كۈنبەي ەركىنە.
وقىراپ شىبار ات،
جىلقىدان الپ شىبار ات
شعاردى داۋىسىن وكىرە.
جاڭا تۇستى ەسنە،
جۇرگەننە وكىنە،
تاعى دا بالا توقنادى،
بوساعان كەۋلى بەكىنە.
امان - ەسەن كەلگەسىن
جەتكەندەي بولدى سەرتىنە.

وندا الپامىس باتىر كوڭىلىنى قاتايتىپ، جۇرەگىنى توقتاتىپ
كەلە جاتسا، جولىنىدا بىر شاتىر تۇر. الپامىس شاتىرغا كەلسە
شىنىدە بەس بەك ۇيىقتاپ جاتىر، بەس بەكتىڭ الدىنىدا بىرەۋ
موسىغا شاي قايناتىپ وتىر. بىرەسە جىلاپ، بىرەسە قالغىپ وتىر،
نازارىن سالسا، اكەسىنە نەمەرە قۇلتاي دەگەن باباسىنىڭ تورتاي
دەگەن جالغىر بالاسى بار ەدى، سول ەكەن. بەس بەككە قاراسا،
الپامىس ۇزى بارىنىدا جىلقى باعاتىن بەس قۇلى ەكەن. بۇل
بەسەۋىن تانىپ جاي - مانسىن سۇراغالى دىۋانالىق كىيىم كىيىپ
"اغا، بۇل كىمنىڭ جىلقىسى؟" - دەپ سۇراپ تۇرغان جەرى ەدى.

سوندا الپامىس سويلەدى:

اسسالامۇعالايكۇم،
قاراجان تاۋدا بابامىز،
سۇرا قابىل بولغاي دا،

اغا، سىزدىڭ توبىڭىز،
وسى باغىپ جۇرگەننىڭ
قانداي بەكتىڭ جىلقىسى،
بەيشارا بولغان، بابامىز!
كىرەكەش ەدىك جولاۋشى،
قالاغا كىرىپ بارامىز،
بايسىن دەگەن ۇز ەلىم،
جىدەلى - بايتاق قالامىز.
بوتەن ەمەس، بوگدە ەمەس،
وسى جەردە تۇعان بالامىز،
جەتى جىل بولدى كەتكەلى
اجراسىپ ارامىز.
بىز كەتكەندە تىرى ەدى،
اتا مەنەن انامىز.
اينالايىن قۇداي - اۋ،
حابارىن كىمەن الامىز؟!

سوندا تورتاي سويلەدى:
مىنگەن اتنىڭ قاراگەر،
جالغىزغا قۇداي پانا بەر،
زامانىم كەتكەن سورلىمىن،
مەنەن نەسىن سۇرايسىڭ؟
كوپ سويلەمەي جۇرە بەر،
جىدەلى بايسىن جەرىندە،
قوڭىرات دەگەن باي ەدى،

تورت تۈلك مالى ساي ەدى،
 ماڭدايندا سورلىنىڭ
 جالعز ۇلى بار ەدى،
 جالعز دا بولسا نار ەدى،
 بايبورنىڭ جىلقىسىن
 تايىشق خان الپ جونەدى،
 اكەسى ايتتى بالاغا،
 ارتىنان قۇپ بار دەدى،
 قالماقتان كەگىمدى ال دەدى،
 الا الماساڭ كەگىمدى
 پەندە بوپ سوندا قال دەدى،
 شىداي الماي اشۇعا
 ارتىنان قۇپ جونەدى،
 كەتكەنسىن قايتىپ كەلمەدى،
 وتكەننەن دە سۇرايمىن،
 كەتكەننەن دە سۇرايمىن،
 خابارىن ەشكىم بىلمەدى،
 چەتى جىل بولدى كەتكەلى،
 ەل-جۇرتىم قالدى دەمەدى،
 ۇشرادىق زورلىققا،
 كونىپ جۇرمىز قورلىققا،
 تىلەكتى اللا بەرمەدى،
 ۇلتان قۇل دەگەن بەك بولدى،
 بولغانىنا كوپ بولدى،
 خالىققا قورلىق كورسەتتىپ،

قازنا، مالدى چەپ بولدى،
 قاراحان تاۋدىڭ تۈلكىسى،
 كەلمەيدى ەردىڭ كۈلكىسى،
 وسى باعىپ جۇرگەنم،
 كەشەگى كەتكەن جاس بەرەن
 اپامس ەردىڭ جىلقىسى،
 قاراحان تاۋدا قامالم،
 باياغىداي بولا ما،
 اپامس كەلىپ زامانم؟
 ەجىكتەپ مۇنشا سۇرادىڭ،
 ار سوزدىڭ باسنى قۇرادىڭ،
 ەستىدىڭ بە، قاراعىم،
 كەلىپ تۇر مەنىڭ جىلاعىم،
 كىم ەدىڭ ۇزىڭ، شىراعىم؟

وندا بۇل سوزدى ەستىپ بەس بەك ۇيقىدان ويانىپ: "ەي،
 ئاقباس، اپامستى بىزدەن سۇرا، اپامس قالماقتىڭ قولىندا
 ۇلىپ كەتكەن، ەل قىدىرىغان ديۋانا نە بىلەدى، شايىڭدى
 ئاينات!" دەپ ۇرىپ-سوعىپ قۇالاي بەردى. وندا اپامس
 باتىر بەس بەكتەن كەلىپ اراشا سۇراپ: "جىگىتتەر، بۇلاردىڭ
 قالاي، مەنى سىلاڭدار، بولماسا مەن دە سىزدەرگە ونەر كورسەتە-
 ىن" دەپ تۇرغان جەرى ەدى.

اراشا، باتىر، اراشا،
 اراشالاپ بۇلاردىڭ
 قاسىنا كەلدى جاناسا،
 اراشا دەپ تىلەپىن،

قىڭداغىن، سوزىم جاراسا.

اراشانى بىلمەسەڭ

مۇن قىلامىن تاماشا!

قويسانا، باتىر، قويسانا،

اشۇ جوق بول سانا،

قوي دەگەندە قويماساڭ

تۇسرەرمىن وي، سانا!

اينالدىرغان تاۋىڭ

مۇر كىسىدەي بولسانا.

قوي دەسە دە قويمادى،

قويا تۇغىن بولمادى.

بۇل يىتتەردى قايتەم دەپ،

ەر الپامىس ويلادى.

بۇتۇرقاندى، بۇرساندى،

مۇزداي تەمىر قۇرساندى،

مويىنىداغى سوتا① مەن

ار قايسىسىن مۇر سالىدى.

اسامەنەن باسقا ۇردى،

تۇرا الماستاي تاس قىلدى.

مۇر ۇرغاندى كوتەرمەي

بەسەۋى دە مىرزانىڭ

جانىن حاققا تاپسىردى.

بەسەۋى دە ولگەنسىن

① سوتا — شوقپاردىڭ مۇر تۇرى.

الپامىستى كورگەنسىن،

تىلەگىن اللا بەرگەنسىن

ايقاي ساپ تورتاي وكمىردى.

مۇنى كورىپ الپامىس

تاقات قىلىپ تۇرا الماي،

اتىنان تۇسە سەكمىردى.

مۇرىن مۇرى قۇشاقناپ

كوزىنىڭ جاسى بۇرشاقناپ،

كورسە بەرگەن سەكىلدى.

كورىسىپ بولغان سوڭ الپامىس ايتتى: "هي، اعا، ەلدىڭ

جايى قالاي؟" — دەپ سۇرادى. تورتاي ايتتى: "هي، شىراغىم،

ەلدىڭ نەسىن سۇرايسىڭ، مۇزىڭنىڭ ۇلتان قۇلڭ بەك بولدى،

مەنىڭ تىلەگىمدى تىلەمەي، الپامىستىڭ تىلەگىن تىلەيسىن دەپ

اكەڭدى تۇيەگە سالىپ، اتاڭ قۇلتايدى قويدىڭ سوڭىنا سالىپ

ئويدى. وزىڭنەن قالغان جەتى ايلق بالاڭ جادىگەردى جالا-

ئاپاق، جالاڭباس مويىنىنا شىنجىر، اياغىنا كىسەن سالىپ قوزى

باقتىرىپ قويدى. وزگەسىن نە قىلايسىن، اسرەسە، مۇزىڭنىڭ

كۇلبارشىن جارىڭدى الامىن دەپ وتىز كۇن ويىن، قىرىق كۇن

ويىن قىلىپ، باسىپ — كوكتەپ بۇگىن كەشكە نەكەسىن قىياتىن

كۇنى، شىراغىم، تىلىمىدى الساڭ، ەرتەرەك بار"، — دەدى. الپا-

مىس كەلدى دەپ ەشكىمگە ايتىپا دەپ اتىنا مۇسنىپ مۇرۇسپ

كەتتى. الپامىس كەلە جاتسا، اكەسى بايبورى تۇيەسىن سۇعا ايداپ

بارا جاتىر، مۇزى قالاپ العان اڭگىمەسىن ايتىپ بارا جاتىر ەكەن،

الپامىس تۇيەنىڭ اراسىندا تىڭداپ جۇرە بەردى. سوتىداغى

بايبورىنىڭ ايتقان سوزى ەدى.

بايبورى سوندا سويلەيدى:
 اينالايىن قۇدايىم،
 بىر وزىڭە جىلايىن،
 بۇيۇتۇپ قورلىق كورگەنشە،
 كوزىمنىڭ جاسىن بۇلايىن.
 جالغىزىم مەنىڭ كەلەر مە،
 كوزىمنىڭ جاسىن كورەر مە،
 ارماندا كەتكەن بالامدى
 قانداق كورەر مە؟
 تاۋغا بىتكەن اق تەرەك،
 قىزدار تاغار موينىنا
 قالامپىر، مارجان تەكشەلەپ.
 ايداسام جۇرمەيسىڭ،
 يەسىز قالغان اق شەلەك!
 اراي، جانىم، اراي!
 سەنىڭ بىرىڭ قالماغىر،
 سەنى ەشكىم الباغىر،
 ايداسام جۇرمەيسىڭ،
 يەسىز قالغان جايراغىرا!
 اراي، جانىم، اراي!
 قاراجان تاۋدىڭ ارشاسى
 تۇسىپ قالدى ۇستىمدە
 ① اراي (پارىشا) — كوئىل كۇيىن بىلدىرەتىن سۆز،

كىگەن كىيىم بارشاسى.
 ايداسام جۇنگە جۇرمەيسىڭ،
 قاراعىمنىڭ ارتىندا
 يەسىز قالغان نارشاسى.
 اراي، جانىم، اراي!
 قاراتاۋدىڭ شىيەسى،
 بايبورىڭگە كەلدى مە،
 پىرىلەردىڭ كىيەسى؟
 ايداسام جۇنگە جۇرمەيسىڭ،
 قاراعىمنىڭ ارتىندا
 امانات بولغان تۇيەسى.
 اراي، جانىم، اراي!
 تەمىرمەنەن قۇرساۋلى
 جادىگەرلىم بىلەگى،
 سىرا، قابىل بولار ما،
 بايبورىنىڭ تىلەگى.
 ايداسام جۇنگە جۇرمەيسىڭ،
 قاراعىمنىڭ ارتىندا
 يەسىز قالغان ۇلەگى!
 اراي، جانىم، اراي!

وندا الپامىس تۇيەنىڭ اراسىنان شىعا كەلىپ: "اسسالاۋماعايى-
 كۇم، اتا!" — دەپ سالەم بەردى. وندا بايبورى باي زارەسى
 شىپ كەتتى، قولنىداى تاياغى جەرگە تۇسىپ كەتتى. ۇلتان
 ۇلدىڭ ادەبىي اڭدىتىپ قويغان ادامى ەكەن دەپ ويلادى. وندا
 الپامىس باتىر: "اگەمنىڭ جۇرەگى جارلىپ كەتەر"، — دەپ اگە-

سەنە قاراپ ايتىپ تۇرغان سوزى ەدى:

اسسالاماعالايكۇم،

قاراحان تاۋدا بابامز،

سرا، قابىل بولمايدى،

جان بابا سوزدىك تاۋباڭىز.

كەتىپ ەدى قاي جاقتا،

بابا سوزدىك بالاڭىز؟

بايبورى سوندا سويلەدى:

تەلەكتى قۇداي بەردى مە،

كوزىمنىڭ جاسىن كوردى مە.

قالماقتا كەتكەن جالعىزىم،

الپامسىم كەلدى مە؟

مەنىڭ بابام ەكەن دەپ،

تانىپ سالەم بەردى مە؟

اتقا مىنگەن جەلەدى،

قوڭىرات دەگەن ەل ەدى،

ۇلتان پاتشا بولعالى،

سالەم بەرەر كىسىم جوق.

مەھىربان بولىپ بۇل جەردە،

سالەم بەرگەن كىم ەدى؟

الپامسى سوندا سويلەدى:

اتا، ساغان كەلگەنىم،

كەلىپ سالەم بەرگەنىم،

بىرەۋدىڭ مالىن باقپاشى.

بىرەۋدىڭ وتىن جاقپاشى،

بالاڭنان حابار بىلمەيمىن،

بەكەرگە جالا جاپپاشى!

بايبورى سوندا سويلەدى:

قوي، شىراعىم، الداما،

الداعانىڭ بولا ما؟

مولدالار وقىپ كامالدى

بىسىمىلا بولار سوز باسى،

كامىل پىرىم جار بولىپ،

وسى بۇگىن قولداشى.

قالماقتا كەتكەن جالعىزىم—

الپامسىم بولماشى؟

مىنگەن اتىڭ قارا-دى،

باۋىرىنان جارادى،

شىنىڭدى ايتشى، شىراعىم؟

جورگەكتەگى ئىسىڭ

مۇرىمىدى جارىپ بارادى.

بەينەت كوردىڭ باسىنان،

قورلىق كوردىڭ جاسىڭنان،

اينالاين، شىراعىم،

اتەكە دەگەن داۋىسىڭنان!

سوندا الپامسى سويلەدى:

داريا تاسىپ لايلىنىپ،

دۇشپاننىڭ جولى بايلانسن.
جالعزىم دەگەن داۋىسگىنان،
مۇساپىر بولغان، جان اتا،
مەندەي قوزنىڭ اينالسن!
وسنى ايتىپ اپامس،
اتىنان نۇسە سەكردى،
تاسقا قۇلاپ بايبورى،
بوتاداي بوزداپ وكسردى.
اتا-بالا ەكەۋى،
ايدالادا جولغىپ
كورسە بەرگەن سەكىلدى.

وندا اپامس تىڭداپ، بايبورى جىلاپ ماۋقن باسنىپ بولغان
سوك: "اتا، ەلدىڭ جايى قالاي؟" - دەپ سۇرادى. بايبورى ايتتى:
"ەلدى سۇراما، ميناۋ جەردە قۇلتاي باباڭ قوي جايىپ جۇر. ول
سەنىڭ تىلەگىڭدى مەنەن كەم تىلەپ جۇرگەن چوق، اۋەلى بارىپ
سول قۇلتاي باباڭدى قۇانت!" - دەدى. وندا اپامس باتىر قويغا
كەلسە، قوينى جۇساتىپ تاياعىن شانشىپ، كويلەگىن كۈلەڭكە قىلىپ
باسى كۈلەڭكە دە جاتىر ەدى. اپامس باتىر ۇزى بارىندا سەركە
قويىغان ەكى لايى بار ەدى، سول ەكەۋى جەتى جاسار سەركە
بولغان ەكەن. ەكەۋى اپامستىڭ ەكى ۇزەنگىسىن يىسكەپ نەسپى
جۈرە بەردى. قۇلتاي بابا تاياعىمەن كويلەگىن الۇعا شاماسى كەلنەي
سەركەلەرىن شورەلەپ كەلە جاتىپ ايتقانى:
بەدەۋ اتنىڭ بەستىسى - اي،
ادامنىڭ ازباس ەستىسى - اي.
قايدا كەتىپ باراسىڭ،

قاراعىمنىڭ ارتىندا،
امانات قويغان ەشكىسى - اي،
شورەي، جانىم، شورەي!
قاراحان تاۋدىڭ بۇلاعى،
نەگە شۇلاي بەرەسىڭ
قۇ قۇلتايدىڭ قۇلاعى،
قايدا كەتىپ باراسىڭ،
قاراعىمنىڭ لايى،
شورەي، جانىم، شورەي!
اتلاس ەدى كورپەسى،
قايدا كەتىپ باراسىڭ
قاراعىمنىڭ ارتىندا
امانات قويغان سەركەسى،
شورەي، جانىم، شورەي!
سوندا اپامس تۇرادى،
اتنىڭ باسنى بۇرادى،
اينالايىن، اتا، دەپ
سەركەڭدى بەر دەپ سۇرادى؛
اينالايىن، جان اتا،
مۇنشا نەگە ەگىرەدىڭ،
كوكرەگىڭ كۇرىلىدەپ،
كوزىڭنىڭ الدى بىرىڭدەپ،
ارتىنان قۇپ كەلگەنىڭ!
مەن دە سەنىڭ بىر بالاڭ،

بىر كەزىگە كەلگەنم.
بىر كەزىگە كەلگەندە،
بىر سەركەسىن بالاڭنىڭ
قۇدايى قىلىپ بەرگەنىڭ.
بەرە قالساڭ، جان اتا،
مەنى تاۋىر كورگەنىڭ.

سوندا قۇلتاي سويلەدى:
بۇل سەركەدەن ئايرىلسام،
ئاممىن ① بولۇپ ولەمىن،
مەن ايتايىن، سەن تىڭدا،
سونىڭ ئۇشىن كەلەمىن.
كەبەنەك كىگەن ەر ەدى،
كەبىن كىگەن جوق ەدى،
ولمەسە قوزىم كەلەدى،
ەرتەڭ قوزىم كەلگەندە،
سەركەم قايدا دەگەندە،
مەن سىياقتى قۇ باس شال
نە دەپ جاۋاپ بەرەدى؟!
الپامىس اتتى بالامنىڭ
جەتى جىل بولدى كەتكەنى،
قۇلتايداين باباڭنىڭ
باسنا قايعى جەتكەنى،

① ئاممىن (پارىشا) — قايعى، زار، مۇڭ - شەر.

سۇرادى دەپ سوڭپەيىن.
سەن دە قوي، بالام، وڭپەنى!

سوندا الپامىس سويلەدى:
جىڭتىڭدە جۇرۇشى ەڭ
كىرەۋكە توندى جامىلىپ،
جەتى جىلداي جۇردىڭ بە
بالاڭىزدى ساعىنىپ؟
قارتايعاندا، جان بابا،
جاياۋ جۇرسىڭ نەمىلىپ؟
ەرلىك قىلغان جىڭتىڭنىڭ،
ئاڭىرىم بەرگەن باعى دا،
استىياساڭ بولارسىڭ
باياغىداي تاغى دا.
نەمىپ قويدى جايدىڭىز،
ساقالىڭنىڭ اعىندا؟
مۇنشا بەينەت كوزىپىسىڭ
ولەرىڭنىڭ شاعىنىدا.
قارتايعانىڭ ەمەس پە،
ازۇنىڭدى شالىپسىڭ.
مۇنشا بەينەت كورگەسىن
اقلىڭنان تانىپسىڭ.
جاياۋ قويدى باققاندا،
قۇل جۇمىساساڭ بولماي ما،
قام - قايعى بولۇپ قالپىسىڭ.

سوندا قۇلتاي سويلەدى؛
 سۇراغانىڭ بۇل سۆزدى
 اقبلىڭنىڭ بارلىغى،
 باباڭنىڭ ايتىپ تۇرغانى
 باسنا تۇسكەن زارلىغى.
 قويدى باغىپ جۇرگەنى
 ۇلتان قۇل ئىتتىڭ جارلىغى.
 سوندا الپامس سويلەدى:
 اقشا بىر جاۋعان قار دەدى،
 كارپىتنىڭ كەۋلى تار دەدى،
 بالاڭىزدىڭ جان اتا،
 نە بەلگىسى بار دەدى؟
 سوندا قۇلتاي سويلەدى؛
 قاراعىم مەنىڭ نار دەدى،
 مۇزدەگەنى ار دەدى،
 بەلگىسىن ايتىپ بەرەيىن،
 جاۋرىنىڭ ئۈستىدە
 دوڭگەلەك قالى بار دەدى.
 مىنگەن اتى شىبار دەدى،
 ويناۋعا دايم قۇمار دەدى.
 اعىتا تاستاپ كىسەسىن،
 الپامس ئوزىن تانتىپ،
 مىنەكەي قال دەپ شىعاردى.
 قالنان سۇيىپ بالانىڭ
 دارىياداي قۇلتاي تاسادى،

بوتاداي بوزداپ قۇلتەكەڭ
 باۋرىنا باسادى.
 قۇداي سالسا بىر ئىستى،
 كوتەرەر پەندە ئار ئىستى،
 ايتىپ ايتپاي نەمەنە،
 قۇلتاي مەنەن الپامس،
 بوتاداي بوزداپ كورىستى.

وندا الپامس قۇلتايەنەن كورسىپ،
 ئاتا ەلدىڭ جاعدايى قالاي؟— دەپ سۇرادى.
 وندا قۇلتاي ايتتى:
 بالام، ەلدىڭ جاعدايىن كورەرسىن،
 مىنە جەردە جادىگەر جالاڭا.
 باق!— جالاڭ باس،
 مويىنىدا شىنجىر،
 اياغىدا كىسەن قوزى باغىپ
 جۇر؛
 اۋەلى سونى بارىپ قۋانت،
 — دەدى.
 وندا الپامس ايتتى:
 ئاتا، مەن تانىمايمىن،
 ئىزىڭىز مىنا اتقا ئىسنىپ،
 كەلدى دەپ جادىگەردەن
 ئىشۇيىشى سۇراپ كەلە قويمىڭىز،
 — دەپ
 اتىن بەردى. وندا قۇلتاي بابا اتقا ئىسنىپ،
 كوڭىلى تاسىپ
 بىر سۆز دەگەن جەرى ەكەن:

ايت، جانۋار، شىبارىم،
 مويىڭدا اتتىن تۇمارىڭ،
 تاسىپ تولىپ تارقاسىن،
 بۇگىنكى كۈنى قۇمارىم،
 سەنىڭ شاپار كۈنىڭ دەدى،
 مەنىڭ جۇرەر كۈنىم دەدى،
 ون بەستەگى كۈنىمدەي
 جايناتتى قۇداي گۈلىمدى.
 مەن شاپپاي ەلدى قايتەيىن

كۆرسەتتى قۇداي ۇلىمدى.

الپامسىم ولتېرەر

ۇلتان اتتى قۇلىمدى،

قىزعالداق شىعار جەلىكىلدەپ،

قىزدار ولەڭ ايتادى،

بەتىن بۇركەپ كۆلىمدەپ.

سەن شاپاگور زىرقىراپ،

مەن شاپايىن كۆركىرەپ.

ۋىدە وتىرعان ۇلتاننىڭ

كۆتەنى تۇسىپ بۇلكىلدەپ.

يا ائىم
ئالما، ئا
ئالما، ئا

القيىسا، وىنى ايتىپ، كوڭلى تاسىپ بالاغا قايرىلىماستان

كوكپار شاۋىپ جاتقان ۇلتاننىڭ تويىنا كەلدى. وندا ۇلتان كوكپارغا

قۇنان اتاپ بەرىپ، شاپتىرىپ جاتىرەدى، ەشىكىم كۆتەرىپ شاپا

المادى. قۇلتاي بابا كەلىپ تىرسەگىنىن تىلىپ، ەردىڭ باسىپلا

ئىلىپ الپ شىبارغا وڭگەرىپ قاشىپ قۇتىلىپ كەتتى. وندا تاللىق،

ۇلتانغا بارىپ كوكپار سۇرادى. وندا ۇلتان ايتتى: "سەن بەردىڭگە

ادام كۆرمەگەن قىزىق كۆرسەتەيسىن، اناۋ جۇرگەن جەتى جاسار

جادىگەردى كوكپار قىلىپ شاپىڭدار!" دەدى. الپامسىمنىڭ

قادىرىن بىلەتىندەر بارمادى. قادىرىن بىلەتىن كوز كۆرگەندەر،

"كەشەگى الپامسى ەردىڭ كوزى ەمەس پە؟" دەدى. قادىرىن

بىلەيتىندەر بارىپ كوكپارغا شاۋىپ بالانى شىرقراتىپ تارتىپ

جاتتى. سونداغى جادىگەردىڭ جىگىتتەرگە جالىنىپ ايتقانى؛

ەندى بالا سەكىردى،

"كوكەجان" دەپ وكىردى،

وكسىپ-وكسىپ جىلادى،

قايسىبەن كوزىن بۇلادى.

جان ساۋغا دەپ كوكەلەر،

اركىمگە مويىن بۇرادى.

قاراما دەپ بەتىمە،

ارقايسى كەلىپ ۇرادى.

قارامايمىن، چاكە دەپ،

ار كىمگە باسىن تىعادى.

اقشا بىر جاۋعان قار ەدى،

كارىپتىڭ كوڭىلى تار ەدى.

الدىڭا سالپ قۇغانداي،

ارقايسىڭ كەلىپ ۇرعانداي،

اينالايمىن كوكەلەر،

نە جازىسىم بار ەدى؟

ۇزىڭنىڭ نىڭ ەمەس پە ەم،

قاس بولسام قۇلمەن قاس بولىدىم،

اكەم چاقى ەر ەد دەپ،

داۋلەتىنە ماس بولىدىم.

كىسەن قىيىپ بارادى،

اياققا تۇسكەن قاقپانداي،

زىرقىلدايمىن الدىندا

قۇلاشتاعان ساقپانداي،

ەل نىشىندە ەڭىرەدىم،

قىلمىسىمان تاپقانداي.

اينالايمىن، كوكەلەر،

نە جازىسىم بار ەدى،

كوكپار قىلىپ شاپقانداي؟
 ۋوزىمنىڭ ۋىتىم قۇتىرىپ،
 ۋوزىمدى قاپتىڭ قۇۋالاپ.
 ۋلتان پاتشا بولغالى،
 ۋىي بولماغان قايسىتاي،
 كورسەتتى قورلىق ۋالاپ.
 اينالايىن قۇدايىم،
 دەرگەيىڭگە جىلايىن،
 ۋوزىمنىڭ ۋىتىم قاۋىپ تۇر،
 قانداي ۋىر ايلان قىلايىن؟
 وسىنى ايتىپ جادىگەر
 جىگىتتەرگە جىلادى،
 جىلاسا دا بالاعا
 ۋەشبرى مەيىرىم قىلمادى.
 ۋەندى بالا زارلادى،
 كوزىنىڭ جاسىن پارلادى،
 مەيىرىمى جوق يىتتەردى
 وتىرا قالىپ قارغادى.
 اش بۇگىلىنپ جاراعىر،
 جەتىم قالىپ جاسىڭنان
 مەندەي بولىپ جىلاعىر.
 تارتا بەر، جۇرتىم، تارتا بەر!
 ۋەشكى جاسىن جاساعىر،
 اياغىڭنان اقساعىر،
 اعايىن كەتىپ قاسىڭنان،

دوسىڭ كەتىپ باسىڭنان
 مەندەي بولىپ قاقساعىر.
 تارتا بەر، جۇرتىم، تارتا بەر!
 الپامىستىڭ تورەسىن
 ۋالى-اق ەرتەڭ كورەسىن،
 ۋلتان قۇلدىڭ تىلىنە
 قۇداي ۋرىپ ەرەسىن.
 ەرتەڭ اكەم كەلگەندە،
 جالغىزىم قايدا دەگەندە
 نە دەپ جاۋاپ بەرەسىڭ؟
 تارتا بەر، جۇرتىم، تارتا بەر!

ۋندا الپامىستىڭ قادىرىن بىلەتىندەر كەلىپ ۋارقايسىسىن ۋىر
 ۋرىپ، اجراتىپ جىبەردى. جادىگەر كىسەنمەن شاپقىلاپ قوزىغا
 قاراي چۈنەلدى، ۋىر جەردە اياغىن كىسەن قىيىپ جۇرە الماي،
 زارلاپ جىلاپ وتىرسا، قۇلتاي باباسى تاقىمىندا كوكپارى بار...
 ۋجادىگەردى كوردىڭ بە؟— دەپ ونان ۋسوز سۇراپ تۇرغانى:
 جىلاپ جاتقان جاسىن بالا،
 مۇسىلمانغا باس بالا،
 اينالايىن قاراعىم،
 جادىگەرىمىد كوردىڭ بە؟
 جادىگەر سوندا قارادى،
 باباسىن تانى قالادى:
 نەمەرەڭدى تانىماي
 كوزىڭ نەدەن اعاردى؟

استىڭا ات مىندىڭ بە،
ۇستىڭە كىيىم كىيدىڭ بە،
ۇز كەلىنىڭ تويىندا
قىزىق داۋرەن سۇردىڭ بە؟
ۇلتان پاتشا بولغانغا
قۇۋانىش قىلىپ كەلدىڭ بە؟
شەشەمدى الام دەگەندە
توبەڭ كوككە تىيدى مە،
يا بولماسا، جان بابا،
اكەمنىڭ حابار بىلىدىڭ بە؟

وندا قۇلتاي بابا: "شراعىم، سەن بە دەدىڭ، شۇيىنشى!"
دەپ بالاغا كوكپارىن بەرىپ، جۇرىپ كەتتى. "اكەڭ كەلدى،"
دەپ ايتىۋدى ۇستىپ كەتتى. وندا جادىگەر ويلادى: "مەنىڭ
كوكپار شاباتىن زامانىم بولسا ۇستىپ جۇرەم بە، بۇل كوكپارىن
دى قارلىغاش اپاما اپارىپ بەرەيىن، جىگىتتەرگە اسپرىمەن
سەن!" دەپ مويىندا كىسەن، اياغىندا شىنجىر، قۇنان اتلىقايى
سۇيرەتىپ اۋىلغا الىپ باردى. مۇنى اۋىلدا تۇرىپ ۇلتان،
كورىپ: "بورىنىڭ بالاسى بورىلىگىن قىلادى ەكەن، شەشەسىمەن
بىرگە جاتقاندا بىر كۇنى ولتىرەدى ەكەن"، دەپ قاۋىپ قىلىپ؛
"ولتىرەمەن، بار، قارلىغاش، جادىگەردى الىپ كەل!" دەپ ۇلتان
قۇلدىڭ قارلىغاشقا كەلىپ ايتىپ تۇرغان سوزى ەكەن:

كەلە جاتقان بالانى،
ۇلتاندايىن خانىڭىز
اۋىلدا تۇرىپ كورەدى.
بالانىڭ كۇشىن كورگەنسىن،

تەك جۇرمەسىن بىلگەنسىن،
قارلىغاشتى جۇمسادى.
جۇمساعانى قۇرىسىن،
جۇدىرىقپەن بىر سالدى،
تۇر، قارلىغاش، سەن دەدى.
وكىمە كون دەدى،
جادىگەردى الىپ كەل،
ولتىرەمەن مەن دەدى.
ولتىرەمەن دەگەننى
قارلىغاش تاۋىر كورمەدى.
جالغىزىن ۇستاپ بەرە الماي،
بوتاداي بوزداپ ەڭىرەدى.
ۇلتان اتتى تورەمىز،
ايداۋىڭا كونەمىز.
شىتەن تۇعان جالغىزدى،
قايتىپ ۇستاپ بەرەمىز؟
ۇلتان اتتى بەگىمىز،
تاراعان جوق پا كەگىڭىز؟
ەكى بىردەي قوس جەتىم
قولسىڭىزدا كەلەمىز.
ەرىك وزىڭدە بولغانسىن،
نە قىلساڭ دا كونەمىز.
اشۇنىڭ كەتپەي بويىڭنان،
كەگىڭ كەتپەي ويىڭنان،
بەس بايتالدىق قۇل ەدى،

بۇرىنقى اتا-تەگىڭىز!
 قۇل بولساڭ دا بۇل كۈندە
 بولدىڭ عوي ئىزدىڭ بەگىمىز.
 قۇلاعى كەسك قۇ قۇلم،
 تەگگەربىلدى كەمىڭىز.
 داۋلەت قۇسى باستان ۇشقاسىن،
 بولدىق قوي ازىر جەمىڭىز!
 ەستىگەنسىن بۇل سوزدى
 ۇلتاندى اشۇ كەرنەدى،
 سۈرىپ الپ قىلىشىن
 قارلىعاشقا سەرپەدى.
 قارلىعاشتى ئىر ۇرىپ،
 جادىگەرگە كەلەدى،
 ونى دا سالىپ قالادى،
 جەتى جاسار بالدىرعان،
 جاعاسىنان الادى.
 بۇركىتتەي اق ساۋساعى
 تىرىستىرىپ بارادى.
 قارلىعاش كورىپ جۇگىردى
 وكپەسىن الپ قولىنا،
 ۇلتانغا جەتسپ كەلەدى.
 تاياق جەگەن جەتمىدى
 اراشلاي بەرەدى.
 الى كەلمەي ۇلتاننىڭ
 اراشا بەرىپ جونەدى.

قارلىعاش سوندا جىلادى،
 كوزىنىڭ جاسى بۇرشاقتاپ
 ەگىرەپ تۇردى ەگىلىپ،
 جادىگەردى قۇشاقتاپ:
 كوكپار شاۋىپ، قاراعىم،
 تۇر ما ەدى اكەڭ الشاقتاپ.
 قاراعىم، سەنىڭ جولىڭغا،
 قۇرباندىق بولسپ ولەيمىن!
 ەركەلگىڭ الى بار،
 جادىگەر، ساعان نە دەيمىن.
 وسىنى ايتىپ قارلىعاش،
 ەگىلىپ جىلاپ كۇڭىرەندى:
 مەن سىياقتى قارا بەت،
 بوزبالاعا توي قىلىپ،
 اسىن بەرەر كۈن بە ەدى.
 باسىمان كەتپەي قامالىم
 تاۋسىلىپ تۇر امالىم،
 جايماۋ سۇيرەپ كوكپاردى
 نە قىلغانىڭ، قاراعىم؟
 بوزبالاعا توي قىلىپ،
 اسىپ بەرەر جىيىن عىپ،
 قاي جاقنا قالعان زامانىم.
 جادىگەر بالا سويلەدى:
 قوي، اپاجان، جىلاما،
 جىلاعانىمەن بولا ما،

كۈيىپ - جانىپ تۇرغاندا
 جانىمدى جىلاپ قىناما.
 ۇلتان قۇلدىن تايلاق جەپ،
 دالادا جىلاپ تۇرغاننىڭ
 بولا ما بىزگە لايىق؟
 مۇنى كورىپ شىداماي،
 بايىز قىلىپ تۇرا الماي،
 جۇڭگىردى زارلاپ اناسى،
 الدىنان شىعەپ كورىستى،
 قىزى مەنەن بالاسى،
 ۇش مۇڭلىنىڭ داۋىسىنا
 بايىسن دەگەن وزەننىڭ
 كوڭرەنىپ كەتتى دالاسى.
 اناسى سوندا سويلەدى:
 بايلادىڭ، قۇداي، باعىمدى،
 سىندىردىڭ، قۇداي، ساغىمدى،
 ەرتەلى - كەش زارلايسىڭ،
 جادىگەر، ساغان نە عىلدى؟
 جادىگەر سوندا سويلەدى:
 تاماشا توپىغا كەلگەنىم،
 تاماشاڭدى كورگەنىم،
 قۇلتاي بابام كەلگەننىن،
 كوكپارىن ماغان بەرگەننىن.
 كوكپارىمدى كورە الماي،
 مالنىن كوكپار بەرە الماي

تاماشا توپىدىڭ قۇربىغانى،
 سونان سوڭ قۇلدىڭ ۇرغانى،
 ۇرغانىن قۇلدىڭ كەك قىلىپ،
 بالانىڭ جىلاپ تۇرغانى.
 اناسى سوندا سويلەدى:
 مولدالار وقىر كالامدى،
 ۇسىمىللا دەپ جول باسنى،
 كامىل ۇيرىم قولىداسنى.
 ابايلاپ، قالقام، كوردىڭ بە،
 اكەڭ سورلى بولماسنى؟!
 قوي، اپاجان، قورنىقيا،
 ۇير پالەگە جولىقيا،
 مەنىڭ اكەم المامسى،
 اق ساقالدى بولپ پا؟
 بەتى سەكپىل كورنسى،
 ور ازابىن كورگەن - دى،
 بالاڭ سونداي دەگەنسىن
 كورەيىن دەپ كەلگەن - دى.
 قۇلتاي بولپ، قاراعىم،
 كوكپارىن ساغان بەرگەن - دى.
 بۇگىن جاتىپ تۇس كوردىم،
 تۇسىمدە عاجاپ ۇس كوردىم،
 قۇت جاردەم پىرلەردەن
 سونداي بۇگىن كۇش كوردىم.
 جىبەك باۋلى اق سۇڭقار

پ،
 ۋ،
 پ،
 قۇل،
 لى،
 رى،
 ۋ،

قوندىرىپپىن قولما.

قالماققا كەتكەن اكەڭنىڭ

ەكى كوزىم چولپندا.

جاردەم بولپ پىرلەردەن،

كەلەتىن كۈنى بولدى ما؟

وندا ۇلتان اۋىلىندا تۇرىپ ايقاي سالىدى: "ۇلاپ-شۇلاپ
دالادا تۇراسىڭدار ما، انا قوزى كەتتى عوي"، - دەدى جادىگەرگە.
قارلىعاش پەن شەشەسى قالا بەردى. بالا كەسەنمەن شاپقىلاپ،
قوزىغا قاراي جۇرە بەردى. وندا قوزىغا جەتە الماي، اياغىنىڭ
تىكەننى شۇقىلاپ وتىرسا، بالا مەن قوزىنىڭ اراسىنان ۇبر شىبار
سىنگەن دىۋانا وتە بەردى. وندا الپامس كۈزىنە تۇسكەننەن كەيىن
جادىگەر بالا مۇسىلمان ەكەننى تانىپ دىۋاناغا قاراپ ايتقان سوزى
ەدى:

ەي دىۋانا، چول بولسىن،

جەكە باسىڭ قول بولسىن،

ولجا باسىڭ مول بولسىن!

اتىڭنىڭ باسى شاپشاقتاي،

ساداعىڭ وعى بۇرشاقتاي،

دىۋانا ساغان چول بولسىن!

دىۋانا، ماغان كەلە كەت،

مەن سورلىنى كورە كەت،

ەگەر ساۋاپ بزدەسەڭ،

جەتسىنەن كۇدەر ۇزبەسەڭ،

ساۋاپ مۇشىن قوزىمدى،

ۇبر قايرىپ بەرە كەت!

جۇرەيىن دەسەم چولم تار،

اياغىمدا كەسەن بار.

باسىمدا ۇلكەن قايعى-زار،

مەن بەيشارا كارىپكە

ۇبر بال اشپ بەرە كەت!

ەستىگەنسىن بۇل سوزدى،

راقىم تۇستى باسنا،

كوزىنەن اققان جاسنا.

مەنىڭ دە جالعىز قاراعىم،

وسىنداي بولپ جۇردى عوي،

دىۋانا كەلدى قاسنا.

ال جادىگەر سويلەدى:

اتىڭ سەنىڭ جاراۋلى،

بۇكەڭدەتپ جەلدىڭ بە؟

قاباعىڭ دا قاتۋلى،

نۇن ۇيىڭدى بولدىڭ بە؟

ەل-جۇرتىنان ايرىلعان،

قاناتىنان قايرىلعان،

اكە-ەكە جانىم، كەلدىڭ بە؟

اۋزىڭغا قاراسام،

سۇلۇدى تاڭداپ سۇيىگەندەي،

كەلبەتىڭگە قاراسام،

قامقاپتى تاڭداپ كىيىگەندەي.

اكەجان، دەپ اسلىسام،

مويىنىڭا مىنگەندەي.

سۈيەگىڭ، كوكە، جاسىدى.
جالغىز ۇلىڭ جادىگەر،
زارلاپ وتىر قاسىڭدا،
كوتەرشى، كوكە، باسىڭدى!
كوتەرىپ باسنى الادى،
جادىگەرگە قارادى،
الاۋداي ئىشنى كۆيدىرىپ،
اقشا بەتىنى سۈيدىرىپ،
مويىنىداغى شىنجىرىن
قولمەن بۇراپ سىندىرىپ،
الپ تاستاپ كىسەننى،
مەندى الدىنا مىنگىزىپ،
جادىگەردى قۇانتىپ،
اۋدەم جەرگە جۈرگىزدى.
شېباردى بەرىپ استىنا
توبەسىن كوككە تىگىزدى.
اكەسىنىڭ بارلىغىن
تاپ سول جەردە بىلگىزدى.
اشۋى كەرنەپ الپامس
شېباردى مىنىپ الادى.
اۋىلغا قاراي جونەلدى،
قوزىغا تاستاپ بالانى.
ۇلتان قۇلدىڭ تۇسىنا
دېۋانا بولپ بارادى.
پاتشانىڭ كەلىپ تۇسىنا

مەن سىياقتى كارىپتىڭ
قادىرىن جاسى بىلگەندەي.
كەشەگى ەل اۋعاندا،
ەل تابانى تايغاندا،
مىشتە قالغان جەتتىڭ،
مەن قوزىغا ۇسايىمىن،
سەن اتاما ۇسايىسىڭ،
تورى ايعىردىڭ توقتىغى-اي،
توق بولادى شوقىغى-اي،
۱۲ الى سابىر قىلغانىڭ،
۱۲ الى دە شىداپ تۇرغانىڭ—
جالغىزدا مەيىرىم جوق دەگەن،
مەيىرىمنىڭ جۇقتىغى-اي.
تاۋغا بىتكەن شىيەدەي،
بوساتتى بالا جۇيكەنى.
الپىس ەكى تامىرى
الپامستىڭ يەدى.
ات ۇستىنەن كوتەرىپ،
الدىنا الپ سۈيەدى،
سۈيسە مەيىرى قانادى،
ات ۇستىنەن قۇلادى،
جاتىپ ەستەن تانادى.
باسنى سۈيەپ جادىگەر،
قايرات بەرىپ سويلەدى:
ساباغىڭ باسى ياسىن-دى،

الپامس ايتقان غازالى ①.
 اي، ۇلتانبەك، ۇلتانبەك،
 اي، ۇلتانبەك، ۇلتانبەك،
 ەش مۇيىزنىڭ شىققان چوق
 اكنم بولپ چۇرتتى جەپ.
 اۋ، حالام، اۋ-حاي!
 بايلاۋداعى بەدەۋ ات،
 استىڭداعى التىن تاق
 ميا سەنكى، ميا مەنكى.
 ۋە، اللا، ديۋاناڭمىن،
 ديۋانا ايتار بۇگىن زارىن.
 توگىپ ايتار بەتتىڭ ارىن،
 قاتارداعى نارلارىڭ،
 قازناداعى بارلارىڭ،
 تاڭىرى بەرسە مەنكى.
 ادام بەرسە سەنكى،
 ۋە، اللا، ديۋاناڭمىن،
 وتاۋداعى ايمىمدارىڭ،
 سوزدەن كەلەر قايمىمدارىڭ،
 ەسكە تۇسەر ايمىمدارىڭ،
 ۋە، اللا، ديۋاناڭمىن!

وندا ۇلتان ايتتى: "مىنا ديۋانانىڭ غازالى ماغان
 جاقپايدى، تۇك بەرمەيمىن، بىرەۋنىڭ بارىپ قۇسپ جىبەرا!"

① غازال (پارىشا) - ولەڭ.

دەدى. وندا بىرەۋ شىعپ: "اي، ديۋانا، پاتشا ۇرسىپ جاتىر،
 جونىڭگە كەت!" - دەپ جونەلتىپ جىبەردى. وندا الپامس توپتاعى
 ادامنىڭ انا شەتسەنە قاراي جۇرە بەردى. وندا الپامستى ۇز
 ايەلى گۇلبارشىن سۇلۇ كورىپ: "مىنا ديۋانانىڭ باسنداعى لىپاسى
 بولماسا قۇددى مەنىڭ ەرىمە ۇسايدى ەكەن-اۋ، - دەپ ۇزىنىڭ
 قىزمەتكەر ايەلى ماپيا دەگەن ساقاۋعا سەگىز تىللا بەرىپ، -
 "انا، ديۋاناعا بال اشتىرىپ كەل"، - دەدى. ماپيا ساقاۋ تىلانى
 ەكى بولپ جارمىن ۇرلاپ، دامبالنىڭ اۋىنا تۇيىپ: "ەيتەن
 بازايغا بايىپ كىم السىپ كىيەيسىن، كوڭلىم سۇيگەن جىگىتپەن
 ويناپ-كۇلىپ جۇيەيمىن، ديۋانانىڭ ەجۋىنە شىيەيسىن، توپتەۋىن
 بىشەم دە اجدىق قىلماش"، - دەپ ديۋاناعا تىللاسىن بەرىپ تۇر-
 غان جەرى دەدى. الپامس جىنىن شاقىرعانداي بولپ ايتقان
 سوزى دەدى:

ال، ەر دومباي، ەر دومباي،
 شاقىرعاندا كەل دومباي،
 مۇڭدى مەنەن شەرلىنىڭ
 بىرىمىن شەگىپ بەر دومباي.
 ساقاۋ قاتىن باللاردى،
 كەلەر مە ەكەن جارلارى.
 ايتقان سوزى بۇل ما ەكەن،
 تويعا كەلىپ تۇر ما ەكەن،
 كەلەر مە ەكەن الپامس،
 كەلمەس پە ەكەن الپامس،
 اقبلى كوپ قارتامس.
 بۇل ديۋانا كەلىپتى،

بەرەتتىن بولپ، بايگە تىگىپ جاتىر ەدى. وندا بۇرقاتار جىگىتتەر
 ۇلتانغا كەلپ: "ە، تاقسىر، تاماشانىڭ بۇرىن كوردىڭ، ەندى
 بۇر ولەڭ ايتتىرساڭىز بولار ەدى"، ەدەدى. وندا ۇلتان خان:
 "ماقۇل، جىگىتتەر كىم ولەڭ ايتسا، بەك بولدىڭ دەپ، مەنى
 ماقتاپ ايتسىن"، ەدەدى. ەشكىم ماقتاپ ايتا المادى، ايتۇعا ياتا
 المادى. سوندا ۇلتاننىڭ بادامشا دەگەن ساقاۋ قاتنى كەلپ باياعى
 ماپيا ساقاۋدى قوسىپ الپ: "ۇلتان بەگىمە لايىق ولەڭدى ۇجىم
 ايتامىن"، ەدەپ ەكى ساقاۋ قوسىلىپ، توپىدى باستاپ، ايتىپ
 جاتقان اۋچار ولەڭى ەكەن:

"ايداي، ايداي، ايداي، جاي-جاي،
 ايدىن كوپىن جاعايى.
 قاز بايا-اي، جاي-جاي.
 زامانىمدا خان بولدى
 ۇلتان بەگىم، جاي-جاي،
 ماقتاپ-ماقتاپ ويەن ايت،
 بوزبايالاى، جاي-جاي،
 كۇي تايىتامىن شىبىزى
 تەشىگىنەن، جاي-جاي.
 شوشنادى جاس بايا
 بەشىگىنەن، جاي-جاي.
 پاتشانى ماقتاپ ايت،
 ويەڭگىدە جىگىتتەي،
 تەڭگە اياشنى پاتشادان،
 كەشەگىمەن، جاي-جاي،
 بادام خانىم كپەدى،

ول گۇلبارشىن كورپىتى،
 بالا باسى دەپ بىزدەرگە،
 سەگىز تىللا بەرپىتى.
 بۇل انتۇرغان ماپيا
 تور تەۋىن ۇرلاپ الپتى،
 دامبالنا تۇيىپتى،
 ەزۋىمە ئىيىپتى.
 تىلامدى بەر ساقاۋ قار،
 سارى قىزىم ئىلىپتى.
 ارۋاعىمىدى ايدارمىن
 قول-اياڭنىڭ بايلارمىن،
 ئسويتىپ، ساقاۋ، جايلارمىن.
 ال ماپيا سويلەدى:
 مەنىڭ اتم ماپيا،
 ديدىڭدى الدىم قاپيا،
 اشۋدان با، شىاعىم،
 كىگىزەيمىن باسقا
 بى ديدايىق تاقيا.
 قوي، ايۋاغىڭدى ايداما،
 قوي، اياغىم بايداما،
 كىمەسەم كەبىس كىمەيمىن
 اديا قايسىن ديداسى،
 دەنى شاۋ بوپ جۇيەيمىن.
 القىسا، ماپيا ساقاۋ تىلاسىن بەردى. سول ۇاقتتا ۇلتان خان
 بۇر داراقتىڭ باسنا جامبى قويىپ، كىم اتمپ تۇسىرسە قارلىعاشتى

قايغاشتى بەيەمز
 بايگە تىگىپ، جاي-جاي.
 'القيسسا، ساقاۋ وىنى ايتىپ كوڭلى تاسىپ: "ەي، جىگمە-
 ەي، باغاناى ديۋانانى ەيتىپ كەلگىدەيشى، ۇي-ەكى-ۇش
 ەك ايتىپ، كەۋدەشمە تەۋىپ، جونىنە جىبەيەين!" - دەدى.
 سوندا بىرەۋى بارىپ ديۋانانى ەرتىپ كەلدى، سوندا ەكەۋىنىڭ
 انىسى ەدى.

بادامشا ايتادى:
 ايشىق ۇمىز اق سەيكە
 قويدى باشتاي، جاي-جاي،
 بەيى قىپشا جىگىتتەي
 تويدى باستاي، جاي-جاي،
 ۇبزدى ماقتاپ ويەن ايت،
 بەك بولدىڭ دەپ، ديۋانا،
 كەۋلى كەيسە بادامشا
 تەڭگە تاستاي، جاي-جاي!
 الپامس ايتادى:
 ۇسىمىلا دەپ ولەڭدى
 كوپ ايتامىن، جار-جار،
 اسقىپساڭ تويىڭدا
 كەپ قايتامىن، جار-جار!
 ۇمانى-جاينى، قانداينى
 بىلگەنم جوق، جار-جار
 ەل قىدىرعان ديۋانا
 نەنى ايتامىن، جار-جار؟

ۇي-ۇي باشىپ، جاي-جاي،
 قاعسا بەي، بوزبايا
 ەشك اشىپ، جاي-جاي،
 پاتشايىققا ۇيتانىڭ
 ۇمنى باي ما، جاي-جاي،
 جۇيدىك پەنەن تۇپپايدىڭ
 سنى باي ما، جاي-جاي.
 قۇداي بەيگەن داۋلەتتىڭ
 ايقاسىندا، جاي-جاي.
 جادىگەيدى اسامز
 ەيتەن دايعا، جاي-جاي.
 ايت دەگەننەن ايتامىن،
 اي، كۇيبايشىن، جاي-جاي،
 جاقىنياق قاسما
 كەي، كۇيبايشىن، جاي-جاي،
 قۇداي بەيگەن داۋلەتتىڭ
 ايقاسىندا، جاي-جاي،
 ۇبزدىڭ جايعا توقاي بوپ
 ۇجۇي، كۇيبايشىن، جاي-جاي.
 ەلم كوشاي بايسىندى،
 تومەن اعىپ، جاي-جاي.
 بايبويى باي ۇزى ۇجۇي
 تۇيەم باعىپ، جاي-جاي.
 اينانايىن قۇدايدىڭ،
 داۋلەتتەن، جاي-جاي،

بادامشا ساقاۋ:

بۇسىمىدا دەپ ويەڭدى
كۆپ ايتىڭىز، جاي-جاي
توقاي بويغان كۇيپايشىن
بىلمەيمىشىن، شىكىن-اۋ،
قۇتتى بويىشىن توقاينىڭ
دەپ ايتىڭىز، جاي-جاي!
الپامس:

بۇسىمىلا دەپ تويىنا
كەلە المايمىن، جار-جار،
باينىڭ تەگىن بەرسە دە
سەنى المايمىن، جار-جار.
الى دە بولسا سەن كۇڭسىڭ
ول كۇلبارشىن-بايىشە،
سەن بايىشە بولادى
دەي المايمىن، جار-جار.
بادامشا:

بىجىيما، شىكىن-اۋ،
بىجىيما، جاي-جاي،
مىڭ كەتپ باشىڭنان
قايجىيما، جاي-جاي
ۇيتان بەگىم توبەڭدى
ويىپ قوياد، جاي-جاي.
بەت الدىڭا بىجىيپ
ساندىيما، جاي-جاي.

الپامس:

سەن دە شاپتىڭ بايگەگە،
مەن دە شاپتىم، جار-جار،
اشۇلانپ بەتمەنەن
يىتتەي فاپتىڭ، جار-جار.
ولگەنىڭشە ماقتايسىڭ
ۇلتان قۇلدى، ساقاۋ قار،
ۇلتان قۇلدان سەن قانشا
پايدا تاپتىڭ، جار-جار؟!
بادامشا:

شەن دە شاپتىڭ بايگەگە،
مەن دە شاپتىم، جاي-جاي،
كەيسپەدىڭ، بەتىڭنەن
يىتتەي فاپتىم، جاي-جاي.
مەن ماقتاماي كىم ماقتايد
ۇيتانمدى، جاي-جاي.
زامانىمدا دىدادان
شاشباۋ تاقتىم، جاي-جاي.

الپامس:

ولەڭ ايتىپ الدىڭنان
سەيىن مەن، جار-جار.
بۇل بايسىندى جاعالاي
كوشەيىن مەن، جار-جار.
زامانىڭدا تاعىپسىڭ

تىللا شاشباۋ، جار-جار،
وسى تىللا شاشباۋدى
كەسەين مەن، جار-جار.
بادامشا:

ويەن ايتىپ ايدىمىنان
جەيدەي ەشى، جاي-جاي.
بۇي باسندا جاعاداي
ەيدەي كوششى، جاي-جاي.
شاشباۋ تۇگى، دامبايم،
باۋى جىبەك، ديۋانا،
نەعلادى تىشىگەن،
تىشتەپ شەشى، جاي-جاي!
الپامس:

جۇرۇشى ەدىك بادامشا،
وتىم جاعىپ، جار-جار!
جۇرۇشى ەدى ۇلتان قۇل
مالم باعىپ، جار-جار.
قالاي-قالاي سويلەيسىن،
ەي، ساقاۋ قار، جار-جار
ولتەرەيمىن استىگا
قازىق قاعىپ، جار-جار.

سوندا ساقاۋ ورنىنان قارغىپ تۇرىپ: "ديۋاناسى دا قۇيسىن،
ويەگى دە قۇيسىن، بۇ كىم ۇجى؟ ويەك ايتپايمىز"، دەپ جۇرتتى
تارقاتىپ جىبەردى. سونداعى الپامستىڭ ايتىپ تۇرغانى:
ەي، قاتىندار، قاتىندار،

كەك ساراي ۇيدە جاتىڭدار،
ولەڭدى ايتىڭدار،
تاڭ اتقانسن قايتىڭدار.
ايتقىزىمىن ولەڭدى،
تارتقىزىمىن كۇيىڭدى.
ۇيدە كوردىم تۇرمىدى،
تىستا كوردىم تۇرمىدى،
وڭكەي عانا ساقاۋ قار.
قايناتارىمىن سورىڭدى.
قۇرتارىمىن شاراڭدى،
شۇلاتارىمىن بالاڭدى.
ويلامادىڭ قۇدايدى،
وڭكەي نادان ساقاۋلار،
اۋ، قالام، اۋقاي! —

دەپ اتنىڭ باسنى بۇرىپ الىپ، گۇلبارشىن سۇلىۋدىڭ تۇسىنا
كەلىپ، كەلىن دەپ ولەك ايتىپ، ەكەۋنىڭ ايتىسقانى:

جاڭا كوردىم بايسىندى،
جەرىم دەيمىن، جار-جار.
جاڭا كوردىم قوڭىرات
ەلىم دەيمىن، جار-جار.
بىز بىر مەيمان تۇسىگا
كەلە قالدىق، جار-جار.
ەكى-ۇش اۋىز ولەك ايت،
كەلىن، دەيمىن، جار-جار.

گۈلبارشىن:

دېۋانا، دەدىڭ مېزدى
كەلدىن دەيمىن، جار-جارا
ولەڭ سوزگە ايت دەسەڭ
ەرنىبەيمىن، جار-جار.
جەتى جىلداي قاقسادىق
ەكى جەتمى، جار-جار.
قۇداي بىزگە بەرمەدى
ۋلىم دەيمىن، جار-جار.
الپامس:

كەلدىن-اۋ، مىنا سوزىڭ،
كورىم دەيمىن، جار-جار،
نە سەبەپپەن تىلەيسىڭ
ۋلىم دەيمىن، جار-جار؟
دەگەننەن اۋزىڭا
ۋلىم تۇستى، جار-جار.
ۇلتان قۇلدا كەتتى مە،
كەڭىڭ دەيمىن، جار-جار؟

گۈلبارشىن سوندا سويلەدى،
سويلەگەندە بۇيدەدى:
ەتەگىم بە، جەگىم بە،
ولەڭ مەنىڭ تەگىم بە،
اينالايمىن، قۇداي-اۋ،
وسى مەنىڭ بەگىم بە؟

قۇداي سالسىن اۋزىما،
بەگىم كەلسىن قاسىما.
اينالايمىن قۇداي-اۋ،
جالعىزىمنىڭ داۋىسى ما،
ابىروي بەرسىن سوزىمە،
كورىنەدى وسى ادام
وت جالدىن بولپ كوزىمە،
اينالايمىن قۇداي-اي،
وسى تۇرغان دېۋانا
جالعىزىمنىڭ ۇزى مە؟
الپامس:

ەندەشە، گۈلبارشىن، سەن توي
تويلادىڭ،
توي-تويلاپ جۇرگەنىڭدە نەنى
ويلادىڭ؟
سۇرايتىن ەندى سەنەن ۇبر
سوزىم بار:
بەدىرەك قۇلگىمەنەن نەشە وينادىڭ؟
گۈلبارشىن:

بەلگىلى وسى بايسىن جەردىم بولسىن،
جارقىراپ جالعىز ۇلىم كەرىم بولسىن.
سوزىنە سول قۇلگىنىڭ قۇلاق سال-
سام،
نەكەلەپ اكەم كەلىپ ەرىم بولسىن.
الپامس:

بۇر قۇداي كۇا بولسۇن سىرىمىزغا
قوسىلار كۇن بار ما مەكەن جارىمىزغا.
ساقىتاپسىز جەتى جىلداي ورنىمىزغا
رىزامىز سىزگە بەرگەن مالىمىزغا.

وسنى ايتىپ الپامىس
قاتنىمەن كورسپ،
امانداىپ بىلىسپ،
ەش ادامعا بىلدىرمەي،
باسىلار مەس كوگىلى،
اتا-اناسىن كۇلدىرمەي.
ەندى اتىنا مىنەدى،
جامبىعا قاراي جۇرەدى.
كەتىپ بارا جاتقاندا،
وي، قوزىم، دەپ زارلاعان
ساۋلى نىگەندەي ائىراغان
بۇر ادامنىڭ داۋىسى
قۇلاعىنا كەلەدى.
قۇلاق سالىپ قارادى،
الپامىس بەرەن بالاسى
وسنىشا شىداپ جۇرگەنى،
اقىلىڭنىڭ داناسى.
ارقاسىندا وتىنى
كوككە قاراپ قاقىلداپ،
جالعىزىم دەپ تاقىلداپ

جىلاپ، ەگىرەپ كەلەدى،
بەيشارا بولغان اناسى.
كەلە جاتىپ سويلەدى:
بۇنى قۇرعىمىز تارتاسىڭ،
قامقاپتى قاشان كىيەسىڭ؟
ەرنى قۇرعىمىز قىشىسىن،
بالانى قاشان سۇيەسىڭ؟
كوزى قۇرعىمىز تارتاسىڭ،
جالعىزدى قاشان كورەسىڭ؟
قۇرىپ قالغان قۇ مەشەك
نەنى كورىپ يەسىڭ؟
ارقايسىسىن بۇر ايتىپ
بوساتتى كەمپىر جۇيەسىن.
انالىقتاي بايىشە
ساڭىراۋ مەكەن قۇلاعى.
تارس ەتىپ بارىپ اشلىدى،
جاڭادان پارلاپ بۇلاعى.
اناسىن كوردى الپامىس
شىداي الماي جىلادى،
مەگەندەي بولپ مەشەگىن
كوزىنىڭ جاندى شىراعى.
ەندى اتىنان تۇسەدى،
مەپسىز باتىر كىسى ەدى.
جالعىزنىڭ كەلدى، انا، دەپ،
قۇشاقىناپ الپ قىسادى.

الپامستى تانى ساپ،
توپتان شعا قاشادى.
جىبەرمەدى الپامس
الباستىداي باسادى.
ارتتان كەلىپ جادىگەر
نايزاسمەن شانسادى.
اتا، ماغان بەر دەدى،
قايراتىمدى كور دەدى.
بالاسنا بەردەدى،
ارتنان ۇزى ەرەدى،
تاشقان العان مىسقتاي
تاماشاسن كورەدى.
دومالاتىپ وينايدى،
ۇيگە اكەلىپ بايلايدى.
تەز ولتىرمەي ۇلتاندى
تەرسىن سويىپ الادى.
تىرسەگىنەن ۇلتىدىرىپ،
بايتەرەكتىك باسنا
سالبراتىپ ىلەدى.
كەشەگى حانىك—ۇلتان دەپ
كورگەننىك ۇبارىن كۇلدىردى.
جالعىز اعاك كەلدى دەپ،
تىلەگىندى بەردى دەپ
شۇيىنشى سۇراپ ۇبر ادام
قارلعاشقا ۇىلدىردى.

انالىق اتتى بايىشە
قۇلاعى جەلدەي اشلىدى.
دۇشپاننىك كوڭلى باسلىدى،
اناسى مەن بالاسى
بوتاداي بوزداپ قوسلىدى.
ۇلتان خانغا بارسام دەپ،
جامىنى التىن السام دەپ
كوڭلى تاسىپ قۇلىشىدى،
اناسمەن كورسسىپ،
كوزدىك جاسىن توگسىپ،
ەندى اتىنا مىنەدى،
جامبىغا قاراي جۇرەدى.
دىۋانا دا كەلدى دەپ
مازاق قىپ ۇلتان كۇلەدى.
اتايىن دەپ وقتالىپ
توسىنە ساداق تىرەدى.
اتىپ تاستاپ جامىنى
ۇلتانغا جەتىپ كەلەدى.
تەگىنەن ۇستادى:
بايگەمدى بەر دەپ قىستادى.
ماستانىپ تۇرغان ۇلتان جان
استىنا دا قىسپادى.
انتۇرغان قۇل قاراشى،
الپامس كىمگە ۇقسادى.
چالت ەتىپ ۇلتان قاراي ساپ،

قارلغاش ەندى كەلەدى،
شۇيىنشىنى سۇراغان —
بىر تۇيە، بىر ات مەندى.
چاقىنداسىپ، چاناسىپ
بىرىن بىرى كورەدى.
قۇشاقناسىپ كورسپ
بەتتەرىنەن وبەدى.
ئۇش مارتە بە تىرىلىپ،
ئۇش مارتە بە ولەدى.
باسن سۇيەپ الپامس
بەتتەن سۇدى سەبەدى.
ماڭدايىنان سىيالاپ
الپامس ايتقان گەپ ەدى.
سوندا الپامس سويلەدى:
چالغىز باۋىرىم، قارلغاش،
باسلىسىن ماۋقىم، كوزىڭدى اش.
قىرىق ارقان بويى زىنداندا
جەتى جىل جاتتىم بولپ اش.
مامىقتان جۇمىساق بوپ كەتتى
استىمدا جاتقان قارا تاس،
قىزىغىڭدى كورمەدىم
كىيىم دە اكەپ بەرمەدىڭ،
بەكەرگە ئوتتى - ئاۋ ئومىر جاس.
تىگىلگەنسىن بايگەگە
كوزىمەنەن اقتى قاندى جاس.

ادامزاتتىڭ بالاسى،
بولادى ەكەن مۇنشا تاس.
ال، قارلغاش سويلەدى:
ارىستان كوكە، كەلدىڭ بە،
چالغىز بالاڭ چادىگەر
كەسەندەۋلى، كوردىڭ بە؟
قاراعىم دەپ قالقا ەتپ
الدىڭا الپ سۇيىدىڭ بە؟
قىزىل شوق بوپ جايىنادىڭ
ولمىگە بەلدى بايىلادىڭ.
كۇيەمدىڭ بە، كۇيدىڭ بە؟
جەتى جىل جاتىپ زىنداندا
تىرىمىسىڭ، ئۇلدىڭ بە؟
شۇلاپ جۇردى قۇلاعىم
قارلغاش، قالقام، دەدىڭ بە؟
سول جەردە جاتىپ كوكەشىم،
مەنىڭ دە قامىم جەدىڭ بە؟
قارلغاشتىڭ سوزىنە
چىيلغان خالىق جىلادى.
توزىپ كەتكەن ەل - جۇرتىن
تەگىس چىيىپ الادى.
تەنتەگى مەن تەلىسىن
تۇزەتپ چونگە سالادى.
اتاسى مەن اناسىن
بوز بىيەنىڭ سۇتىنە

قوبلاندى

كەشەگى وتكەن زاماندا،
قارا قېشاق قوبلاندى،
اتاسى مۇنىڭ توقتارباي،
حالىقتان اسقان بولدى باي،
بايلىغىندا ەسەپ جوق،
ايدالىپ باغىپ جايلىدى
مۇرت تۇلك مالدىڭ مۇبارى ساي.
جاز جايلاۋى كوزدى كول،
كوزدى كولدى جايلاعان
قالىڭ قېشاق جاعالاي.
توقتاربايدىڭ داۋلەتى،
شكەنى ماس، جەگەن توق،
باي-كەدەيدىڭ كوڭىلى جاي.
قس قىستاۋى قاراسپان،
قاراسپان كوڭكە تالاسقان.
ات ۇيرىنەن اداسقان.

شومىلدىرىپ الادى.
اكەسن تاققا مىنگىزىپ،
سىرتىنان مۇزى قارادى.
الپامسقا تىلەكتەس
قاراكوزايىم باياعى،
مۇنان دا كۇدەر ۇزگەن جوق،
مۇر جىلدا ەكى بارادى.
ەرلىكپەن جەتتى مۇراتقا
ەڭبەكتىڭ بولپ بايانى.
تىڭداغان حالق رىزا بوپ،
وسمەن مۇبتتى اياعى.

سوۋەت وداعىندا قازاقتىڭ مەملەكەتتىك كوركەم
ادەبىيەت باسپاسىندا 1958-جىلى باسلىغان
«قازاق ەپوسى» نان كوشىرىلىپ الىندى.

哈萨克叙事长诗选

(2)

(哈萨克文)

哈布丁，吾拉赞拜整理

责任编辑：哈孜木别克

责任校对：古丽苏木

民族出版社出版 新华书店发行
民族印刷厂印刷

开本：850×1168毫米1/32 印张：30 3/8

1984年3月第1版

1984年3月北京第1次印刷

印数：0001—7,800册 定价：1.60元

书号：M10049(5)75